II

(Rättsakter vilkas publicering inte är obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUT

av den 18 februari 2004

om Tysklands omstruktureringsstöd till förmån för Bankgesellschaft Berlin AG

[delgivet med nr K(2004) 327]

(Endast den tyska texten är giltig)

(Text av betydelse för EES)

(2005/345/EG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION HAR FATTAT DETTA BESLUT

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 88.2 första stycket i detta,

med beaktande av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, särskilt artikel 62.1 a i detta,

med beaktande av rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget [1], särskilt artikel 7.3 i denna,

efter att i enlighet med nämnda artiklar ha gett medlemsstaten och andra berörda parter tillfälle att yttra sig [2] och med beaktande av dessa synpunkter, och

av följande skäl:

I. FÖRFARANDE

(1) Sedan kommissionen den 25 juli 2001 godkänt undsättningsstödet till förmån för Bankgesellschaft Berlin AG [3] (”BGB” eller ”banken”) och Tyskland den 28 januari 2002 överlämnat omstruktureringsplanen, underrättade kommissionen genom en skrivelse av den 9 april 2002 Tyskland om sitt beslut att med anledning av stödet till omstruktureringen inleda det förfarande som anges i artikel 88.2 i EG-fördraget [4].

(2) Efter att ha ansökt om och beviljats förlängning av tidsfristen och efter två sammanträffanden med företrädare för kommissionen, lämnade Tyskland den 17 juni 2002 sina synpunkter och ytterligare handlingar och upplysningar. Genom en skrivelse av den 31 juli 2002 begärde kommissionen ytterligare upplysningar av Tyskland.

([1]) EGT L 83, 27.3.1999, s. 1. Förordningen ändrad genom 2003 års anslutningsakt.

([2]) EGT C 141, 14.6.2002, s. 2.

([3]) EGT C 130, 1.6.2002, s. 5.

([4]) Se fotnot 2.

(3) Genom offentliggörande av kommissionens beslut om inledandet av förfarandet i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* ([5]) uppmanade kommissionen även övriga berörda parter att inkomma med sina synpunkter. Den 9 juli och — efter förlängning av fristen — den 22 juli 2002 inkom synpunkter från en konkurrent och en annan berörd part, som önskade vara anonym. Dessa synpunkter vidarebefordrades den 1 augusti 2002 till Tyskland för yttrande. Efter att ha fått förlängd tidsfrist svarade Tyskland genom en skrivelse av den 23 september 2002.

(4) På begäran lämnade Tyskland genom skrivelser av den 16 och 20 september 2002, 14 och 18 november 2002, 18 december 2002 samt 14 februari 2003 och 14 mars 2003 ytterligare upplysningar om det anmälda stödet. Dessutom underrättades kommissionen vid olika möten med företrädare för Tyskland, delstaten Berlin och BGB om hur omstruktureringen framskred.

(5) Vid en överläggning den 26 mars 2003 informerade Tyskland kommissionen om anledningarna till att det offentliga och internationella anbudsförfarandet för att privatisera BGB den 25 mars 2003 misslyckats. Ytterligare relevanta upplysningar och årsredovisningen för 2002 lämnades den 31 mars 2003.

(6) Kommissionen uppmanade därefter, den 15 april, 6 maj och 16 maj 2003, Tyskland att lämna upplysningar. Dessa uppmaningar besvarades genom skrivelser av den 15 maj, 28 maj och 24 juni 2003. Ytterligare upplysningar lämnades genom en skrivelse av den 1 juli 2003 och diskuterades vid möten med företrädare för Tyskland, delstaten Berlin och BGB den 4 april, 11 april, 14 maj och 9 juli 2003.

(7) Den 14 juli 2003 gav kommissionen Mazars Revision & Treuhandgesellschaft mbH, ett revisionsföretag från Düsseldorf, i uppdrag att som sakkunnig analysera vissa aspekter av omstruktureringsplanen. Resultaten av denna analys diskuterades med Tyskland den 3 oktober 2003, och den 20 november 2003 överlämnades slutrapporten till Tyskland.

(8) I oktober 2003 diskuterades, delvis i närvaro av företrädare för banken, om ytterligare kompensationsåtgärder skulle bli nödvändiga. I november 2003 underrättades Tyskland om de åtgärder som kommissionen ämnade vidta, och gavs tillsammans med banken möjlighet att lämna synpunkter på de ekonomiska följderna för banken. Dessa synpunkter diskuterades i december 2003. Den 18 december 2003 kom man överens om att Tyskland visavi kommissionen åtar sig att senast den 1 oktober 2006 separat avyttra Berliner Bank, en överlåtelse som skall ha trätt i kraft senast den 1 februari 2007, att senast den 31 december 2007 privatisera koncernen och att vidta andra avyttringsåtgärder.

(9) Tyskland lämnade den 29 januari 2004 till kommissionen den omarbetade omstruktureringsplanen, i vilken man särskilt beaktat rekommendationerna från kommissionens sakkunniga, och den 6 februari 2004 överlämnade Tyskland sina åtaganden i samband med den omarbetade omstruktureringsplanen.

II. BESKRIVNING AV STÖDET

BGB

(10) BGB fungerar som holdingföretag för BGB-koncernen som bildades år 1994 genom att flera kreditinstitut som tidigare kontrollerades av delstaten Berlin fördes in under samma tak, men verkar även självt som kreditinstitut på marknaden. År 2000 hade BGB en koncernbalansomslutning på cirka 205 miljarder euro, 2001 cirka 189 miljarder euro och 2002 cirka 175 miljarder euro. BGB var därigenom den tionde (2001) respektive tolfte (2002) största banken i Tyskland. Antalet anställda var år 2000 omkring 17 000, 2001 drygt 15 000 och 2002 omkring 13 000. Andelen kärnkapital enligt lagen om kreditväsendet (Kreditwesengesetz, ”KWG”) uppgick enligt årsredovisningen för 2001 till 5,7 % (total kapitaltäckningsgrad 9,4 %) och för 2002 till 5,6 % (total kapitaltäckningsgrad 9,4 %). I juni 2001, innan undsättningsstödet godkändes, hade kärnkapitalkvoten sjunkit till [...] (*) % (total kapitaltäckningsgrad [...]* %).

(11) Före kapitaltillskottet i augusti 2001 ägde delstaten Berlin 56,6 % av aktierna i BGB; idag uppgår dess andel till cirka 81 %. Andra ägare är Norddeutsche Landesbank (NordLB) med cirka 11 % och Gothaer Finanzholding AG med cirka 2 %. Omkring 6 % av aktierna innehas av småägare.

(12) BGB-koncernens största dotterföretag och delkoncerner, som likaså verkar inom banksektorn, är Landesbank Berlin (”LBB”) och Berlin-Hannoversche Hypothekenbank AG (”BerlinHyp”). LBB är en offentligrättslig institution, i vilken BGB har en atypisk passiv ägarandel på 75,01 %. Ekonomiskt sett bör BGB på grund av avtalet om resultatöverföring ses som

([5]) Se fotnot 2.

(*) Delar av denna text har utformats så att konfidentiella uppgifter inte skall röjas. Dessa delar omges av en hakparentes och är markerade med en asterisk.

ensam ägare av LBB. I BerlinHyp, som är verksamt inom affärsområdet fastighetsfinansiering, äger BGB 89,9 % av aktierna.

(13) Till koncernen hör idag även delkoncernen IBAG Immobilien und Beteiligungen Aktiengesellschaft (”IBAG”), med verksamhet på området för fastighetstjänster, som tidigare leddes av Immobilien und Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH (”IBG”). Dessutom kontrollerar eller kontrollerade BGB direkt eller indirekt andra inhemska och utländska företag, t.ex. Weberbank, Allgemeine Privatkundenbank AG (”Allbank”, som nu är såld), BGB Ireland, BGB UK, BG Polska (detaljhandels- och Internetavdelningen ”Inteligo” är nu såld, och likvidationen av resten av ”skalet” har påbörjats) och tjeckiska Živnostenská Banka a.s. (nu såld).

(14) BGB: s kärnverksamhet består av banktjänster för privat- och företagskunder (retailbanking) under varumärkena ”Berliner Sparkasse” och ”Berliner Bank”. Inget av dessa står för juridiskt självständiga dotterföretag, utan det rör sig enbart om varumärken och filialer. Sedan den 1 juli 2003 hör ”Berliner Bank” till LBB, liksom redan tidigare ”Berliner Sparkasse”. ([6]) Företagskunderna är till största delen små och medelstora företag i regionen.

(15) Vid sidan av affärsområdena retailbanking, fastighetsfinansiering och fastighetstjänster har BGB eller dess dotterföretag även verksamhet på kapitalmarknaderna (valuta- och värdepappershandel) och i de segment som skall avvecklas eller skäras ned kraftigt, nämligen storkunder/utland (t.ex. projekt- och exportfinansiering) och den offentliga sektorn (långivning). Verksamheten inom investmentbanking har endast bestått av aktie- och obligationsemissioner i relativt begränsad omfattning och kommer i framtiden inte att ha någon självständig funktion. Geografiskt är BGB: s verksamhet koncentrerad till Berlinområdet och delstaten Brandenburg, särskilt med avseende på retailbanking. Inom exempelvis fastighetsfinansieringen verkar banken dock på nationell nivå och på kapitalmarknaderna på internationell nivå.

(16) I Berlinområdet är BGB marknadsledande inom retailbanking med marknadsandelar som varierar från cirka 20 % till över 50 % i de olika segmenten ([7]). Enligt bankens egna uppgifter uppgick dess andel eller marknadspenetration 2002, mätt som det primära girokontot för privatkunder, till 48 % ([8]). På området för fastighetsfinansiering i hela Tyskland (samtliga hypotekslån) kom BGB på tredje plats med en andel på omkring 5 %, enligt uppgifterna i anmälan. Enligt mer aktuella uppgifter har banken inte eller inte längre denna ställning ([9]). Den 31 december 2001 fanns mer än 90 % av BGB: s hypoteksutlåning i Tyskland, medan återstoden gällde fastighetsfinansiering i utlandet. På andra områden hör BGB inte till de ledande bankerna, vare sig i Tyskland eller på internationell nivå. Konkreta uppgifter om dess andelar av olika marknader och segment finns inte att tillgå.

(17) De svårigheter som drabbade BGB 2001 härrörde framför allt från affärsområdet fastighetstjänster, men även från fastighetsfinansieringen. Fondförvaltning och projektutveckling respektive byggnadsentreprenader var viktiga delar inom området fastighetstjänster som på 1990-talet sköttes genom dotterföretaget IBG. IBG — som bildades i början av 1990-talet som dotterföretag till LBB — ägdes från mitten till slutet av 1990-talet av BGB AG själv (10 %), Berliner Bank AG (30 %), LBB (30 %) och BerlinHyp (30 %). Efter sammanslagningen av Berliner Bank AG och BGB övertog BGB Berliner Banks ägarandel i IBG. Idag ser ägandestrukturen ut på följande sätt: BGB 40 %, LBB 30 % och BerlinHyp 30 %.

(18) IBG bildade till och med år 2000 allt fler fastighetsfonder. Investerarna beviljades omfattande garantier, framför allt fleråriga hyres-, avkastnings- och saneringsgarantier. För att bilda nya fonder förvärvades eller uppfördes nya fastigheter. Till grund för garantierna låg förväntningar på fortsatt höga eller till och med stigande fastighetsvärden. Med de i själva verket kraftigt sjunkande priserna och hyrorna, särskilt i Berlin och de nya tyska delstaterna, ledde detta till en kumulering av risker.

(19) Då dessa problem började visa sig under år 2000, övervägde BGB att sälja IBG: s viktigaste affärsområde. Därför överfördes i december 2000 huvuddelen av IBG: s affärsverksamhet till det nybildade IBAG.

([6]) Tidigare var Berliner Bank en del av BGB och Berliner Sparkasse en del av LBB.

([7]) Se fotnot 2 och styrelseordförande Vetters tal vid bolagsstämman den 4 juli 2003 (http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/20_ir/30_hauptversammlung/index.html). Se även skäl 298.

([8]) Se http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/50_pk/index.html (affärsområde privatkunder, primärt girokonto).

([9]) Tysklands synpunkter från juni 2002. Enligt Bundeskartellamts beslut ”Eurohypo” av den 19 juni 2002 var det nybildade företaget Eurohypo, Hypovereinsbankgruppe, Depfa-koncernen, BHF-koncernen och BayLB ledande på de olika delmarknaderna inom fastighetsfinansiering, med avseende på både kreditstocken och nya låneavtal under 2001. Även Deutsche Bank själv (dvs. exklusive dess marknadsandel genom Eurohypo) ligger enligt detta före BGB, som i detta beslut inte räknas till de ledande konkurrenterna.

Undantagna var IBG: s och dess dotterföretags ”gamla” risker och skulder, som överläts till det nybildade företaget LPFV Finanzbeteiligungs- und Verwaltungs-GmbH (”LPFV”). Planen att sälja IBAG misslyckades dock. Idag är BGB ensam ägare till såväl IBAG som LPFV. Kvar i BGB blev endast marginella verksamheter.

(20) Andra problem som framträdde under den här tiden gällde verksamheten inom fastighetsfinansiering, som framför allt bedrevs av BerlinHyp, men också av LBB och BGB själv. Detta affärsområde omfattar kreditgivning för att finansiera större fastighetsprojekt, särskilt på det kommersiella området, men inte hypotekslån för privata fastigheter, som hör till affärsområdet retailbanking. Svårigheterna på detta område, som blev allt större i takt med nedkylningen av fastighetsmarknaden, berodde framför allt på att man dittills inte gjort tillräckliga avsättningar för kreditförluster.

(21) Under första hälften av 2001 råkade BGB i en akut kris. Bakom denna låg framför allt osäkra fordringar inom fastighetsfinansieringen och de garantiåtaganden inom fondförvaltningen som drabbade IBG/IBAG/LPFV och som i bokslutet för 2000 ledde till avsättningar på omkring en miljard euro, och gjorde det nödvändigt att skriva ned värden på löpande byggnadsentreprenader och öka avsättningarna för kreditförluster inom fastighetsfinansieringen. I maj sjönk BGB: s kapitaltäckningsgrad under det minimum på 8 % som krävs enligt banktillsynslagstiftningen. Den kapitalbrist, som måste täckas för att nå en kärnkapitalkvot på 5,0 % och på så sätt möjliggöra ett återställande av den totala kapitaltäckningsgrad på 9,7 % som rådde före krisen, uppskattades vid den tiden till omkring två miljarder euro. Genom en avsiktsförklaring garanterade delstaten Berlin i maj 2001 att ett kapitaltillskott av nödvändig storlek skulle beviljas. Efter det att detta undsättningsstöd godkänts av kommissionen fick BGB i augusti 2001 ett kapitaltillskott på exakt två miljarder euro: 1,755 miljarder euro från delstaten Berlin, 166 miljoner euro från NordLB, 16 miljoner euro från Parion (Gothaer Finanzholding AG) och 63 miljoner euro från mindre aktieägare.

(22) Under de följande månaderna upptäcktes dock ytterligare risker, särskilt på området för fastighetstjänster inom IBAG/IBG/LPFV. Det fanns risk för att BGB: s kapitaltäckningsgrad än en gång skulle sjunka under den nivå som krävs. Riskerna gällde återigen garantiåtagandena inom fondförvaltningen och de sjunkande värdena på fastigheter, som köpts i syfte att längre fram bilda nya fonder (”reservfastigheter”). Genom den interna sammanflätningen av befintliga avtal om resultatöverföring, borgensåtaganden (*Patronatserklärungen*) och lån står BGB, enligt de upplysningar som Tyskland lämnat, för den största delen av dessa risker.

(23) I november 2001 hotade den dåvarande tillsynsmyndigheten för kreditväsendet (*Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen*, BAKred, idag BAFin) ([10]) att tills vidare stänga BGB om inte banken före utgången av 2001 vidtog åtgärder för att täcka dessa risker. Därför undertecknade delstaten Berlin, BGB, LBB, BerlinHyp, IBAG, IBG och LPFV den 20 december 2001 ett principavtal för att täcka riskerna genom omfattande garantier och åtaganden. Principavtalet ersattes av ett detaljerat avtal som slutgiltigt ingicks den 16 april 2002. De garantier som övertogs genom detta avtal kallas ”riskgaranti” (*Riskoabschirmung*) och beskrivs närmare nedan.

Omstruktureringsstöd

(24) Stödåtgärderna ingår i den omstruktureringsplan som ursprungligen presenterades i januari 2002 och som senast omarbetades under granskningsförfarandet i januari 2004. Enligt planen skall BGB-koncernens verksamhet skäras ned kraftigt och koncentreras på privat- och företagskunder i Berlinområdet. Verksamheten på kapitalmarknaderna och inom fastighetsfinansieringen skall samtidigt fortsätta, om än i mindre omfattning i båda fallen (se skälen 172 ff). Andra affärsområden, som storkunder/utland inklusive *Structured Finance* och konsultverksamheten för *Mergers & Acquisitions* skall avvecklas, medan ytterligare andra, som den offentliga sektorn, skärs ned kraftigt. Ursprungligen planerade man att även fortsätta verksamheten inom fastighetstjänster. Tyskland hade dock redan på ett tidigt stadium av förfarandet gått med på att avskilja detta affärsområde och avyttra det till delstaten Berlin (se skälen 277och 278). Sedan dess har Tyskland även gått med på att separat avyttra Berliner Bank för att minska BGB: s mycket stora andel inom retailbanking i Berlin.

(25) Som redan nämnts skall delstaten Berlin avyttra sin ägarandel i BGB. Kommissionen har fått ett löfte om detta. BerlinHyp skall inom ramen för privatiseringen av BGB avyttras antingen för sig eller tillsammans med BGB (se skäl 285). Vidare skall IBB avstyckas från BGB och dess särskilda reserv (*Zweckrücklage*, det kapital från före detta Wohnungsbau-Kreditanstalt, ”WBK”, som redan nämnts ovan och som överfördes till LBB) betalas tillbaka till delstaten Berlin, förutsatt att detta inte leder till att kärnkapitalkvoten på 6,0 % respektive den totala kapitaltäckningsgraden på 9,7 % underskrids per den 1 januari 2004 (se skäl 279).

([10]) Sedan den 1 maj 2002, efter sammanslagning av tillsynen av bank-, försäkrings- och börsverksamheterna: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BAFin).

Kapitaltillskott

(26) Det omstruktureringsstöd som anmäldes den 28 januari 2002 gäller för det första ett kapitaltillskott på 1,755 miljarder euro som delstaten Berlin efter kommissionens godkännande den 25 juli 2001 ([11]) beviljade som undsättningsstöd i augusti 2001 och som skulle förbli ett varaktigt omstruktureringsstöd till BGB.

Riskgarantin

(27) För det andra handlar det om den ovan nämnda riskgarantin, som delstaten Berlin, BGB, LBB, BerlinHyp, IBAG, IBG och LPVF i december 2001 ingick ett principavtal om. Detta principavtal ändrades, kompletterades och ersattes av det detaljerade avtalet av den 16 april 2002. Avtalet omfattar följande garantier, betalningsövertaganden och åtaganden som delstaten Berlin beviljar för en tid av 30 år för att täcka riskerna i dotterföretagen IBAG: s, IBG: s och LPFV: s fastighetstjänster:

— *Kreditgarantier*: Garantier för BGB, LBB och BerlinHyp beträffande de avtalsenliga räntebetalningarna och amorteringarna på krediter, som dessa företag till och med den 31 december 2001 beviljat IBAG och IBG och dessas dotterföretag och vissa andra företag. De berörda företagen och kreditrelationerna förtecknas i bilagorna till det detaljerade avtalet. Begränsningar med avseende på vissa kreditgarantier och uttryckliga undantag (”negativlista”) finns likaså angivna i det detaljerade avtalet.

— *Garantier för bokföringsmässigt värde*: Garantier för IBAG och IBG samt för vissa andra företag i koncernen, främst direkt och indirekt ägda dotterföretag till de nämnda företagen. Dessa garantier säkrar värdet av de enskilda tillgångarna i de aktiva posterna i respektive attesterad balansräkning med undantag för vissa angivna tillgångar, som immateriella tillgångar, kassabehållningar, tillgodohavanden i centralbanken och kreditinstitut eller periodiseringsposter. Också för garantierna för bokföringsmässigt värde innehåller det detaljerade avtalet begränsningar och undantag (”negativlista”).

— *Övertagande av betalningen av LPFV: s skulder*: Genom betalningsövertaganden befrias LPFV från skulder — till den del dessa överstiger ett belopp på 100 miljoner euro (självrisk) — som hänför sig till IBG: s och dess före detta dotterföretag Bavarias, Arwobaus och Bankgesellschaft Berlin GmbH: s Immobilien-Beteiligungsvertriebsgesellschafts (”IBV”) tidigare verksamhet inom fastighetssektorn. Övertagandet gäller inte skulder, som gjorts i samband med bildandet av fonder efter den 31 december 2000 eller med de nya låneavtal för IBAG som anges i det detaljerade avtalet.

— *Övertagande av BGB: s borgensåtaganden*: Övertagande av BGB: s samtliga skulder som härrör från borgensåtaganden, som BGB gjort till och med den 31 december 1998 för IBG: s, IBV: s och Bavarias räkning. Inte heller detta övertagande omfattar skulder, som gjorts i samband med bildandet av fonder efter den 31 december 2000 eller med de nya låneavtal för IBAG som anges i det detaljerade avtalet.

(28) I artikel 45 i det detaljerade avtalet anges det största belopp — 21,6 miljarder euro — som delstaten Berlin övertar av dessa skulder. Enligt artikel 45 avser detta belopp det teoretiska nominella värdet av de täckta riskerna, rensat från dubbelräkningar. I principavtalet fastställdes det största beloppet till 35,34 miljarder euro, eftersom de ovan nämnda garantierna på grund av tillsynsreglerna delvis täcker samma risker. Som förklaras i artikel 45 i det detaljerade avtalet kan delstaten exempelvis ansvara för en fordran från en tredjepartsborgenär på grund av en hyresgaranti dels genom övertagande av LPFV: s betalningsskyldighet, dels genom övertagande av borgensåtaganden. I det detaljerade avtalet anges dock att delstaten i sådana fall endast en gång borgar för risken i fråga. På så sätt kunde det teoretiskt största beloppet rensas från dessa dubbelräkningar och fastställas till 21,6 miljarder euro. Av detta belopp utgörs den största delen enligt de av Tyskland presenterade provisoriska beräkningarna av övertagandet av LPFV: s betalningsskyldighet (omkring [...]* euro, varav [...]* euro för övertagande av LPFV: s skulder på grund av hyres- och avkastningsgarantier, och [...]* euro för övertagande av riskerna av de s.k. saneringsgarantierna för byggnader).

(29) Till grund för detta teoretiskt högsta belopp ligger dock antagandet att samtliga risker materialiseras. För att LPFV skall befrias från hyresgarantierna (högsta belopp [...]* euro) måste exempelvis samtliga hyror fram till 2025 helt utebli, och för att LPFV skall befrias från saneringsgarantierna ([...]* euro) måste det röra sig om de totala byggkostnaderna för alla byggnader och utomhusanläggningar. Att hyresbetalningarna fullständigt skulle utebli och att alla byggnader skulle rivas och byggas upp på nytt är dock orealistiskt även med mycket pessimistiska antaganden. Därför förklaras även i artikel 45 att man sannolikt, med

([11]) EGT C 130, 1.6.2002, s. 5.

utgångspunkt i vad som är känt och efter noggrann granskning av de väsentliga ekonomiska riskerna, kommer att ta i anspråk ett betydligt mindre belopp. Enligt detta kommer de faktiska kostnaderna i det optimistiska scenariot att uppgå till 2,7 miljarder euro, i det neutrala scenariot till 3,7 miljarder euro och i det pessimistiska scenariot till 6,1 miljarder euro. De antaganden som dessa beräkningar bygger på, presenterades under förfarandet (se skäl 138).

(30) För att minimera garantibetalningarna anges även i det detaljerade avtalet att delstaten kan överlåta förvaltningen av det detaljerade avtalet helt eller delvis till tredje part. Delstaten har utnyttjat denna möjlighet och bildat det helägda företaget BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH, som sedan januari 2003 utövar denna verksamhet för delstatens räkning. Dessutom föreskrivs i det detaljerade avtalet en avalprovision och rätt för delstaten att under en period på 15 räkenskapsår få del av eventuella vinster (Besserungsrecht). I enlighet därmed betalar BGB till och med 2011 delstaten en fast årlig avalprovision på 15 miljoner euro. Från och med 2012 och under resten av tiden för riskgarantin kan storleken av denna provision fastställas ömsesidigt av parterna. Vidare skall BGB, om banken under en eller flera månader av ett räkenskapsår uppnår en total kapitaltäckningsgrad på 12,5 % och en kärnkapitalkvot på 7 %, betala 15 % av det årsresultat som skulle uppstå under dessa förutsättningar till delstaten Berlin.

(31) I lagen som befullmäktigar senaten att överta en delstatsgaranti för risker inom Bankgesellschaft Berlin AG: s och några av dess dotterföretags fastighetstjänster ([12]) anges vidare att delstaten Berlins ägarandel i BGB så snabbt som möjligt skall avyttras på villkor som är godtagbara för delstaten, och att Investitionsbank Berlin (IBB) i egenskap av offentligrättslig investeringsbank i samband med omläggningen av ägarstrukturen i BGB skall brytas ut ur BGB (beskrivs ytterligare nedan).

Avtal om behandlingen av delstaten Berlins eventuella krav på återbetalning i stödärendet Landesbank Berlin — Girozentrale — Europeiska kommissionen

(32) I beslutet om att inleda förfarandet ([13]) identifierade kommissionen ytterligare en viktig omständighet, som inte beaktats i den ursprungliga omstruktureringsplanen. I slutet av 1992 överfördes WBK och alla dess tillgångar till LBB. Samtidigt övertog det då nybildade företaget IBB alla WBK: s uppgifter. Genom denna överföring ökade LBB: s garantikapital med omkring 1,9 miljarder tyska mark. LBB betalade från och med 1995 en ersättning på i genomsnitt 0,25 % av det belopp som använts. Eftersom kommissionen tvivlade på att denna ersättning var förenlig med den marknadsekonomiska investerarprincipen inledde den i juli 2002 förfarande C 48/2002 ([14]). Om kommissionen skulle finna att den utbetalade ersättningen inte är förenlig med den marknadsekonomiska investerarprincipen, utgör skillnaden mellan den utbetalda ersättningen och den marknadsmässiga avkastningen på en sådan investering, om det inte finns några förutsättningar för undantag enligt EG-fördraget, ett stöd som är oförenligt med den gemensamma marknaden och som LBB skall återbetala till delstaten Berlin.

(33) Risken är stor att ett krav på återbetalning skulle hindra möjligheten för omstruktureringsplanen att återställa lönsamheten. Kommissionen uppmanade därför i sitt beslut att inleda förfarandet Tyskland att finna en lämplig lösning på detta problem, och har konstaterat att Tyskland arbetar på att finna en sådan.

(34) Av detta skäl slöt delstaten Berlin och BGB den 23 december 2002 ett avtal om behandling av eventuella krav på återbetalning från delstaten Berlins sida i stödärendet C 48/2002 - Landesbank Berlin - Girozentrale - Europeiska kommissionen (”avtalet om återbetalning”).

(35) I detta avtal åtar sig delstaten Berlin att, om kommissionen beslutar om krav på återbetalning, ge LBB ett saneringstillskott i form av inlåning i banken av den storlek som krävs för att de kapitaltäckningsgrader i LBB och/eller BGB-koncernen som anges i avtalet inte underskrids på grund av återbetalningsskyldigheten. De i avtalet om återbetalning angivna minimikapitalkvoterna är 9,7 % (total kapitaltäckningsgrad) och 6 % (kärnkapitalkvot). Kommissionens godkännande är ett uppskjutande villkor för att detta avtal skall träda i kraft.

(36) Trots att denna åtgärd ännu inte hade vidtagits då beslutet om att inleda förfarandet fattades och därför inte var en del av omstruktureringsplanen, nämndes riskerna för bankens utsikter till lönsamhet på grund av ett eventuellt beslut om återbetalning från

([12]) Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin, 58: e årgången, nr 13, 24.4.2002.

([13]) EGT C 141, 14.6.2002, s. 11.

([14]) EGT C 239, 4.10.2002, s. 12.

kommissionens sida i beslutet om att inleda förfarandet som en faktor att beakta i förfarandet. Avtalet om återbetalning ingicks slutligen för att beakta denna omständighet. Eftersom denna åtgärd är nödvändig för en framgångsrik omstrukturering, anser kommissionen det vara ändamålsenligt att granska avtalet om återbetalning, sedan den kunnat kalkylera ett maximalt stödbelopp på denna punkt, tillsammans med de andra stödåtgärderna.

Skäl till att inleda förfarandet

(37) I sitt beslut att inleda ett formellt granskningsförfarande enligt artikel 88.2 i EG-fördraget bedömde kommissionen preliminärt de åtgärder som skulle granskas som statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget och artikel 61.1 i EES-avtalet, eftersom de beviljas av statliga medel och, genom att förbättra företagets finansiella ställning, kan påverka den ekonomiska ställningen för konkurrenter från andra medlemsstater ([15]) och på så sätt snedvrida eller hota att snedvrida konkurrensen och påverka handeln mellan medlemsstaterna.

(38) Den preliminära granskningen ledde kommissionen till slutsatsen att stöden skulle bedömas på grundval av gemenskapens riktlinjer för bedömning av statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter ([16]) (nedan kallade ”riktlinjerna”) och att inga bestämmelser om undantag i EG-fördraget eller andra gemenskapsriktlinjer var tillämpliga. Kommissionen delade Tysklands uppfattning att BGB är ett företag i svårigheter i den mening som avses i avsnitt 2.1 i riktlinjerna. Beträffande stödåtgärdernas förenlighet med den gemensamma marknaden rådde dock allvarliga tvivel.

Återställande av företagets långsiktiga lönsamhet

(39) Enligt punkterna 31 — 34 i riktlinjerna skall kommissionen granska alla enskilda stöd i en omstruktureringsplan för att fastställa om de på grundval av realistiska antaganden gör det möjligt att återställa företagets långsiktiga lönsamhet inom en rimlig tid.

(40) Kommissionen anmärkte i den ursprungliga omstruktureringsplanen för det första på att de framtida strategierna på marknaden för investmentbanking inte hade förklarats. Vidare begärde kommissionen att skillnaderna i kostnad mellan likvidation och fortsatt verksamhet i dotterföretaget IBAG inom fastighetstjänstesektorn skulle specificeras närmare inom ramen för den framtida strategin för verksamheten på fastighetsområdet.

(41) Kommissionen betvivlade att antagandena i den ursprungliga omstruktureringsplanen om marknaden och prognoserna för utvecklingen av utbudet och efterfrågan var tillräckligt precisa för att man skulle kunna dra några slutsatser om utsikterna för de föreslagna omstruktureringsåtgärderna. Det var svårt att utläsa vilka antaganden om marknadsutvecklingen som låg till grund för omstruktureringsåtgärderna.

(42) Kommissionen konstaterade vidare att de upplysningar som Tyskland lämnat om orsakerna till företagets tidigare svårigheter var relativt ytliga. Följande tre orsaker uppgavs: a) osäkra fordringar, b) beviljande av omfattande garantier på området för fastighetsfonder, och c) för sent införande (1999) och för långsamt genomförande av en systematisk riskkontroll. De upplysningar som lämnats är i huvudsak en sammanfattning av de finansiella svårigheterna. En enda reell grund för dessa svårigheter uppges, nämligen ineffektiva koncern- och ledningsstrukturer, bl.a. en icke fungerande riskkontroll. Det saknades en ingående analys av dessa strukturer och av konkreta ledningsbrister, inbegripet effekterna av det statliga ägandet. Kommissionen ansåg att en sådan analys var nödvändig för att kunna bedöma utsikterna för omstruktureringen av BGB. Därför tvivlade kommissionen på att man i omstruktureringsplanen i tillräckligt hög grad hade identifierat och behandlat orsakerna till BGB: s svårigheter. Tyskland uppmanades därför att lägga fram en ingående analys av tidigare försummelser och de framtida utsikterna och problemen med avseende på koncernstrukturen, ledning- och tillsynsmetoderna, kontroll- och rapporteringskoncepten samt tekniker för att införa affärsmässigt baserade beslutsprocesser.

(43) Tyskland hade, med sikte på en eventuell privatisering, nämnt förhandlingar med potentiella köpare, men inte gett några detaljer, exempelvis om det planerade förfarandet, villkoren eller andra relevanta faktorer. Kommissionen frågade sig därför om man på allvar övervägde någon privatisering — helt eller delvis — och om man i så fall skulle se till att den genomfördes genom ett öppet, transparent och icke-diskriminerande förfarande.

(44) Beträffande det mål för avkastningen på 7 % som ursprungligen angavs i anmälan, betvivlade kommissionen för det första att detta mål faktiskt skulle kunna nås, särskilt med tanke på koncernens problematiska

([15]) EG-domstolens dom av den 14 september 1994 i förenade målen C-278/92, C-279/92 och C-280/92, Spanien mot kommissionen, Rec. 1994, s. I-4103.

([16]) EGT C 288, 9.10.1999, s. 2.

instituts- och ledningsstruktur, de oklara antaganden om marknaden som omstruktureringsåtgärderna byggde på, och den fortsatta verksamheten inom den problemfyllda fastighetssektorn. Till och med om den eftersträvade avkastningen på 7 % skulle uppnås, tvivlade kommissionen för det andra på att en sådan avkastningsnivå skulle vara tillräcklig för att vara förenlig med den marknadsekonomiska investerarprincipen.

(45) Vidare riktade kommissionen uppmärksamheten på den betydande risk för omstruktureringsplanens utsikter till framgång som ett eventuellt krav på återbetalning till följd av LBB-förfarandet utgör och uppmanade därför i beslutet om att inleda förfarandet Tyskland att utarbeta förslag till lösningar.

Förhindrande av otillbörlig snedvridning av konkurrensen

(46) Undantagsbestämmelsen i artikel 87.3 c i EG-fördraget är förenad med villkoret att stödet inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset. I punkterna 35 — 39 i riktlinjerna anges att åtgärder måste vidtas för att i största möjliga mån mildra de negativa följderna av stödet för konkurrenterna. Detta villkor tar sig vanligtvis uttryck i att företaget måste begränsa sin närvaro på den relevanta produktmarknaden, genom avyttring av produktionsanläggningar eller dotterföretag eller genom nedskärning av verksamheter. Begränsningen eller minskningen skall stå i proportion till de snedvridande effekterna av stödet och särskilt till företagets relativa betydelse på sin marknad eller sina marknader.

(47) Totalt skall de uppvägande respektive kompenserande åtgärder som ursprungligen föreslogs, som avyttring av viktiga innehav, minskning av valuta- och värdepappershandeln, området Debt Finance, fastighetsverksamheten, antalet filialer, personal och området offentlig sektor samt nedläggning av lokala verksamheter och området för utlands- och storkunder, leda till en minskning av BGB: s balansomslutning med 26 % (från 190 till 140 miljarder euro). Utgående från den delvis oklara beskrivningen av de uppvägande åtgärderna och deras respektive bidrag till de effekter på BGB: s tillgångar och sysselsättningssituation som eftersträvas, var det omöjligt för kommissionen att bedöma om denna totaleffekt realistiskt sett kunde uppnås och vilka effekter åtgärderna skulle få på de från Tyskland avgränsade marknaderna eller segmenten. Kommissionen behövde därför detaljerade uppgifter om effekterna av varje enskild åtgärd på tillgångarna, sysselsättningen och BGB:s framtida ställning på de olika marknaderna och segmenten.

(48) Även om den totala minskning som nämns ovan (26 % eller 50 miljarder euro av balansomslutningen) skulle uppnås, ansåg kommissionen att det kunde ifrågasättas om en sådan minskning med tanke på det avsevärda stödbeloppet och kommissionens praxis för omstruktureringsstöd till banker ([17]) var tillräcklig. I detta sammanhang nämnde kommissionen att de lagstadgade kapitaltäckningsgraderna kunde vara en tänkbar orienteringspunkt för att bedöma de uppvägande åtgärdernas rimlighet, eftersom en bank vid otillräcklig kapitaltäckning i motsvarande grad måste minska sin affärsvolym. (Med en kapitalbrist på 1 miljard euro och en kapitaltäckningsgrad på minst 4 % skulle det följaktligen teoretiskt krävas en minskning av de riskjusterade tillgångarna på upp till 25 miljarder euro.) Dessa ”opportunitetsminskningar” skulle kunna tjäna som en ungefärlig utgångspunkt för att bedöma graden av snedvridning på marknaden och de uppvägande åtgärder som krävs. Enbart delstaten Berlins kapitaltillskott på 1,755 miljarder euro på sommaren 2001 skulle enligt dessa överväganden motsvara en teoretisk minskning av tillgångarna på upp till 44 miljarder euro. Kommissionen framhöll dock att detta resonemang inte kan tillämpas mekaniskt, utan måste medge ett spelrum för att beakta särskilda omständigheter, exempelvis faktorer som är av betydelse för bankens överlevnad och lönsamhet.

(49) Då nya risker upptäcktes efter kapitaltillskottet hotades banken på nytt av en för låg kapitalandel. För att undvika ännu ett kapitaltillskott bestämde sig delstaten Berlin för en lösning med allmänna garantier i form av en riskgaranti (Risikoabschirmung). På detta sätt får garantierna en liknande effekt som ett kapitaltillskott. Problemet med en riskgaranti var dock att det stödbelopp som slutligen skulle beviljas inte kunde bestämmas exakt. Det teoretiskt största nominella belopp som nämns i det detaljerade avtalet är 35,34 miljarder euro. När detta belopp rensas för flerfaldiga risktäckningar återstår ett största belopp på 21,6 miljarder euro. Detta är dock ännu endast ett nominellt värde, dvs. utgående från att alla risker materialiseras, vilket inte är sannolikt (se ovan). Därför måste kommissionen av noggrannhetsskäl räkna med det enda högsta belopp som fanns tillgängligt, dvs. 35,34 miljarder euro. Eftersom detta belopp förmodligen inte skulle bli aktuellt, skulle det vara orimligt att lägga det till grund för att fastställa de uppvägande åtgärder som krävs. Kommissionen kunde därför inte bedöma om de uppvägande åtgärder som erbjöds skulle vara tillräckliga i förhållande till stödbeloppet. Kommissionen tvivlade för övrigt på att de uppvägande åtgärderna enligt det ovan skisserade resonemanget var tillräckliga ens i det optimistiska scenariot med ett genomfört stöd på omkring 3 miljarder euro

([17]) Se t.ex. kommissionens beslut 98/490/EG av den 20 maj 1998 om det stöd som Frankrike beviljat koncernen Crédit Lyonnais (EGT L 221, 8.8.1998, s. 28).

utöver kapitaltillskottet. Dessutom tyder erfarenheterna från omstruktureringsfall på att optimistiska scenarier sällan förverkligas.

(50) Kommissionen meddelade att BGB: s extremt starka ställning inom retailbanking på lokal och regional nivå skulle beaktas i den slutgiltiga bedömningen av de uppvägande åtgärdernas tillräcklighet. På grund av bristen på tillräckliga upplysningar kunde kommissionen dock inte uppskatta effekterna av minskningsåtgärderna på de enskilda marknaderna eller segmenten. Den minskning på området för privat- och företagskunder som eftersträvades genom den planerade avyttringen av Weberbank och Allbank tycktes dock vara relativt anspråkslös och skulle möjligtvis inte i tillräckligt hög grad dämpa stödets snedvridande effekter på konkurrensen. Med tanke på att BGB även framstod som en icke obetydlig aktör på fastighetsmarknaden, frågade sig kommissionen vidare om de minskningsåtgärder på detta område som planerades var tillräckliga.

(51) Sammanfattningsvis saknade kommissionen viktiga uppgifter för att kunna göra en adekvat och tillräckligt ingående bedömning av effekterna av de uppvägande åtgärder som föreslagits. På grundval av de fakta som var kända hyste kommissionen därför allvarliga tvivel på att de planerade minskningsåtgärderna var tillräckliga för att lindra de snedvridande effekterna på konkurrensen av detta mycket stora stödbelopp, vars exakta eller största storlek inte ens kan fastställas. I detta sammanhang måste kommissionen även beakta BGB: s starka ställning inom retailbanking på framför allt de lokala och regionala marknaderna.

Stöd begränsat till det absolut nödvändiga

(52) Enligt punkterna 40 och 41 i riktlinjerna skall stödet begränsas till vad som är absolut nödvändigt för att möjliggöra en omstrukturering, så att företaget inte förses med ett överskott av likvida medel som skulle kunna användas för aggressiva verksamheter som snedvrider marknaden eller till och med för att utvidga affärsverksamheten. I riktlinjerna anges även att stödmottagaren i väsentlig utsträckning skall bidra till omstruktureringen med egna medel, inbegripet genom försäljning av tillgångar som inte är oundgängliga för företagets överlevnad.

(53) Utgående från de uppgifter som fanns tillgängliga kunde kommissionen inte exakt bedöma om stödet — vars storlek inte ens var entydigt fastställt — var begränsat till det absolut nödvändiga, och om t.ex. riskerna i samband med omstruktureringen kunde ha övervärderats, eller om kontrollåtgärder hade vidtagits eller skulle vidtas för att faktiskt utesluta flerfaldiga risktäckningar.

(54) Kommissionen ställde frågan om det preliminärt godkända undsättningsstödet för att uppnå en kärnkapitalkvot på 5 % och en total kapitaltäckningsgrad på 9,7 % och de motsvarande värden på omkring 7,5 % respektive 12 % som eftersträvas från och med 2003 verkligen är nödvändiga för företagets överlevnad, inbegripet en solid rating hos kreditvärderingsföretagen. I detta sammanhang tvivlade kommissionen dessutom på att BGB: s bidrag av egna medel genom försäljningen av tillgångar eller dotterföretag, som inte är oundgängliga för företagets överlevnad på lång sikt, mot bakgrund av det till och med i det optimistiska scenariot stora stödbeloppet, uppfyller kriteriet att företaget skall ”i väsentlig utsträckning bidra till omstruktureringen”. På grund av BGB: s inklusive dess dotterföretags och de med banken eller dotterföretagen sammanslagna företagens starka ställning på flera marknader och segment kunde man fråga sig om inte fler eller större dotterföretag och/eller tillgångar kunde avyttras — inte endast som uppvägande åtgärder, utan även som ett betydande bidrag av egna medel som komplement till skattebetalarnas utlägg.

III. TYSKLANDS SYNPUNKTER

(55) Tyskland har på grundval av den då föreliggande omstruktureringsplanen, som i huvuddrag fortfarande gällde på sommaren 2003 och som låg till grund för utlåtandet från kommissionens rådgivare, lämnat synpunkter på inledandet av förfarandet. På begäran av kommissionen har Tyskland även lämnat kompletterande upplysningar, som går utöver den ursprungliga omstruktureringsplanen, särskilt på följande punkter, som varit avgörande för kommissionens beslut.

Återställande av företagets långsiktiga lönsamhet

(56) Investmentbanking skall i framtiden varken fokuseras i strategin eller vara en målprodukt i verksamheten på kapitalmarknaderna. Verksamheten på kapitalmarknaderna skall minska ytterligare i omfattning och koncentreras på områden med stor vinstpotential, exempelvis aktie-, ränte- och låneprodukter till slutkunder, och egen handel, i mindre utsträckning.

(57) Kostnadsskillnaden mellan likvidation och fortsatt verksamhet för IBAG har preciserats. De totala likvidationskostnaderna består av de operativa likvidationskostnaderna på [...]* euro och ett underskott i balansräkningen. För att fastställa det sistnämnda har en koncernbalansräkning simulerats för tre scenarier (optimistiskt, neutralt, pessimistiskt), som resulterade i [...]* euro, [...]* euro respektive [...]* euro. Vid fortsatt verksamhet skulle kostnaderna under tiden 2001 — 2005 enligt respektive scenario variera från [...]* euro till [...]* euro (neutrala scenariot [...]* euro). följaktligen skulle en likvidation av IBAG i jämförelse med fortsatt verksamhet leda till en merkostnad på [...]*— [...]* euro, beroende på scenario. Dessutom skulle man

i fall av likvidation från och med 2006 avstå från ett årligt positivt bidrag till resultatet på [...]* euro.

(58) Antagandena om utvecklingen på marknaderna för fastigheter och fonder har preciserats. Efter en svag tillbakagång 2002 på omkring 2 % förblir byggverksamheten i hela Tyskland enligt uppgifter från Zentralverband des deutschen Baugewerbes ungefär oförändrad under 2003. För bostadsbyggandet vänder inte trenden: 2003 tillbakagång på cirka 1 %, efter en minskning på 3 % under 2002. I de östra delstaterna blir tillbakagången betydligt starkare än i de västliga på grund av det stora överskottet på bostäder. Byggandet av kommersiella fastigheter ökar endast lite grann från cirka 1 % under 2003. Bavarias kapacitet och försäljningsförväntningar har anpassats till detta och en mer målinriktad fokusering har definierats. Bavaria skall i framtiden inom byggande av såväl bostäder som kommersiella fastigheter koncentrera sig på premiumsegmentet på marknaden och, på grund av de regionalt kraftigt avvikande tendenserna inom bostadsbyggandet, på de västtyska regionerna Hamburg, München, Stuttgart och Rhein-Main. Inom fondförvaltningen räknar man i segmentet för slutna fonder efter en tillbakagång 2001 återigen med en markant tillväxt. Fastighetsfonderna skulle med en andel på ungefär 50 % av placeringarna fortsättningsvis spela en viktig roll som en alternativ investeringsform med avkastnings- och risknivåer som ligger mellan fastförräntade värdepapper och aktier. Nya fonder i IBV bildas endast för kommersiella fastigheter i premiumsegmentet och ges klart mindre garantier. Genom dessa kvalitativt mer värda objekt kan man även uppnå en säkrare avkastning, dock med en mer än halverad total affärsvolym.

(59) Beträffande antagandena om utvecklingen på marknaden för privatkunder framhöll Tyskland att det i tätortsområdet Berlin går knappt 4 000 invånare på varje bankfilial, vilket är betydligt mer än genomsnittet i Tyskland (1 400). Trots att det i Berlin inte finns något överskott på filialer, måste man på grund av andra kanaler som call center och Internet under de kommande åren räkna med en fortsatt minskning av antalet kontor. Planen för att varaktigt öka lönsamheten på privatkundsområdet inriktar sig på både kostnads- och intäktssidan. Till de centrala kostnadssänkande åtgärderna hör minskning av antalet filialer beroende på deras aktuella lönsamhet, minskad regional täckning och de sannolika kostnaderna för nedläggning/sammanslagning. Målet är att öka antalet huvudkunder per filial till [...]* för Berliner Sparkasse och [...]* för Berliner Bank till utgången av 2003, i jämförelse med i genomsnitt 2 300 kunder för de direkta konkurrenterna i Berlin. Ytterligare besparingar görs genom att de kostnadsintensiva konventionella kassorna ersätts av modernare inrättningar, vilket sparar [...]* personalkapacitet. Genom att ändra fördelningen av konsultkapacitet för att vinna så attraktiva kundgrupper som möjligt skulle intäkterna kunna öka ytterligare. De rena transaktionerna skall i ökad utsträckning ske on line eller genom självbetjäningsanläggningar, medan filialerna som distributionskanaler i allt högre grad skall inrikta sig på kundrådgivning. Prognosen för utvecklingen av efterfrågan på privatkundsområdet bygger på uppgifter från Landeszentralbank Berlin, mäklarrapporter och den tyska statistikcentralens undersökningar från senare år. Vad gäller BGB: s ställning i de enskilda segmenten på de lokala och regionala privatkundsmarknaderna har Tyskland lämnat uppgifter som är korrigerade nedåt, som visar på andelar av marknadsvolymen på drygt 20 % till mer än 40 % i Berlin (se skälen 291 ff). Tillväxtprognosen för Berlin är 2 %, vilket visar på en strukturellt svag region i förhållande till prognosen på förbundsnivå på 2,5 %. Tyskland förklarade att man, trots andelar på omkring 40 % av inlåningen från privatkunder inte kan tala om en dominerande ställning för BGB, eftersom det råder en mycket skarp konkurrens inom retailbanking i Berlin och kunderna utan större kostnader eller besvär kan byta från en bank till en annan. Dessutom har BGB en proportionellt stor andel sparkonton, medan banken på grund av sin övervägande inkomstsvaga kundkrets är underrepresenterad på marknaden i fråga om inlåningsformer av högre värde, som terminskonton, sparkonton, värdepappersdepåer och andra komplexa inlåningsprodukter som försäkringar.

(60) Antagandena om utvecklingen på marknaden för företagskunder bygger bl.a. på mäklarrapporter och den tyska statistikcentralens undersökningar. Genom en målinriktad portföljstyrning och en därmed förbunden utrensning av riskkrediter, införande av en riskorienterad prissättning och koncentration av affärsverksamheten på kärnsegmenten industrikunder och regionala företagskunder kommer utlåningsvolymen att minska något, från [...]* euro till [...]* euro, trots en genomsnittlig marknadstillväxt i Berlin på 1 % under åren 2001 — 2006. Minskningen av risktillgångarna sker för att undvika stora enskilda risker i segmentet större företagskunder med en omsättning på mer än 50 miljoner euro. Utanför Berlin sker en minskning med ytterligare [...]* euro. Inlåningen från företagskunder skall trots den målmedvetna minskningen av utlåningen i stor skala genom cross selling förbli ungefär konstant. Även för segmenten på de regionala och lokala marknaderna för företagskunder lämnade Tyskland in nedåt korrigerade uppgifter, som visar på drygt respektive knappt 25 % i Berlin (se skälen 291 ff). För Berlin antas en genomsnittlig årlig tillväxt på 2 %. Lönsamheten skall öka betydligt genom optimering av distributions- och serviceprocesserna samt införande av standardprodukter. Antalet verksamhetsorter i alla kundsegment skall minskas från 73 till 35. Ökade positiva täckningsbidrag blev resultatet av en ombildning av Berliner Banks och Berliner Sparkasses prismodell genom

förenhetligande av (höjda) lägsta pris-gränser och ett konsekvent uttömmande av cross selling-potentialerna samt ökad arbetsdelning för kundvårdare.

(61) Orsakerna till de osäkra fordringarna på fastighetsområdet och beviljandet av garantier inom fastighetsfondsverksamheten var — som redan nämndes i anmälan — de ytterst optimistiska prognoserna beträffande värdeutvecklingen för utveckling av fastigheter i Berlin och de nya delstaterna efter återföreningen av Tyskland. På grundval av dessa prognoser beviljade BGB kommersiella fastighetskrediter i stor skala och bildade till 1999 allt större fastighetsfonder med omfattande garantier, som då fastighetskrisen började i slutet av 1990-talet krävde stora nedskrivningar och reserveringar. På grund av att ett riskförvarningssystem inte genomfördes fullständigt i hela koncernen och att riskvärderingen i de olika bankerna sköttes amatörmässigt identifierades dessa risker inte i tillräckligt hög grad för att kunna motverkas på ett tidigt stadium. Först 2000 gjordes på tillskyndan av koncernledningen och revisorerna samt den av BAKred inledda specialrevisionen en omvärdering av tillgångarna enligt strängare kriterier, vilket ledde till att en mängd värdeuppgifter måste justeras. I samband med detta konstaterades att riskförvarningssystemet utformats och praktiskt genomförts på ett sätt som inte uppfyllde de lagstadgade kraven.

(62) Sammanförandet 1994 av de olika bankerna i BGB-koncernen skedde mot bakgrund av att delstaten Berlin som aktieägare ville skapa en strategisk enhet med största möjliga samordningsvinster. Ett enhetligt finansiellt institut enligt lagen om kreditväsendet kunde inte skapas, utan att namnet ”Berliner Sparkasse” och det pantbrevsprivilegium som BerlinHyp hade på grund av § 40 i lagen skulle ha gått förlorade. Eftersom en enhetlig ledning av bolagsrättsliga skäl inte kunde införas, kunde man endast stegvis bygga upp en riskhantering som omfattade hela koncernen. Till detta kom tekniska begränsningar på ADB-området och förseningar i uppbyggnaden av en tillräcklig datakvalitet. Riskhanteringen hade endast fått begränsat understöd och varit tvungen att manuellt sammanställa de riskrelevanta uppgifterna. Hanteringen har följaktligen hela tiden varit potentiellt behäftad med fel, ofullständig och kännetecknad av långa ledtider. De interna värderingsförfarandena har inte validerats med statistiska metoder.

(63) Införandet av en effektiv riskkontroll och ett nytt databanksystem till slutet av 2002 ger dock en företagsekonomisk garanti för att negativa utvecklingstendenser i framtiden skall kunna identifieras och motverkas i god tid. I en ny databank konsoliderades alla kreditriskrelevanta affärer i hela koncernen. Dessa data bildade grunden för ett system för hantering av limiter, med vars hjälp kreditriskerna värderas enligt sin riskpotential och ställs mot olika limiter. På så sätt har man en dagsaktuell informationsplattform för alla riskanalyser i låneverksamheten. På denna grund har även en ny kreditriskrapport utvecklats för bankens direktion och styrelse. Ett helt nytt förfarande för kreditvärdering har utvecklats i samarbete med DSGV och de tyska delstatsbankerna. Också det omfattande utbytet av ledningspersonal och minskningen av antalet affärsområden från 63 till 34 bidrar till bättre riskkontroll.

(64) Förenklingen av koncern- och ledningsstrukturerna och införandet av effektiva styrsystem består bl.a. i strukturella förbättringar på områdena företagsstyrning, riskkontroll, kontroll/ledning av dotterföretagen inom fastighetstjänster och homogenisering av IT-infrastrukturen. Den nya strukturen innebär att BGB i framtiden själv tar hand om affärsområdena Wholesale och fastighetsfinansiering och centraliserar ledningsstaberna. I Landesbank Berlin förenas all distributionsverksamhet, med undantag för Wholesale och kommersiell fastighetsfinansiering, inklusive hela företags- och privatkundsverksamheten. Målet att få till stånd en enhetlig ledning av koncernen har till stor del uppnåtts. Åtgärderna för att förbättra strukturerna och driftsprocesserna består i inrättande av en Risk Review Committee för den övergripande analysen av alla koncernrisker, uppbyggnad av ett självständigt område, koncernriskevidens, för att utvärdera operativa risker och inrättande av riskhanteringsenheter på områdena för företagskunder och fastighetsfinansiering. Dessutom har man inrättat ett projektteam för att konsekvent strukturera och åtgärda anmärkningar i revisionsberättelser. Allvarligt hotade fordringar skulle framdeles övervakas centralt inom riskhanteringen för att bättre kunna värdera riskerna.

(65) Målet för avkastningen före skatt på 6 — 7 % (enligt den ursprungliga anmälan) respektive [...]* % (enligt den omarbetade planen på medellång sikt av den 24 juni 2003) för BGB 2006 är tillräckligt. Avkastningen före skatt för delstats- och sparbanker och för samtliga banker (Top 100) under perioden 1995 — 2000 i Tyskland rörde sig inom marginalerna 12,6 % —17,6 % respektive 13,0 %—16,5 %. Över tiden kan man dock notera en sjunkande avkastning på eget kapital före skatt. Detta gäller särskilt för delstats- och sparbanker där avkastningsnivån sjunkit från 17,6 % 1995 till 12,6 % 2000. På grund av den påföljande försämringen av konjunkturen och den stagnerande konsolideringen i Tyskland låg dessa tal under de följande åren på varaktigt lägre nivåer, och skulle under åren 2001 — 2006 för delstats- och sparbanker ligga mellan 7,0 % (2001) och 8,5 % (2006), medan de i hela banksektorn skulle röra sig mellan 9,9 % (2001) och 12,0 % (2006). För delstats- och sparbankerna begränsas återhämtningspotentialen starkt av såväl bortfallet av det institutionella ansvaret

(Anstaltslast) och garantiansvaret (Gewährträgerhaftung) som Basel II-reglerna. Målet för avkastningen före skatt på 6 — 7 % (enligt den ursprungliga anmälan) respektive [...]* % (enligt den omarbetade planen på medellång sikt av den 24 juni 2003) kan inte direkt jämföras med avkastningen för konkurrerande kreditinstitut, eftersom BGB: s andel kärnkapital under omstruktureringsfasen innehåller en ”säkerhetsbuffert” för att säkra refinansieringen på kapitalmarknaden, en buffert som delvis skall kompensera den totala frånvaron av dolda reserver. Därför måste den framtida kärnkapitalkvoten på [...]* % vara klart högre än den genomsnittliga kvoten på 6,1 % för delstats- och sparbanker under perioden 1995 — 2000. Till följd av säkerhetsbufferten på omkring [...]* % sjunker — vid oförändrad vinst före skatt — avkastningen på eget kapital likaså med omkring [...]* % gentemot konkurrerande kreditinstitut, eftersom de uppnådda vinsterna före skatt ställs i relation till ett större eget kapital.

(66) Det offentliga ägandet innebär inte i sig att koncernens saneringsförmåga och -värdighet ifrågasätts. En behandling till nackdel för offentligt ägda företag är olaglig enligt artikel 295 i EG-fördraget. Eventuell olaglig påverkan i samband med det offentliga ägandet skulle undersökas av ett undersökningsutskott i parlamentet och av åklagarmyndigheten i Berlin. För övrigt har delstaten Berlin för avsikt att privatisera BGB.

(67) För övrigt skulle två särskilda omständigheter på ett avgörande sätt påverka LBB: s affärsverksamhet. För det första måste LBB enligt § 3.6 i lagen om LBB också i framtiden handha utvecklingsuppgifter, som främjande av sparande och hantering av girokonton även för privatkunder med begränsad kreditvärdighet (”konto för alla”). Därför har banken oproportionerligt många kunder i de inkomstsvaga skikten, vilket märkbart påverkar avkastningspotentialen. Förändringar kan endast ske på längre sikt. För det andra tyngs verksamheten liksom tidigare av den ekonomiska strukturs vagheten i Berlinregionen, som visar sig i form av omkring 15 % lägre inkomster per privatkund än genomsnittet för hela landet. De flesta andra konkurrenterna i Berlin kan kompensera detta genom att vara närvarande i andra regioner. Genom övertagandet av f.d. Ost-Berliner Sparkasse har LBB en klart större andel i det särskilt strukturs vaga Östberlin. 55 % av LBB: s kunder kommer från Östberlin, som har endast 37,5 % av hela invånarantalet i Berlin. Dessa särskilda faktorer fortsatte att påverka verksamheten efter privatiseringen.

(68) Tyskland lämnade likaså på grundval av den omarbetade planen på medellång sikt av den 24 juni 2003 kvantitativa uppgifter om effekterna av förslagen från kommissionens rådgivare (t.ex. en ökning av avsättningarna för kreditförluster), den redan godkända avskiljningen av fastighetstjänsterna och avstyckningen av IBB och förklarade att effekterna på medellång och lång sikt av dessa tre åtgärder var obetydliga.

(69) Efter ytterligare en förfrågan från kommissionen förklarade Tyskland och banken dessutom följderna av en separat avyttring av Berliner Bank till utgången av 2005 för den resterande koncernens överlevnadsmöjligheter. Enligt Tyskland får denna avyttring negativa effekter på koncernens planering på medellång sikt. Sammanfattningsvis uppstår engångskostnader under åren 2003 — 2005 på ungefär [...]* euro, varav [...]* i extraordinära kostnader för försäljningen och resten i form av reserveringar för personal, IT, byggnader och extra omstruktureringskostnader. På medellång och lång sikt minskar det planerade resultatet före skatt 2006 på [...]* euro (enligt den på grundval av de tre åtgärder som nämns ovan omarbetade planen på medellång sikt) med omkring [...]* euro till knappt [...]* euro. Av denna minskning beror cirka [...]* euro på att Berliner Banks bidrag till koncernresultatet bortfaller, medan resten hänförs till förseningar i personalminskningen, bortfallet av den planerade ökningen av provisionsintäkterna och kvarblivande (fasta) kostnader (framför allt på grund av minskade skalfördelar i backoffice-verksamheten). Avkastningen på eget kapital sjunker med [...]* procentenheter till [...]* % år 2006. Denna kalkyl bygger dock på antagandet att Berliner Bank för att få största möjliga antal budgivare skulle avyttras som självständig bank, vilket medför högre kostnader än en avyttring av en tillgång eller en avdelning av banken. Vidare medför avstyckningen av Berliner Bank att retailverksamhetens resultatandel av BGB: s hela affärsverksamhet minskar från drygt [...]* % till omkring [...]* % och andelen av kapitalmarknadsverksamheten ökar i motsvarande mån från drygt [...]* % till omkring [...]* % [...].

(70) Kommissionen bad på nytt Tyskland och banken att lämna kvantitativa uppgifter om följderna av en separat avyttring på medellång sikt av BerlinHyp till utgången av 2006 för den resterande koncernens livsduglighet. En sådan avyttring skulle enligt Tyskland och banken få följande negativa effekter på den resterande koncernen och skulle medföra följande krav, som köparen kanske inte skulle kunna uppfylla: Köparen måste till största delen överta den koncerninterna refinansieringen (för närvarande cirka [...]* euro) på jämförbara villkor, dvs. ha en minst lika bra rating som Landesbank Berlin, och även överta BGB: s borgensåtagande för BerlinHyp, för att undgå att de behandlas som stora exponeringar (enligt nuvarande uppskattning cirka [...]* euro). Vidare måste köparen åtminstone erbjuda ett pris på BerlinHyp som motsvarar dess bokföringsvärde, eftersom det annars [...]* skulle leda till nedskrivningar av bokförda värden, som skulle kunna riskera den resterande koncernens livsduglighet. Också om anbudsförfarandet ger ett negativt resultat skulle det finnas en risk för ytterligare

nedskrivningar av bokföringsmässiga värden. Vidare skulle en avyttring endast kunna ske utan att allvarligt skada omstruktureringsplanen om försäljningssamarbetet mellan BerlinHyp och koncernen kunde kvarstå. Skyldigheten till separat avyttring skulle kräva en engångsnedskrivning av det aktuella bokföringsvärdet på [...]* euro med [...]* euro av bokföringsvärdet av BerlinHyps eget kapital på 519 miljoner euro. Det förväntade resultatet före skatt för 2006 för resten av koncernen skulle minska med ytterligare ungefär [...]* euro (skillnaden mellan bortfallet av BerlinHyps planerade resultat på cirka [...]* euro och räntan på den förväntade köpesumman på omkring [...]* euro). Detta skulle — tillsammans med den separata försäljningen av Berliner Bank — leda till en ytterligare sänkning av den avkastning på eget kapital för resten av koncernen som eftersträvas för 2006 med omkring [...]* % till totalt drygt [...]* % och en kärnkapitalkvot som endast knappt överstiger [...]* %.

Förhindrande av otillbörlig snedvridning av konkurrensen

(71) Tyskland har lämnat fram en s.k. plan på medellång sikt för utvecklingen av de enskilda posterna i balans- och resultaträkningarna för 2001 (förverkligat resultat) till 2006 (planerat resultat), som under förfarandet uppdaterats vid flera tillfällen för att beakta de åtaganden om ytterligare avyttringar, nedläggningar och minskningar som gjorts. Enligt den plan på medellång sikt som överlämnades i juni 2003, där man redan beaktat avstyckningen av fastighetstjänsterna och IBB och alla åtgärder som ursprungligen planerades, uppstår följande effekter på de enskilda affärsområdena under omstruktureringsperioden 2001 — 2006 (av de olika poster som förtecknas i planen på medellång sikt tas här som exempel upp i stort sett endast segmenttillgångarna och antalet anställda).

(72) På affärsområdet privatkunder kommer segmentets tillgångar genom avyttringar, nedläggningar och andra minskningsåtgärder att minska från drygt [...]* euro till knappt (omkring [...]* euro eller [...]* %), varav omkring 90 % gäller avyttringar av ägarandelar (främst Allbank, Weberbank, BG Polska, Živnostenská Banka). Antalet anställda minskar mer än proportionellt, med omkring [...]* %. I dessa siffror har ännu inte det senare åtagandet om att avyttra Berliner Bank beaktats.

(73) På det andra affärsområdet inom retailbanking, företagskunder, dvs. små och medelstora företag (icke storkunder), räknar man med en minskning av tillgångarna i segmentet (med knappt [...]* euro eller [...]* %) från knappt [...]* euro 2001 till omkring [...]* euro 2006. Samtidigt skulle antalet anställda minska med drygt [...]* %. Inte heller i dessa siffror är det senare åtagandet om att avyttra Berliner Bank beaktat.

(74) Den uppvägande åtgärden på affärsområdet fastighetsfinansiering bygger i första hand på en minskning av riskportföljen och fokusering på den mindre riskutsatta verksamheten. Härigenom skulle tillgångarna i segmentet minska från omkring [...]* euro 2001 till omkring [...]* euro 2006 (med cirka [...]* %). Antalet anställda skulle minska med omkring [...]* %.

(75) Minskningen av verksamheten på kapitalmarknaden medför en minskning av antalet anställda med omkring [...]* %, medan segmenttillgångarna skulle minska med omkring [...]* %, från omkring [...]* euro 2001 till omkring [...]* euro 2006. I jämförelse med den ursprungliga planen skulle verksamheten fokuseras mera på den mindre riskutsatta kundverksamheten. Skulderna i segmentet skulle minska mer än proportionellt med mer än [...]* %.

(76) Den stegvisa avvecklingen av affärsområdet storkunder/utland leder till en minskning av tillgångarna i segmentet med omkring [...]* och av antalet anställda med omkring [...]* %. De poster som på grund av vissa långfristiga avtal och överenskommelser fortfarande kvarstår i slutet av omstruktureringsfasen skulle avvecklas efter 2006.

(77) Genom att avveckla all överregional affärsverksamhet på området offentlig sektor minskar tillgångarna i segmentet med nästan [...]* %. Affärsområdet offentlig sektor överförs till området företagskunder.

(78) Genom den avstyckning av området för fastighetstjänster som planeras och erbjuds som ytterligare en uppvägande åtgärd avvecklas nästan alla tillgångar i detta segment.

(79) Tillsammans med ytterligare minskningar av tillgångsposter, exempelvis inom räntepappersverksamheten eller genom avstyckningen av IBB: s investeringsverksamhet (segmenttillgångar på omkring 20 miljarder euro), och konsolideringseffekter blir det sammanlagda slutresultatet en minskning av balansomslutningen från 189 miljarder euro 2001 med [...]* euro eller [...]* % till omkring [...]* euro 2006. Om man inte räknar med avstyckningen av IBB, som kan ifrågasättas som uppvägande åtgärd ([18]), blir minskningen av balansomslutningen ungefär [...]*.

(80) marknadsandelarna gäller områdena privat- och företagskunder i Berlin, eftersom det här rör sig om en regional verksamhet. Marknaderna för fastighetsfinan-

([18]) Kommissionens anmärkning om detta: Investeringsverksamheten är enligt överenskommelsen om de tyska utvecklingsbankerna ett offentligt uppdrag och är följaktligen ingen relevant affärsmässig verksamhet, som därför inte heller kan godtas som kompenserande åtgärd. Institutionellt ansvar (Anstaltslast) och garantiansvar (Gewährträgerhaftung) för investeringsverksamheten kan kvarstå endast då denna avstyckas till en självständig utvecklingsbank.

siering och kapitalmarknadsverksamheter är däremot nationella, de senare även till största delen internationella. Marknadsandelarna i segmenten för privat- och företagskunder i Berlin har korrigerats nedåt i jämförelse med de uppgifter som lämnades i anmälan (till andelar på drygt 20 % till mer än 40 % på privatkundsmarknaden och till andelar på drygt respektive knappt 25 % för företagskunder), eftersom BGB: s rapporter till Landeszentralbank för statistiken i detta avseende inte varit regionalt och marknadsmässigt differentierade (se skälen 291 ff).

(81) För utlåningen till privatkunder på marknaden i Berlin förutspås en liten ökning av BGB: s marknadsandel till 2006, medan dess andel av inlåningen endast minskar obetydligt. Denna utveckling beror på att BGB: s affärsverksamhet fokuseras på marknaden i Berlinområdet. Samtidigt skall banken dock enligt omstruktureringsplanen helt dra sig ur den överregionala marknaden. De uppvägande åtgärderna inom privatkundsverksamheten skulle knappast märkas, eftersom minskningen av verksamheten i första hand sker på överregional nivå.

(82) På affärsområdet företagskunder sker en lätt tillbakagång i utlåningen mellan 2001 och 2006, medan andelen av inlåningen förblir i det närmaste oförändrad.

(83) Inom fastighetsfinansieringen skall den ursprungligen uppgivna nationella marknadsandelen på grundval av aktualiserade uppgifter korrigeras från omkring 5 % till cirka 3 %. Denna andel minskar till 2006 till cirka 2 %. På området kapitalmarknad sker sannolikt inga förändringar till 2006.

(84) Tyskland förklarade under förfarandets lopp att BGB ingående undersökt möjligheterna till ytterligare uppvägande åtgärder. Dock är inga ytterligare uppvägande åtgärder [...]* möjliga förutom den redan på ett tidigare stadium utlovade avyttringen utöver den ursprungliga planen av området fastighetstjänster.

(85) De uppvägande åtgärderna är totalt sett även lämpliga. Det sammanlagda beloppet av stöden som är avgörande för att bedöma lämpligheten omfattar delstatens kapitaltillskott på 1,755 miljarder euro och stödvärdet av riskgarantin som ekonomiskt motsvarar högst 6,07 miljarder euro, enligt det pessimistiska scenariot. Som ersättning för riskgarantin skall BGB betala en avalprovision på 15 miljoner euro per år.

(86) Då den inledde förfarandet utgick kommissionen i sin bedömning av de snedvridande effekterna på marknaden från den möjlighet att utvidga affärsverksamheten som kapitaltäckningskraven erbjöd. Antagandet att de riskjusterade tillgångarna vid en ökning av kärnkapitalet på 1 miljard euro skulle kunna ökas med 25 miljarder euro, kan dock enligt Tysklands uppfattning inte utan vidare härledas ur banktillsynsbestämmelserna. Endast då kärnkapitalet och det supplementära kapitalet ökas samtidigt kan en bank öka sina riskjusterade tillgångar 25-faldigt. Om banken saknar supplementärt kapital som kan beaktas ur tillsynsvinkel till en storlek som motsvarar tillskottet av kärnkapital kan faktorn på 25 inte tillämpas utan vidare. Det kan inte vara korrekt att bedöma en utvidgning av affärsverksamheten, som blir möjlig först då banken har tillgång till supplementärt kapital, som en snedvridning av marknaden som orsakas av ett tillskott av kärnkapital som skall klassificeras som stöd. Därför bör utgångspunkten vara att ett stöd i form av ett kapitaltillskott får en maximalt snedvridande effekt på marknaden på högst 12,5 gånger beloppet av detta stöd.

(87) Delstaten Berlin gav BGB ett tillskott på kärnkapital på 1,755 miljarder euro, och inget tillskott av supplementärt kapital. Tillskottet av kärnkapital innebar att supplementärt kapital till ett belopp av 877,5 miljoner euro kunde betraktas som supplementärt kapital ur kapitaltäckningssynvinkel, vilket dock enligt förklaringen ovan inte kan bedömas som en snedvridning av marknaden på grund av tillskottet av kärnkapital.

(88) Dessutom gäller den (teoretiska) kärnkapitalkvoten på 4 % och den totala kapitaltäckningsgraden på 8 % de i lag angivna minimikraven på kapitaltäckning. För den regelbundna affärsverksamheten och för det rörelseutrymme som krävs för deltagande på de finansiella marknaderna behöver finansinstituten en betydligt starkare kapitalbas. Enligt BAFins uppskattning är det för BGB på dagens marknad absolut nödvändigt att ha en kärnkapitalkvot på [...]* % och en total kapitaltäckningsgrad på [...]* % för att säkra bankens likviditet och inte äventyra den fortsatta omstruktureringen (se BAKreds skrivelse av den 29 juni 2001).

(89) Utgående från detta och de nu gällande kapitaltäckningsgraderna leder kapitaltillskottet till en snedvridning av marknaden med ungefär 18 miljarder euro (tillskott till kärnkapitalet på omkring 1,8 miljarder euro multiplicerad med en faktor på cirka 10).

(90) Tyskland har redan som svar på kommissionens inledande av förfarandet som ytterligare uppvägande åtgärd erbjudit att avskilja fastighetstjänsteområdet (IBAG, IBG, LPFV) från BGB. Effekterna av riskgarantin berör fastighetstjänsteområdet, som i sig inte omfattas

av kapitaltäckningskraven och som likaväl kan skötas av vilket företag som helst även utan banktillstånd. Riskgarantin gäller den tidigare verksamheten, till största delen redan placerade fonder, och inte den nya. Eventuellt kan det dock hävdas att riskgarantin är en nödvändig förutsättning för den nya verksamheten. Men snedvridningen av marknaden kan då högst uppgå till den sammanlagda omfattningen av den nya affärsverksamheten. För IBV räknar man för 2002 med en fondförsäljning på totalt [...]* euro. För Bavaria räknar man för 2002 med en projektvolym på totalt [...]* euro. Hela den nya affärsverksamheten i IBAG skulle följaktligen röra sig om cirka [...]* euro. Riskgarantin kan påverka IBAG: s nya affärsverksamhet som mest till utgången av omstruktureringsfasen i slutet av 2006. Därefter kommer IBAG att vara ett sanerat och effektivt företag, som av egen kraft kan hävda sig i konkurrensen. Därför kan riskgarantin räknas som en snedvridning av marknaden hänförlig till IBAG: s nya verksamhet som längst till slutet av 2005, vilket under perioden 2002 — 2005 utgör totalt [...]* euro. Detta totala värde av de snedvridande effekterna på marknaden ligger mellan det optimistiska (2,7 miljarder euro) och det pessimistiska (6,1 miljarder euro) scenariot för delstaten Berlins faktiska utnyttjande av riskgarantin. Det synes därför rimligt att kommissionen till grund för bedömningen av de snedvridande effekterna på marknaden av riskgarantin lägger det beräknade värdet av IBAG: s nya verksamhet till och med utgången av omstruktureringen på [...]* euro. På sin höjd kunde man i stället fastställa de snedvridande effekterna på marknaden på grundval av stödvärdet av riskgarantin, vilket motsvarar det pessimistiska scenariot (6,07 miljarder euro).

(91) Resultatet blir följande snedvridande effekter på marknaden som utgångspunkt för beräkningen av de uppvägande åtgärderna:

— Till förmån för BGB genom kapitaltillskottet: 18,3 miljarder euro.

— Till förmån för området för fastighetstjänster som skall avstyckas: [...]* euro - 6,1 miljarder euro.

(92) I motsats till vad kommissionen antog på basen av de uppgifter som fanns tillgängliga vid beslutet om att inleda förfarandet, skulle de reellt lägre marknadsandelarna för BGB inte motivera att man utgick från att BGB hade en extremt dominerande ställning på marknaden och av detta drog slutsatser om de uppvägande åtgärdernas storlek. Sammantaget tycks de åtgärder för att uppväga de snedvridande effekterna på marknaden som föreslagits vara rimliga, och detta även om man beaktar den eventuella stödrättsliga problematiken i samband med överföringen av WBK: s tillgångar till LBB.

(93) Tyskland förklarade vidare att man av konkurrensskäl inte tillkännagivit avyttringen av Berliner Bank före avyttringen av delstaten Berlins andelar i BGB. De uppvägande åtgärderna inom retailbanking är genom avstyckningen av Weberbank, Allbank och de utländska dotterföretagen BGB Polska och Živnostenská Banka samt nedläggningen av de sex inomtyska privatkundscentren och 90 filialer i främst Berlin tillräckliga. Dessutom ligger de sammanlagda uppvägande åtgärderna inom ramen eller går till och med utöver dem som kommissionen i tidigare beslut om omstrukturering av banker begärt.

(94) Efter ytterligare invändningar från kommissionen — framför allt på grund av att BGB: s ställning på marknaden för retailbanking i Berlin genom de nedläggnings- och avyttringsåtgärder som hittills företagits eller som ännu återstår förblir närapå oförändrad — har Tyskland och delstaten Berlin slutligen beslutat att gå med på att avyttra Berliner Bank. Enligt detta åtagande skall Tyskland se till att bankkoncernen senast per den 1 oktober 2006 genom ett öppet, transparent och icke-diskriminerande förfarande avyttrat avdelningen "Berliner Bank" som ekonomisk enhet, inbegripet varumärket, samtliga kundförbindelser, filialer och tillhörig personal.

(95) Avyttringen av Berliner Bank kommer att minska segmenttillgångarna inom hela området för retailbanking med [...]* euro ([...]* euro på affärsområdet privatkund och [...]* euro på området för företagskunder). Tillsammans med de redan tidigare planerade åtgärderna minskar segmenttillgångarna totalt med [...]* euro. Balansomslutningen minskar under omstruktureringsperioden från 189 miljarder euro till [...]* euro.

Stöd begränsat till det absolut nödvändiga

(96) Riskerna har under omstruktureringen inte övervärderats. Uppskattningarna grundade sig dock på vad som var känt om LPFV i januari 2002. På grund av makroekonomiska faktorer och intensiv fastighetsförvaltning kunde de förändras under garantiernas löptid. Men såväl genom avtalen om IBG: s övertagande av LPFV: s skyldigheter som genom formerna för delstaten Berlins garantier gentemot LPFV säkerställs att delstaten endast behöver stå för faktiska ianspråktaganden av garantierna. För att se till att en kvalitativt god förvaltning upprätthölls hade delstaten Berlin rätt att ingripa i ledningen av LPFV (Eingriffs- und Weisungsrechte).

(97) Man hade även infört lämpliga kontrollåtgärder för att med säkerhet undvika flerfaldig risktäckning. Riskerna på grund av sanering och offerträtter var nämligen inte kumulativa, utan ersatte varandra. Detta beaktas i LPFV: s riskredovisning. Däremot föreligger en faktisk flerfaldig risktäckning med avseende på BGB-koncernens hyres- och kreditgaranti. LPFV skall granska att kraven på grund av hyresgarantier är rättsligt och

sakligt välgrundade och korrekt beräknade. En kontroll för att undvika samtidigt ianspråktagande av kreditgarantin görs för delstaten Berlins räkning sedan januari 2003 av dess helägda dotterföretag ”BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH”. Samtliga betalningar från LPFV, som grundar sig på delstatens övertagande av betalningsskyldigheten, prövas noggrant av BCIA för att fastställa att de är rättsligt och sakligt välgrundade och korrekt beräknade, liksom varje krav på grundval av kreditgarantin och balansräkningsgarantierna. Genom BCIA hade delstaten tillgång till ett slagkraftigt och effektivt verktyg för att minimera förlusterna. I garantilagen av den 16 april 2002 anges nämligen uttryckligen att inga betalningar till tredje part får göras i samband med de garanterade riskerna om ingen rättslig skyldighet består.

(98) Delstaten Berlin respektive BCIA, om vars verksamhet rapport skall lämnas kvartalsvis till parlamentet, har enligt det detaljerade avtalet följande rättigheter till medbestämmande, kontroll, föreskrifter och liknande gentemot de av riskgarantin gynnade företagen, vars uppfyllande regleras utförligare i en förordning om behörighet och förfaranden:

— Krav på godkännande av utbetalningar av kreditåtaganden, som överstiger ett visst belopp.

— Medverkan vid fastställande av positivlistan och den årliga avräkningen för balansräkningsgarantierna.

— Medbestämmanderätt vid avyttring av tillgångar, som ligger till grund för garantin för bokföringsmässigt värde, om vissa beloppsgränser överskrids.

— Medbestämmanderätt vid investeringar, som leder till anskaffnings- och tillverkningskostnader i ett senare skede, om vissa beloppsgränser överskrids.

— Medbestämmanderätt för vissa av LPFV: s betalningar.

— Orderbefogenhet gentemot IBG och LPFV beträffande försvar mot aktivering.

— Medbestämmanderätt för överlåtelser och andra dispositioner med avseende på krav baserade på det detaljerade avtalet.

— Omfattande rätt till upplysningar och insyn.

— Samförståndsförbehåll beträffande utseende av revisorer för IBG, IBAG och LPFV.

— Revisionsrätt för Berlins revisionsverk.

— Medbestämmanderätt vid omstruktureringar.

(99) Banken bidrar med ett betydande belopp av egna medel genom försäljningen av tillgångar eller dotterföretag, som inte är oundgängliga för dess långsiktiga livsduglighet. Det rör sig om väsentliga, även lönsamma ägarandelar, som avyttras genom öppna och transparenta förfaranden. Till detta kommer den planerade avyttringen av området fastighetstjänster. Några ytterligare egna bidrag kan inte komma ifråga, eftersom BGB redan 2001 genom att minska sina risktillgångar gjort allt som är möjligt för att motverka en omfattande förlust av egna medel och upprätthålla sin kapitaltäckning.

(100) De som undsättningsstöd preliminärt godkända och enligt omstruktureringsplanen från och med 2003 eftersträvade kvoterna för kärnkapital och totalt kapital är också tillräckliga. Att uppnå den preliminärt godkända kärnkapitalkvoten på 5 % och en total kapitaltäckningsgrad på 9,7 % och de motsvarande värden på omkring 7,5 % respektive 12 % som eftersträvas från och med 2006 är absolut nödvändigt för företagets överlevnad, inbegripet en solid rating hos kreditvärderingsföretagen. Särskilt med tanke på BGB: s såväl [...]* som [...]* är det oundgängligt med en större kapitalbas än genomsnittet för att [...]*.

(101) De genomsnittliga kvoterna för kärnkapital och totalt kapital i delstatsbanker/sparbanker rörde sig under åren 1995 — 2000 inom marginalerna 5,7 %—6,8 % respektive 8,9 %—10,2 %. Den för BGB preliminärt godkända kärnkapitalkvoten på 5 % ligger därmed under det långsiktiga genomsnittet för jämförliga banker, medan den preliminärt godkända totala kapitaltäckningsgraden endast ligger marginellt, dvs. 0,1 procentenheter, över medelvärdet under åren 1995 — 2000. Dessa kvoter framstår som mycket försiktigt tilltagna och beaktar inte BGB: s särskilda problem.

(102) Kapitaltäckningsgraderna för hela marknaden, dvs. privata och offentliga banker i Tyskland, rörde sig — bland annat på grund av det i den privata banksektorn inte finns något garantiansvar — i spannet 6,3 %—7,3 % (kärnkapitalkvot) respektive 10,4 %—11,3 % (total kapitaltäckningsgrad). Redan innan garantiansvaret för offentliga banker bortfaller skulle sannolikt kapitaltäckningsgraderna för delstatsbanker/sparbanker långsamt närma sig den högre nivå som gäller för privata banker. Genom denna effekt skulle medelvärdet av andelen egna medel i delstatsbanker/sparbanker under i övrigt oförändrade förhållanden öka från 9,6 % till cirka 10,9 % år 2006. På så sätt skulle BGB: s buffert av egna medel på grundval av den i saneringsplanen för 2006 prognostiserade totala kapitaltäckningsgraden för BGB minska från [...]* % till endast cirka [...]* %.

(103) För att bedöma den totala kapitaltäckningsgraden är därför inte det tillsynsmässiga minimikravet på 8 % relevant, som BAFin faktiskt redan höjt till 8,4 % och som med hänsyn till volatiliteten i praktiken ligger omkring 8,6 %. På kapitalmarknaden och i kreditvärderingsföretagen utgår man normalt från lämpliga riktmärken, som kännetecknas av betydligt högre siffror för den totala kapitaltäckningsgraden och i motsvarande mån minskar den skenbart stora bufferten av egna medel från knappt [...]* % till cirka [...]* %.

(104) En total kapitaltäckningsgrad som 2006 ligger över genomsnittet är [...]* absolut nödvändig. Kreditvärderingsföretagen lägger vid sin bedömning av kreditvärdigheten stor vikt vid kapitalstrukturen och har redan tidigare uppmanat till en ökning av BGB: s kärnkapitalkvot. På grund av den starka korrelationen mellan Financial Strength Rating och Long-Term Rating och det framtida avskaffandet av garantiansvaret krävs en betydande förbättring av den förstnämnda faktorn för att undvika de negativa effekterna på omfattningen av och kostnaderna för refinansieringen. Dessutom leder sannolikt omvärderingen av risktillgångarna enligt Basel II från och med 2006 till ett större behov av egna medel på grund av dessa tillgångars ökande volatilitet.

IV. SYNPUNKTER FRÅN ANDRA BERÖRDA PARTER

(105) Efter offentliggörandet av beslutet om att inleda förfarandet i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* mottog kommissionen synpunkter från två andra berörda parter, Berliner Volksbank och ytterligare en part som begärt konfidentiell behandling av sin identitet.

Berliner Volksbanks synpunkter

(106) Berliner Volksbank ansåg att de anmälda stöden till omstrukturering inte kan godkännas enligt artikel 87.3 i EG-fördraget. Stödåtgärderna omfattas inte heller av rättsinstituten institutionellt ansvar eller garantiansvar och utgör därför inget befintligt stöd.

(107) Stödåtgärderna till förmån för BGB överstiger alla hittills skådade nivåer. BGB: s finansiella svårigheter beror främst på bankens synnerligen förlustbringande affärer med slutna fastighetsfonder. Orsaken till BGB: s förluster är att objekten förvärvats praktiskt taget utan någon granskning. Ändå har placerarna i fonderna garanterats avkastning. Företaget har — antagligen främst på grund av de gynnsamma villkoren för investerarna — räknats som marknadsledande i hela Tyskland.

(108) I enskilda fall kan visserligen omstruktureringsstöd vara motiverat på grund av de allvarliga negativa följderna på banksystemet och allmänhetens förtroende om en bank inställer sina betalningar. Men till skillnad från de fall som kommissionen beslutat om rör det sig här om en stödmottagare med en begränsad regional verkningskrets, vilket innebär att effekterna av stödet koncentreras till några få konkurrenter. Dessa skulle drabbas desto hårdare av de snedvridande effekterna på konkurrensen, särskilt Berliner Volksbank, som konkurrerar med BGB på alla sina affärsområden.

(109) Stödbeloppet och stödnivån skall begränsas till vad som är absolut nödvändigt för omstruktureringen. Detta låter sig inte märkas. Delstatens garanti för risker på fastighetsområdet är en obegränsad skyldighet (Nachschusspflicht), eftersom delstaten Berlins täckningsåtagande för närvarande inte kan uppskattas och följaktligen motsvarar en ”blankocheck” för framtida förluster. Företaget får emellertid inte förses med ett överskott av likvida medel. Redan genom sin storlek (21,6 miljarder euro) och varaktighet (30 år) är garantin oproportionerlig, ger banken praktiskt taget obegränsad soliditet och får på så sätt stora snedvridande effekter på konkurrensen. Genom att banken fullständigt befrias från riskerna för bankverksamheten på området för fastighetstjänster ges den ett ”fribrev” att lämna anbud på godtyckliga villkor, t.ex. vid avyttringar eller uthyrning av fastigheter. Till och med om banken skulle göra förluster i denna verksamhet, ersätts dessa fullt ut av delstaten Berlin. Sammanfattningsvis utgör garantin följaktligen en till sin storlek obegränsad extra skyldighet, som redan till själva sin natur inte kan godkännas och som dessutom inte specificerats så som krävs i den lag som stödet grundar sig på. Vidare leder det kumulativa beviljandet av kapitaltillskottet och riskgarantin till dubbel risktäckning. Vid beräkningen av garantins bidragsekvivalenter måste man räkna med att garantin i betydande utsträckning kommer att utnyttjas. I det mest ogynnsamma fallet utgår delstaten från ett belopp på 6,1 miljarder euro. I den mån man realistiskt sett måste räkna med att borgen tas i anspråk (vilket naturligtvis inte kan beläggas med siffror), motsvarar stödbeloppet av garantin dess nominella belopp.

(110) Marknaden för finansiella tjänster präglas av en stark konkurrens om de villkor som erbjuds med en betydande press på lönsamhetsmarginalerna. Därför kan man räkna med att BGB i full omfattning vidarebefordrar den fördel banken får genom stödet till marknaden och på så sätt kraftigt snedvrider konkurrensen till nackdel för konkurrenterna. Detta är

särskilt betänkligt, eftersom stödet beviljas den marknadsledande banken i regionen Berlin/Brandenburg med en andel av den totala utlåningen i regionen enligt egen uppskattning på knappt 50 % och med drygt 50 % av alla filialer till kreditinstitut i Berlin. BGB konkurrerar direkt med Berliner Volksbank på de för båda bankerna viktigaste affärsområdena — privatkunder och medelstora företagskunder — och har redan idag en flera gånger större andel av marknaden än Berliner Volksbank. Stödet bidrar följaktligen till ytterligare ekonomiska effektivitetsförluster på bankmarknaden i Berlin. BGB: s jämförelsevis starka närvaro på marknaden är också en följd av dess strategi att verka genom flera kreditinstitut under olika varumärken eller namn. BGB bedriver en affärsstrategi som kopplats loss från lönsamhetstänkande och tack vare subventioner lett till att konkurrenterna trängts ut.

(111) Den omstruktureringsplan som lagts fram kan på grund av bristen på ett enhetligt koncept för ett hållbart tillfrisknande inte göra det möjligt att återställa företagets långsiktiga lönsamhet. Den grundar sig på alltför optimistiska antaganden, är inte tillräckligt konkret och överdriver de positiva aspekterna. Dessutom kan den inte säkra företagets lönsamhet och därmed överlevnad på lång sikt, eftersom den utgår från ett avkastningsmål på cirka 6 — 7 %, vilket är endast hälften av medelvärdet i branschen. Slutligen nämns i omstruktureringsplanen inte framtida krav på återbetalning av stöd i samband med den pågående stödrättsliga granskningen av överföringen av WBK till delstatsbanken 1993.

(112) Kravet enligt kommissionens riktlinjer att mildra de negativa följderna av stödet för konkurrenterna genom att begränsa stödmottagarens närvaro på de relevanta marknaderna när omstruktureringsperioden är slut beaktas inte tillräckligt, eftersom affärsverksamheten till och med skall utvidgas på dessa marknader. Enligt omstruktureringsplanen skall den ökade avkastningen på områdena för privat- och företagskunder och ersättningen för att vissa verksamhetsställen utanför Berlin stängs främst möjliggöras genom att fokusera på och utvidga dessa verksamheter i Berlin. BGB planerar att endast dra sig ur de geografiska marknader där banken hittills inte uppnått någon nämnvärd ställning. Den nedläggning av filialer som BGB tillkännagett kan inte minska bankens närvaro på marknaderna, utan följer snarare en allmän tendens på marknaderna för finansiella tjänster i Tyskland, som anses vara over-banked. Omfattningen av de uppvägande åtgärder som BGB skall vidta bör beräknas på grundval av bankens dominerande ställning på bankmarknaden i Berlin, eftersom det är där som de snedvridande effekterna på konkurrensen blir kraftigast. Ett möjligt åläggande från kommissionens sida för att uppväga de snedvridande effekterna på konkurrensen av stödet skulle vara att avyttra ett delområde i BGB-koncernen. Exempelvis kunde en sådan avyttring gälla affärsområdet ”Berliner Bank”, som i de relevanta marknadssegmenten har andelar i samma storleksordning som Berliner Volksbank. En försäljning av Berliner Bank skulle ha den fördelen att det rör sig om ett organisatoriskt i hög grad självständigt kreditinstitut, som agerar oberoende på marknaden och därför utan större avvecklingsproblem kunde övertas av en konkurrent. Storleken av denna affärsverksamhet skulle med tanke på stödets storlek vara en lämplig uppvägande åtgärd för de snedvridande effekterna på konkurrensen.

(113) Det föreliggande stödet är förutom de statliga ansvarsgarantierna (institutionellt ansvar och garantiansvar) och överföringen av Wohnbau-Kreditanstalt till Landesbank Berlin endast en av många finansiella stödåtgärder av statliga medel till förmån för BGB. Detta leder till en kumulering, som också måste beaktas då de uppvägande åtgärderna för omstruktureringsstödet fastställs.

(114) En höjning av den totala kapitaltäckningsgraden till 9,7 % är inte nödvändig. Endast den kapitaltäckningsgrad på minst 8 % som anges i lagen om kreditväsendet är rättsligt bindande och utgör det ”absolut nödvändiga” enligt kommissionens riktlinjer.

(115) Både riskgaranti och kapitaltillskott behöver inte ges, eftersom redan den förstnämnda skall täcka förlustriskerna på fastighetsområdet. Kapitaltillskottet medför att delstaten Berlin står för en ”dubbel förlustutjämning”. BGB kan använda de extra medlen på andra affärsområden.

(116) Vidare finns det uppgifter om ytterligare stöd. Senaten förhandlar med valda investerare om övertagande av banken. Försäljningen sker inte till marknadspris, eftersom anbudsförfarandet inte är öppet för alla, transparent och icke-diskriminerande.

Synpunkter från tredje part som begärt konfidentiell behandling av sin identitet

(117) Bankens framtida strategi tycks framför allt vara att minska sina verksamheter, kapacitet och infrastruktur och satsa på privat- och företagskunder på regional nivå. Detta koncept måste bygga på antagandet att dessa regionala marknader och bankens andel av dem skall växa. Det finns dock en del tvivelaktigheter och motsägelser beträffande bankens andelar av dessa marknader. För det andra är det oklart om banken överhuvudtaget kan byggas upp på en solid kundbas. Varumärket ”Berliner Bank” uppvisar svagheter i detta avseende. På grund av de tidigare problemen inom

fastighetsfinansieringen kan man tvivla på dessas framtida framgång. Att hålla kvar en betydande del av kapitalmarknadsverksamheten är inte typiskt för en regional bank.

(118) Ett framgångsrikt genomförande av omstruktureringsplanen är beroende av att banken lyckas förverkliga sina ambitiösa planer på att minska antalet anställda, införa ett nytt riskkontrollsystem och förbättra sina informationssystem. Det kan man dock betvivla, eftersom de åtgärder som hittills vidtagits för att minska antalet anställda inte uppnått målen och banken måste räkna med motstånd från de anställda och fackföreningarna. Dessutom har en stor del av de minskningar som hittills genomförts skett i form av utläggning av verksamheter (outsourcing). Det ger dock inga långsiktiga kostnadsminskningar. I stället kan man förvänta att banken får bära kostnaderna för de överförda arbetstagarna i form av högre kostnader för inköpta tjänster.

(119) Banken skall enligt punkt 34 i riktlinjerna efter omstruktureringen vara i stånd att konkurrera på marknaden av egen kraft. Det kan betvivlas att målet om en avkastning på eget kapital på 7 % år 2006 är tillräckligt för detta. Man kan därför inte utgå från att den långsiktiga livsdugligheten kommer att återställas. Den låga avkastningen kan inte heller motiveras med uppfyllandet av offentliga uppgifter, eftersom dessa är irrelevanta för att bedöma avkastningen.

(120) Om banken fortsättningsvis skall vara i offentlig ägo är det mycket tveksamt om dess livsduglighet kan återställas varaktigt. Delstaten Berlin skulle bli utsatt för ett starkt politiskt tryck om anställningsförhållanden sades upp. Sammanfattningsvis skulle delstaten Berlin inte vara i stånd att genomföra omstruktureringsplanen. Bankens styrande organ skulle fortsättningsvis tillsättas politiskt, vilket skulle medföra intressekonflikter. Också om banken övertogs av en annan tysk delstatsbank skulle dessa problem kvarstå.

V. TYSKLANDS SVAR PÅ SYNPUNKTERNA FRÅN ANDRA BERÖRDA PARTER

(121) Tyskland har besvarat synpunkterna från Berliner Volksbank och den anonyma tredje parten. Berliner Volksbanks framställning är vilseledande. Inga betydande finansiella resurser har byggts upp genom förmenta stöd. Annars skulle koncernen inte ha överlevnadsproblem. För övrigt har kommissionen garantierna i form av institutionellt ansvar och garantiansvar som befintliga stöd, som därför inte får beaktas till nackdel för BGB. Kapitaltillskottet genom undsättningsstödet skall faktiskt varaktigt tillföras banken. Detta överensstämmer dock med riktlinjerna och kommissionens praxis i samband med omstruktureringsstöd. Integrationen av WBK i LBB undersöks av kommissionen i ett särskilt granskningsförfarande, men klassificeras av Tyskland inte som stöd.

(122) BGB har visserligen en relativt stark ställning på marknaden i Berlin för banktjänster för privat- och företagskunder. Dess marknadsandelar är dock inte så stora som Berliner Volksbank hävdar. De värdemässiga marknadsandelarna är betydligt mindre än andelarna baserade på kundantalet, eftersom Berliner Sparkasse har många konton med låg in- och utlåning, vilket snarast är en ytterligare kostnadsfaktor.

(123) I omstruktureringsplanen finns alla upplysningar som behövs och med tillräcklig noggrannhet. Tyskland anser att den föreliggande planen utgör en stabil grund för att se till att BGB blir en lönsam bank. På grund av det övergripande svåra ekonomiska läget har lönsamheten för hela banksektorn i Tyskland sjunkit markant. Den genomsnittliga avkastningen på eget kapital har sjunkit från 11,2 % 1999 och 9,3 % 2000 till endast 6,2 % 2001. I skrivelserna från förbundsregeringen har resultaten för varje affärsområde under åren 2001 — 2006 konsekvent redovisats för sig och i tydliga steg. Därpå följer en helhetsplan i stegen bruttointäkter, rörelseresultat före och efter kreditförluster och vinst före skatt.

(124) De åtgärder som krävs för att genomföra omstruktureringsplanen har BGB planerat att vidta i två faser:

— På strateginivå har man först utarbetat ett delkoncept för vart och ett av de nuvarande affärsområdena, oberoende av om de hör till dem som skall behållas, avvecklas, minskas eller avyttras.

— På praktisk nivå har man därefter underbyggt varje delkoncept med konkreta, för planen nödvändiga åtgärder och sedan kostnadsbedömt dessa.

(125) På så sätt har ett fullständigt koncept tagits fram. Sedan dess har de enskilda åtgärderna konkretiserats ytterligare och åtgärderna på affärsområdesnivå preciserats ytterligare och infogats i en omfattande totalplan. För genomförandet har banken utvecklat två speciella instrument som kompletterar den sedvanliga resultatstyrningen, ett för att följa upp de allmänna åtgärderna och ett annat för att följa upp personalåtgärderna. Dessa gör det möjligt att månad för månad jämka samman planerade och förverkligade värden för att på så sätt ha ständig kontroll över hur genomförandet framskrider.

(126) Banken anser endast fastighetsfinansieringen vara en typisk uppgift för en regional bank. Hit hör inte området fastighetstjänster, där den största delen av de förluster uppstått som ursprungligen nödvändiggjorde saneringen av banken och den statliga riskgarantin. BGB har som uppvägande åtgärd erbjudit sig att lämna detta affärsområde. Fastighetslånen åtföljs inte heller av för små avsättningar för kreditförluster.

(127) I framtiden skall man vidta en mängd åtgärder inom såväl den nya som den gamla affärsverksamheten och inom resultatstyrningen för att påtagligt minska riskerna inom fastighetsfinansieringen. I den nya affärsverksamheten skall det ske en inriktning på attraktiva verksamhetsorter, riskerna skall diversifieras genom överregionala verksamheter i Tyskland, utlandsverksamheten skall till stor del läggas ned och riskfyllda affärssegment, särskilt byggentreprenader, avvecklas. I den gamla affärsverksamheten skall riskspecialister anlitas för hotade exponeringar, och kritiska bearbetningar och omvärderingar av kreditbestånden göras. I resultatstyrningen skall en koncernomfattande riskkontroll införas, som bildar ramen för enskilda styrinstrument. Till dessa hör ett limitsystem för marknads- och adressrisker, ett system för tidig varning, saneringsstrategier och en arbetsgrupp för exponeringar som berör flera olika banker i koncernen.

(128) I motsats till vad Berliner Volksbank tror leder omstruktureringen till minskad närvaro på marknaden genom att affärsområdena storkunder och offentlig sektor läggs ned medan verksamheten på andra områden minskar. Det skulle ur företagsekonomisk synvinkel inte vara rationellt att lägga ned affärsområdet retailbanking, eftersom det skulle skada bankens kärnverksamhet och därigenom äventyra möjligheterna till privatisering. Dessutom kommer marknadsnärvaron inte heller att öka inom retailverksamheten. Banken kommer att dra sig helt ur delstaten Brandenburg med undantag för Potsdam. I delstaten Berlin minskar närvaron på marknaden märkbart genom stängning av filialer.

(129) Riskgarantin är ingen ”blankocheck för framtida förluster”, eftersom endast gamla risker omfattas av garantin. Risker i samband med affärer som gjorts efter den 31 december 2001 omfattas i allmänhet inte, och risker i förening med fastighetsfonder endast om fonden i fråga bildats senast den 31 december 2000.

(130) Riskgarantin är inte heller något ”fribrev att lämna anbud på godtyckliga villkor, t.ex. vid avyttringar eller uthyrning av fastigheter”. I artiklarna 17.2, 35.2 och 42.5 i det detaljerade avtalet finns flera bestämmelser om att delstatens medgivande krävs. Vidare föreskrivs i artikel 46 i det detaljerade avtalet om en omfattade skadebegränsningsskyldighet, enligt vilken de gynnade företagen är skyldiga att i så hög grad som det är möjligt för dem begränsa utnyttjandet av delstatens garanti och att så effektivt som möjligt använda tillgångar som omfattas av garantin för bokföringsmässigt värde respektive att optimalt hyra ut eller på annat sätt utnyttja objekt. Företag som inte iakttar denna skyldighet blir skadeståndsskyldiga.

(131) Riskgarantin är inte heller en till sin storlek obegränsad extra skyldighet. Till skillnad från en bolagsrättslig extra skyldighet är delstaten Berlins skyldighet enligt riskgarantin å ena sidan additiv, men å andra sidan begränsad med avseende till vissa objekt, nämligen de riskåtaganden som definitivt förtecknas i det detaljerade avtalet och som ingåtts senast den 31 december 2001. Riskgarantin är också tillräckligt noggrant specificerad. Redan i principavtalet av den 20 december 2001 fanns en definitiv förteckning av de företag som omfattas av kredit- och balansräkningsgarantierna; i det detaljerade avtalet ändrades endast några detaljer i denna förteckning. Innehaven och rättsförhållandena är uppräknade var för sig i det detaljerade avtalet och i de avtal som det hänvisas till i detta. Även omfattningen av de risker som täcks av riskgarantin är tillräckligt specificerad.

(132) Den totala kapitaltäckningsgrad som BGB satt som mål är inte för hög, eftersom investerarnas förtroende för banken varaktigt skadats. Banken har därutöver inga [...]*, som i normala fall skulle läggas till andelen eget kapital för att bedöma en banks ställning på kapitalmarknaden. Vidare förutsätter en privatisering av banken att den då delstatens innehav avvecklats på acceptabla villkor kan skaffa eget kapital på kapitalmarknaden. Detta kräver en andel eget kapital som permanent och väsentligt överstiger den lagstadgade kapitaltäckningsgraden.

(133) Privatiseringsförfarandet innehåller i övrigt inga stödinslag och inga förfarandemässiga brister. Någon diskriminering har inte förekommit inom ramen för förfarandet.

VI. BEDÖMNING AV STÖDÅTGÄRDERNA

Statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget

(134) Kapitaltillskottet, riskgarantin och den i avtalet om återbetalning utlovade insättningen har tillhandahållits av delstaten Berlin och innehåller därför statliga medel. Dessa medel beviljades på villkor som inte skulle vara godtagbara enligt den marknadsekonomiska investerarprincipen. Totalt rör det sig om ett

belopp på flera miljarder euro, som varaktigt ställs till förfogande för ett företag som befinner sig i allvarliga ekonomiska svårigheter.

(135) Genom kapitaltillskottet på 1,755 miljarder euro, som delstaten inte kunde förvänta sig att få en rimlig avkastning på, har dess ägarandel i BGB ökat från knappt 57 % till omkring 81 %.

(136) Riskgarantin beviljades för en tid på 30 år. De avtalade garantierna uppgår till ett teoretiskt nominellt belopp på högst 21,6 miljarder euro. I detta belopp ingår alla teoretiskt möjliga risker, exempelvis bortfall av samtliga hyresintäkter för hyresgarantierna ([...]* euro), fullständiga byggkostnader för samtliga byggnader och utomhusanläggningar för de s.k. saneringsgarantierna ([...]* euro) eller fullständigt utraderande av de garanterade bokföringsmässiga värdena på IBG/IBAG och deras dotterföretag ([...]* euro). Att hyresbetalningarna fullständigt skulle utebli, att alla byggnader skulle rivas och byggas upp på nytt och att alla bokföringsmässiga värden skulle utraderas är dock orealistiskt även med mycket pessimistiska antaganden. Tyskland har därför gett följande uppskattningar av det sannolika utnyttjandet av garantierna: 2,7 miljarder i det optimistiska scenariot, 3,7 miljarder i det neutrala och 6,1 miljarder euro i det pessimistiska.

(137) I samband med förfarandet har Tyskland även presenterat grunderna för dessa uppskattade värden. I dessa görs olika antaganden om förlustriskerna i respektive scenario. För hyresgarantiernas del gäller detta exempelvis olika antaganden om bortfall av hyresintäkter med hänsyn till inflationen (den faktiska inflationen blir lägre än den förutspådda) eller på grund av för små hyresbetalningar eller outhyrda fastigheter. Enligt detta uppgår det prognostiserade bortfallet av hyresintäkter i det optimistiska scenariot till 1,4 miljarder euro, i det neutrala till 1,9 miljarder och i det pessimistiska till 3,5 miljarder.

(138) Tyskland har likaså visat att det totala utnyttjande av garantierna som man kan räkna med i det pessimistiska scenariot uppgår till uppskattningsvis 6,1 miljarder euro ([...]* euro i utnyttjande av hyresgarantierna, [...]* euro av garantierna för högsta pris, [...]* euro av saneringsgarantierna, [...]* euro av garantierna för bokföringsmässigt värde och [...]* euro för restposter), vilket motsvarar det ekonomiska värdet av stödet. Detta ekonomiska värde underbyggde Tyskland med en alternativ kalkyl: Utan riskgarantin skulle man ha varit tvungen att ”avgarantera” samtliga risker med ett kapitaltillskott på cirka [...]*—[...]* euro. Av detta belopp faller omkring [...]* euro kapital på kontantvärdet av de ovan beskrivna garantierna (med ett nominellt ekonomiskt värde på 6,1 miljarder euro), [...]*—[...]* euro på kapitaltillskottet för att täcka de för samma ändamål godkända och utnyttjade krediterna från koncernbankerna till fastighetstjänsteföretagen (som vid ofullständig täckning av de teoretiskt största nominella riskerna med anknytning till hyres- och saneringsgarantier och bokföringsmässiga garantier måste tillräknas risktillgångarna till ett belopp av upp till [...]* euro) och [...]*—[...]* euro på ett säkerhetstillägg.

(139) I detta sammanhang har Tyskland även förklarat att det maximala beloppet för riskgarantin av tillsynsrättsliga skäl inte kan begränsas till det ekonomiska värdet på drygt 6 miljarder euro. Endast med ett belopp på 21,6 miljarder euro täcks alla ovan nämnda, teoretiskt möjliga risker, så att koncernbankernas krediter till fastighetstjänsteföretagen, som likaså godkänts och tagits i anspråk på grund av riskerna förknippade med hyres- och saneringsgarantierna och andra ovan nämnda garantier, inte påverkar beräkningen av de olika bankernas och koncernens kapitaltäckningsgrad, eftersom de för denna beräkning viktats med 0 % och följaktligen inte räknas med och inte heller beaktas vid beräkningen av gränserna för stora exponeringar. Däremot skulle en begränsning av det maximala garantibeloppet till den ekonomiskt realistiska risken ur tillsynsrättslig synvinkel medföra att krediter till ett belopp av upp till [...]* euro måste räknas till risktillgångarna, att taket för stora exponeringar skulle överskridas och att de sjunkande kapitaltäckningstalen skulle nödvändiggöra ytterligare ett betydande kapitaltillskott. BAFin har genom en skrivelse av den 7 mars 2003 bekräftat att det ur tillsynsrättslig synvinkel är nödvändigt att räkna med alla teoretiskt realiserade risker trots att det ekonomiska värdet är mindre.

(140) Kommissionen godtar att det ur tillsynsrättslig synvinkel är nödvändigt att räkna med alla teoretiskt realiserade risker till ett belopp av 21,6 miljarder euro. Vidare utgår kommissionen, för den stödrättsliga bedömningen av åtgärden, från Tysklands motivering av ett ekonomiskt värde av stödet i riskgarantin på 6,1 miljarder euro. Detta belopp motsvarar det pessimistiska scenario som Tyskland grundat med realistiska antaganden och är därför påkallat redan av försiktighetsskäl. Vidare skulle en desarmering av riskerna genom kapitaltillskott kräva ungefär samma belopp.

(141) Beträffande den insättning som delstaten Berlin gått med på i avtalet om återbetalning bör det noteras att detta endast blir aktuellt om kommissionen i förfarandet C 48/2002 (”LBB/IBB”) ([19]) beslutar om ett krav på återbetalning. Och även i detta fall betalas endast ett saneringstillskott till det belopp som behövs för att undvika att de kapitaltäckningsgrader för LBB och/eller BGB-koncernen som nämns i avtalet underskrids. Eftersom förfarandet ”LBB/IBB” ännu inte är avslutat, är det omöjligt att på detta stadium

([19]) EGT C 239, 4.10.2002, s. 12.

bestämma det exakta ekonomiska värdet av detta stöd. För den konkurrensrättsliga bedömningen kan dock det teoretiskt högsta värdet anges till 1,8 miljarder euro ([20]).

(142) Åtgärderna är lämpliga för att betydligt förbättra BGB: s finansiella läge. De har hittills förhindrat tillsynsrättsliga åtgärder, som temporär stängning, och sannolik insolvens för viktiga delområden i koncernen, och kan därför snedvrida konkurrensen. Företaget är tillsammans med sina dotterföretag en av de största tyska bankerna. 2002 stod den med en koncernbalansomslutning på omkring 175 miljarder euro på tolfte plats. På sina viktigaste affärsområden verkar BGB på regional, nationell och internationell nivå. Sektorn för finansiella tjänster kännetecknas av en ökande integration, och på viktiga delområden har den inre marknaden blivit verklighet. Det råder en stark konkurrens mellan finansinstituten från olika medlemsstater. Efter införandet av den gemensamma valutan har denna konkurrens ytterligare ökat. Åtgärderna och deras effekter på faktiska och potentiella konkurrenter snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen. Det råder en stark konkurrens mellan finansinstituten från olika medlemsstater. Efter införandet av den gemensamma valutan har denna konkurrens ytterligare ökat. Snedvridningarna av konkurrensen påverkar följaktligen även handeln mellan medlemsstaterna. Därför utgör åtgärderna statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget. Tyskland har inte bestridit denna uppfattning.

(143) I sitt beslut om att inleda förfarandet påpekade kommissionen att inte endast delstaten Berlin, utan även NordLB deltagit i tillskjutandet av kapital, om än med ett belopp som var mindre än dess proportionella andel av aktierna före kapitaltillskottet (166 miljoner euro, motsvarande 8,3 % före kapitalökningen, med ett aktieinnehav på 20 % före kapitaltillskottet). Kommissionen kunde på den tiden på grund av brist på ytterligare uppgifter inte bedöma denna åtgärd. Därför kunde det inte uteslutas att även det av NordLB tillförda kapitalet var ett statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. Kommissionen uppmanade Tyskland att lämna de upplysningar som behövdes.

(144) Tyskland förklarade därpå att NordLB: s kapitaltillskott inte innehåller något stöd, eftersom det skedde enligt den marknadsekonomiska investerarprincipen. NordLB bidrog — liksom den privata aktieägaren Parion och de små aktieägarna — inte till kapitalökningen i proportion till sitt aktieinnehav, trots att delstaten Berlin och BGB hade förväntat sig detta. NordLB: s innehav på 20 % före kapitaltillskottet skulle ha motsvarat ett bidrag på drygt 400 miljoner tyska mark. Ett sådant engagemang framstod dock inte som företagsekonomiskt rationellt för NordLB. Å andra sidan skulle dess andel av aktiekapitalet ha minskat till 4 % om NordLB avstått från att delta i kapitalökningen. Då skulle NordLB ha förlorat den medbestämmanderätt som följer av ett innehav på minst 10 %, bl.a. juridiskt utseende av specialrevisorer och utkrävande av ansvar gentemot medlemmarna i styrelsen och förvaltningsrådet. Vidare lämnade NordLB i augusti 2001 en ”intressebevakande offert” (*Interessenwahrende Offerte*) med avseende på de ännu inte avslutade överläggningarna om ett fördjupat samarbete och på en eventuell fusion. Detta hade knappast framstått som trovärdigt om NordLB helt hade avstått från att delta i kapitalökningen. Sammanfattningsvis rörde det sig om ett väl avvägt beslut med hänsyn till NordLB: s intressen.

(145) Eftersom denna åtgärd i förhållande till hela det stöd som det här gäller är av marginell betydelse och en klassificering av NordLB: s kapitaltillskott som stöd eller marknadsmässigt agerande inte skulle ändra kommissionens bedömning av det föreliggande ärendet, behöver kommissionen inte göra någon slutlig bedömning i detta avseende.

(146) I sitt beslut om att inleda förfarandet framhöll kommissionen att kapitaltillskottet och riskgarantin tillsammans skall behandlas som icke anmält stöd med de rättsliga konsekvenser detta får enligt artikel 13.2 i förordning (EG) nr 659/1999, eftersom ingen av de båda åtgärderna, trots anmälan och det uppskjutande villkoret om stödrättsligt godkännande i det detaljerade avtalet, kan uppskjutas utan att detta leder till tillsynsrättsliga åtgärder från BAFins sida, exempelvis en temporär stängning av BGB. Som Tyskland förklarat är båda åtgärderna — riskgarantin och det i sig som undsättningsstöd preliminärt godkända kapitaltillskottet — delar av en enda omstruktureringsplan. Denna plan måste dock kommissionen bedöma som helhet. Den rättsliga klassificeringen av respektive åtgärd kan därför inte utfalla olika.

(147) I sitt svar förklarar Tyskland på denna punkt att det uppskjutande villkoret innebär att det rättsliga ikraftträdandet av åtgärderna lämnas öppet, men medger dock att kapitaltillskottet och riskgarantin tillsammans fått faktiska effekter, eftersom de varit

([20]) Detta avrundade, teoretiskt högsta belopp erhålls genom tillämpning av den metod som användes i kommissionens beslut 2000/392/EG (”WestLB”) (EGT L 150, 23.5.2000, s. 1) för att beräkna den marknadsmässiga ersättningen med beaktande av förstainstansrättens dom av den 6 mars 2003 i de förenade målen T-228/99 och T-233/99 Westdeutsche Landesbank Girozentrale och Land Nordrhein-Westfalen mot Europeiska kommissionen, REG 2003, s. II-435, samt de för LBB relevanta uppgifterna plus ränta på ränta.

nödvändiga förutsättningar för att BGB skulle kunna fortsätta sin verksamhet. I detta sammanhang framhåller Tyskland även konstaterandet att förbudet att före kommissionens slutliga beslut genomföra stöd till företag i svårigheter på grund av godkännandeförfarandets varaktighet utgör ett förfaranderättsligt problem.

(148) Som Tyskland likaså erkänner har stödet som helhet fått faktiska effekter före kommissionens slutliga beslut, eftersom båda dessa åtgärder varit nödvändiga förutsättningar för att BGB skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Detta gäller inte endast kapitaltillskottet och riskgarantin, utan även den skyldighet till kapitalinsättning som delstaten har enligt avtalet om återbetalning. Visserligen blir denna skyldighet endast aktuell om kommissionen beslutar om krav på återbetalning i LBB/IBB-förfarandet och även i det fallet endast om beloppet som skall återbetalas skulle leda till att de i avtalet angivna kapitaltäckningsgraderna underskrids. Ändå skulle en framgångsrik omstrukturering inklusive de båda andra åtgärderna äventyras utan denna förebyggande åtgärd, vilket innebär att även den trots det uppskjutande villkoret beträffande kommissionens godkännande genom avtalet och därmed före dess godkännande fått ekonomiska effekter. Kommissionen konstaterar dock att Tyskland genom att även i avtalet om återbetalning införa det uppskjutande villkoret beträffande kommissionens godkännande och genom att omedelbart lämna omfattande upplysningar uttryckligen visat sin samarbetsvilja.

(149) De finansiella kostnader som delstaten Berlin får genom omstruktureringsstödet till BGB är — som visas nedan — mindre än de kostnader som skulle uppstå genom de ända till 2005 gällande garantierna för delstatsbanker, det institutionella ansvaret och garantiansvaret. Detta betyder dock inte att åtgärderna till förmån för BGB skulle överensstämma med den marknadsekonomiska investerarprincipen och därför inte vara några statliga stöd. För det första är de befintliga statliga garantierna, om än endast till 2005, stöd som är förenliga med den gemensamma marknaden ([21]). För det andra konstaterar kommissionen att de stödåtgärder som det här gäller gör det möjligt för BGB att fortsätta sin verksamhet med målet att omstrukturera banken och på så sätt gynnar hela koncernen, inbegripet de olika privaträttsliga koncernföretagen. De skiljer sig därför med avseende på sin rättsliga karaktär och enskilda räckvidd från en ren tillämpning av de statliga garantierna institutionellt ansvar och garantiansvar, som endast gäller delstatsbanken LBB, dvs. en del av koncernen. Av dessa skäl är alla de stödåtgärder som här skall granskas nytt stöd.

([21]) EGT C 146, 19.6.2002, s. 6, och EGT C 150, 22.6.2002, s. 7.

Stödåtgärdernas förenlighet med den gemensamma marknaden

(150) Eftersom stödåtgärderna inte beviljats i enlighet med en godkänd stödordning, måste kommissionen undersöka om de är förenliga med den gemensamma marknaden direkt enligt artikel 87 i EG-fördraget.

(151) Enligt artikel 87.1 i EG-fördraget är, om inte annat föreskrivs i detta fördrag, stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

(152) Enligt artikeln tillåts dock undantag från principen om att statligt stöd är oförenligt med den gemensamma marknaden. Bestämmelserna om undantag i artikel 87.2 i fördraget kan ge skäl för att anse att de stödåtgärder som skall bedömas är förenliga med den gemensamma marknaden. Dessa åtgärder kan dock inte anses vara stöd av social karaktär som ges till enskilda konsumenter (a) eller stöd för att avhjälpa skador som orsakats av naturkatastrofer eller andra exceptionella händelser (b) eller stöd som ges till näringslivet i vissa av de områden i Förbundsrepubliken Tyskland som påverkats genom Tysklands delning (c). Dessa undantagsbestämmelser är därför inte tillämpliga i det föreliggande fallet.

(153) Beträffande bestämmelserna om undantag i artikel 87.3 b och d kan man konstatera att stödåtgärderna inte kan anses främja genomförandet av viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse eller avhjälpa en allvarlig störning i en medlemsstats ekonomi och inte heller kan de anses främja kultur och bevara kulturarvet.

(154) Följaktligen skall kommissionen bedöma åtgärderna på grundval av bestämmelserna om undantag i artikel 87.3 c i EG-fördraget. Kommissionen stödjer sig vid sin bedömning av stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset, på gemenskapens riktlinjer för detta ändamål. Enligt kommissionens uppfattning kan i det föreliggande ärendet inga andra riktlinjer tillämpas än de redan nämnda riktlinjerna för statligt stöd för undsättning

och omstrukturering av företag i svårigheter ([22]) (”riktlinjerna”). Kommissionen anser vidare att de ovan beskrivna stödåtgärderna bidrar till att finansiera omstruktureringen av företaget och därför skall anses vara omstruktureringsstöd.

(155) Enligt riktlinjerna tillåts omstruktureringsstöd endast om det inte strider mot det gemensamma intresset. Enligt riktlinjerna förutsätter kommissionens godkännande att vissa villkor är uppfyllda.

Företagets berättigande till omstruktureringsstöd

(156) Kommissionen anser att det tillfredsställande visats att BGB bör anses vara ett företag i svårigheter i den mening som avses i avsnitt 2.1 (punkt 30 i förening med punkterna 4 — 8) i riktlinjerna.

(157) I punkt 4 i riktlinjerna förklarar kommissionen att ett företag är i svårigheter ”om det inte med egna finansiella medel eller med medel från ägare/aktieägare eller långivare kan hejda förluster som utan ingripanden från de offentliga myndigheterna leder till att företaget med största sannolikhet försätts i konkurs på kort eller medellång sikt”. I fallet BGB föreligger uppenbart dessa omständigheter. Visserligen vidtogs åtgärderna i fråga, som innebar att BGB kunde fortsätta sin affärsverksamhet, av delstaten Berlin, dvs. av BGB: s majoritetsägare. Det har dock redan konstaterats att en privat investerare i en marknadsekonomi under de förhållanden som rådde inte skulle ha ställt dessa medel till förfogande.

(158) Utan delstatens stödåtgärder skulle kapitaltäckningsgraderna ha sjunkit under de minimivärden som anges i KWG, så att BAFin (på den tiden BAKred) skulle ha varit tvunget att vidta åtgärder enligt § 45 — 46a i KWG, t.ex. temporär stängning av banken. Dessutom uppfyllde BGB då stödet beviljades även andra kriterier på ett företag i svårigheter som anges i punkt 6 i riktlinjerna, bl.a. ökande förluster, stigande skuldsättningsgrad och finansiella kostnader samt ett sjunkande värde på nettotillgångarna.

Grundprincip

(159) Stöd till omstrukturering kan enligt punkt 28 i riktlinjerna endast beviljas om strikta kriterier är uppfyllda och garantier ges för att eventuella snedvridningar av konkurrensen kommer att uppvägas av nyttan av att bibehålla företaget i drift, särskilt om det kan fastställas att nettoeffekten av uppsägningar till följd av företagets konkurs skulle förvärra de lokala, regionala eller nationella sysselsättningsproblemen eller när försvinnandet av företaget skulle kunna leda till en monopol- eller snäv oligopolsituation.

(160) Det sistnämnda kan för Berlinområdets del uteslutas på grund av det antal banker som finns representerade där och strukturen på den marknad för privat- och företagskunder där BGB liksom tidigare är ledande med sina varumärken ”Berliner Bank” och ”Berliner Sparkasse”. Därför kan man inte förvänta att en eventuell konkurs för den regionalt ledande banken och därefter sannolikt en utförsäljning av dess delar skulle försämra konkurrensstrukturen. En försämring är endast tänkbar i ett ytterligt osannolikt och därför enbart teoretiskt scenario, i vilket en av de starkare konkurrenterna efter en konkurs skulle förvärva alla BGB: s dotterföretag/tillgångar, som bildar dess regionalt starka ställning. Till och med i detta fall kan på grund av den påföljande koncentrationskontrollen uppkomsten av ett monopol eller ett snävt oligopol uteslutas. På de nationella och internationella marknaderna är BGB: s ställning inte tillräckligt stark för att en eventuell konkurs och därpå följande avyttringar skulle leda till en monopol- eller oligopolsituation. Denna bedömning, som kommissionen gjorde redan i beslutet om att inleda förfarandet, har Tyskland inte ifrågasatt.

(161) Med avseende på de ekonomiska och sociala effekterna i Berlin hade Tyskland presenterat en uppskattning, i vilken man jämför effekterna av en omstrukturering av BGB med effekterna av att banken skulle inställa sin verksamhet eller försättas i konkurs, framför allt beträffande sysselsättningen och delstaten Berlins skatteintäkter. Det framgick att en konkurs till och med 2006 skulle leda till förlust av 7 200 arbetsplatser i Berlin (- 59 %), i stället för en förlust på 3 200 arbetsplatser (- 26 %) vid en omstrukturering. Delstatens årliga skatteintäkter skulle med en omstrukturering minska med 70 miljoner euro 2006, och utan omstrukturering med 150 miljoner euro. I beslutet om att inleda förfarandet framhöll kommissionen att den i brist på ytterligare upplysningar inte kunde granska dessa uppskattade värden.

(162) Tyskland har därefter lämnat ytterligare upplysningar, bl.a. en kalkyl som gjorts av Deutsche Institut für Wirtschaftsforschung (DIW). Enligt denna skulle en konkurs för BGB vid den tiden ha lett till en förlust på drygt 7 000 till knappt 10 000 arbetsplatser i Berlin (av 12 200 befintliga arbetsplatser 2001 i Berlin), medan däremot en omstrukturering enligt den aktualiserade planen skulle ha medfört en förlust på omkring 3 500 arbetsplatser i Berlin till och med 2006. Kommissionen anser att uppskattningen av antalet förlorade arbetsplatser vid en konkurs är överdriven, eftersom förvärvarna av de affärsområden som bedöms vara i grunden lönsamma även i detta scenario skulle kunna driva dem vidare i på samma sätt omstrukturerad form. Vidare är enligt aktuella skattningar förlusten av arbetsplatser till följd av omstruktureringen, cirka 5 000, betydligt större än den ursprungligen antagna. Dock har Tyskland rätt i att en plötslig konkurs i princip skulle innebära förlust av betydligt fler arbetsplatser än en mer utdragen

([22]) EGT C 288, 9.10.1999, s. 2.

omstrukturering i ordnade former, eftersom det i det förstnämnda fallet skulle förekomma s.k. fire sales och nedläggningar av områden som kunde omstruktureras. I det fallet måste man även räkna med förlorade arbetsplatser på grund av dominoeffekter. Det skulle även leda till direkta och indirekta skatteeffekter för delstaten Berlin till ett belopp av cirka 300 miljoner euro per år, vilket måste anses vara en betydande summa, i synnerhet som den skulle sträcka sig över många år. Kommissionen instämmer med Tyskland i att företagets överlevnad skulle medföra ekonomiska och sociala fördelar.

(163) Tyskland hade i anmälan för det hypotetiska insolvensscenariot ytterligare hänvisat till källor till förluster för LBB och delstatens skyldighet att täcka dessa. Utan en klar identifiering och kvantifiering av dessa garantirisker kunde kommissionen dock inte göra en adekvat bedömning av dessa ekonomiska effekter. Tyskland har därför under förfarandet överlämnat ett juridiskt utlåtande och beräkningar av effekterna av en hypotetisk insolvens för BGB på delstaten Berlin utöver de ovan nämnda intäktsbortfallen. Det gäller de effekter som skulle utlösas av den mycket komplicerade koncerninterna sammanflätningen av risker (bl.a. intern kreditgivning, borgensåtaganden och avtal om resultatöverföring) i kombination med det institutionella ansvaret och garantiansvaret för LBB som är i kraft ännu till utgången av 2005.

(164) Enligt Tyskland skulle scenariot med en konkurs för BGB leda till förluster för LBB, som är förbundet med BGB genom ett atypiskt passivt delägande, krediter och garantier, på omkring 18,5 — 25 miljarder euro. Dessa förluster består till största delen av realisationsförluster på LBB: s fordringar på BGB (med en balansomslutning på [...]* euro omkring [...]*—[...]* euro, beroende på andelen oreglerade fordringar), realisationsförluster på kundfordringar (med en balansomslutning på [...]* euro omkring [...]*—[...]* euro, beroende på andelen oreglerade fordringar), utnyttjande av de garantier som getts BGB Finance in Dublin (omkring [...]*—[...]* euro) och konkurskostnader (omkring [...]* euro).

(165) Enligt Tysklands uppgifter skulle detta scenario leda till kostnader för delstaten i storleksordningen 31 — 40 miljarder euro. Detta bygger på antagandet att delstaten skulle bestämma sig för att inställa LBB: s affärsverksamhet och därför inte ta delstatens institutionella ansvar, utan dess garantiansvar, dvs. garantin för alla LBB: s skulder som inte täcks av dess tillgångar ([23]). Kostnaderna för ianspråktagande av garantiansvaret uppskattades till omkring [...]* euro (i det neutrala fallet) till [...]* euro (i det pessimistiska fallet). I detta scenario skulle ytterligare kostnader på omkring [...]* euro (neutrala fallet) till [...]* euro (pessimistiska fallet) uppstå för delstaten på grund av regresskrav från de tyska privatbankernas inlåningsförsäkringsfond ([24]). Vidare utgick man från att delstatens kapitalinsättning på knappt 2 miljarder euro skulle gå förlorad och att räntekostnaderna för tillhandahållande av likviditet under avvecklingsperioden skulle uppgå till omkring 5 miljarder euro.

(166) Kommissionen har granskat dessa uppgifter och beräkningar och begärt ytterligare förklaringar. Därefter har den kommit fram till att de ännu giltiga statliga garantierna för LBB i ett hypotetiskt insolvensscenario skulle medföra betydande kostnader för delstaten, som dock endast kan grovt uppskattas. I detta måste man skilja mellan de olika delscenarierna med eller utan fortbestånd för LBB med institutionellt ansvar.

(167) Efter att ha gjort egna uppskattningar utgående från Tysklands uppgifter antar kommissionen att delstatens kostnader vid fortsatt verksamhet för LBB skulle ligga i storleksordningen 13 — 20 miljarder euro. Därvid skulle delstaten direkt först förlora sin andel av BGB: s grundkapital (knappt 2 miljarder euro). Vidare skulle delstaten på grund av det institutionella ansvaret för LBB vara tvungen att kompensera följderna av utnyttjandet av de garantier som LBB beviljat BGB Finance in Dublin (som kommissionen uppskattar till omkring [...]* euro) samt realisationsförlusterna på LBB: s fordringar på BGB (uppskattningsvis [...]* euro) till den del som krävs för att LBB: s affärsverksamhet skall kunna upprätthållas i vederbörlig ordning med beaktande av kapitaltäckningskriterierna. Beträffande de regresskrav från de tyska privatbankernas inlåningsförsäkringsfond som Tyskland hänvisat till, råder oklarhet — [...]*. Vidare råder betydande rättsliga oklarheter med avseende på rättsgiltigheten i garantier som LBB gett för vissa krav från tredje part inom fondförvaltningen på området för fastighetstjänster (exempelvis ansvar för prospekt, beviljande av ansvarsbefrielse för

([23]) På grund av det till och med juli 2005 bestående institutionella ansvaret har delstaten Berlin i sitt förhållande till LBB skyldighet att förse LBB i dess egenskap av offentligrättslig institution med de medel LBB behöver för att utföra sina uppgifter. Om delstaten däremot bestämmer sig för att inställa affärsverksamheten, inträder garantiansvaret.

([24]) Delstaten Berlin avgav 1993 för de tyska privatbankernas inlåningsförsäkringsfond en förklaring beträffande Berliner Bank AG, som sedan dess fusionerats med BGB, som enligt Tyskland innebär att risken för en garanti från delstaten Berlins sida gentemot inlåningsförsäkringsfonden inte kan uteslutas. De uppskattade värdena bygger på att så är fallet.

personligt ansvariga bolagsmän i fondföretag och företag för ägande av onoterade andelar). De eventuella riskerna kan därför inte kvantifieras.

(168) I fall LBB: s affärsverksamhet skulle inställas kan man räkna med extra kostnader för delstaten på ungefär 8 miljarder euro (cirka 6 miljarder euro i realisationsförluster för LBB på kundfordringar på grund av de genom insolvensen, som en dominoeffekt, förorsakade likviditetsproblemen för kunderna — särskilt för fond-, förvaltnings- och bostadsbyggnadsföretag — samt cirka 2 miljarder euro i avskrivningar på ägarandelar).

(169) Tyskland har under förfarandet även förklarat att dessa scenarier vid en hypotetisk betalningsinställelse på området för fastighetstjänster (avstyckning och likvidation utan riskgaranti) på grund av sammanflätningen av risker inom koncernen inte skulle förändras väsentligt. Avgörande för detta är å ena sidan de krediter i betydande skala, som dotterföretagen på det expanderande området för fastighetstjänster som därvid råkat i allt större svårigheter (IBAG/IBG/LPFV inklusive IBAG: s dotterföretag IBV och Bavaria) fått av bankerna inom koncernen (BGB, LBB och BerlinHyp) och å andra sidan avtalen om resultatöverföring mellan IBAG och dess dotterföretag Bavaria och IBV å ena sidan och mellan BGB och IBAG å den andra. Dessutom har BGB gjort borgensåtaganden med avseende på alla skuldförbindelser som IBG, Bavaria och IBV ingått till och med 1998. Kommissionen har ingen anledning att tvivla på Tysklands redogörelse. Kommissionen är av samma uppfattning som Tyskland i det avseendet att en avstyckning och likvidation av området för fastighetstjänster inom IBAG/IBG/LPFV utan riskgaranti på grund av sammanflätningen av risker även skulle medföra insolvens för BGB med de konsekvenser som beskrivits ovan.

(170) Avslutningsvis kan man konstatera att effekterna av en hypotetisk insolvens för BGB — med eller utan fortsatt affärsverksamhet i LBB — är svåra att beräkna och att de uppskattade värdena är mycket osäkra. Kostnaderna för delstaten kan därför endast uppskattas i stora drag, inom ett spann från ungefär 13 till över 30 miljarder euro. Med ett sannolikt värde mellan dessa extremer kan man dock med säkerhet anta att en omstrukturering med hjälp av de stödåtgärder som här är aktuella medför mindre betungande kostnader för delstaten Berlin.

(171) Tyskland har under förfarandet inte hävdat att BGB eller de andra företagen i koncernen tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i den mening som avses i artikel 86.2 i EG-fördraget. Därför har kommissionen, som redan förklarades i beslutet om att inleda förfarandet, utgått från att denna aspekt inte är relevant för bedömningen av åtgärden i fråga, och dragit slutsatsen att stöd inte kan godkännas på grundval av artikel 86.2 i EG-fördraget.

Bedömning av den långsiktiga lönsamheten

(172) Enligt avsnitt 3.2.2 b i riktlinjerna beviljas stöd under förutsättning att den omstruktureringsplan som kommissionen skall ha godkänt för varje enskilt stöd genomförs. Denna plan skall kommissionen även bedöma med avseende på dess möjligheter att inom en rimlig tid återställa företagets lönsamhet på lång sikt. Omstruktureringsplanen skall ha en så kort varaktighet som möjligt och bygga på realistiska antaganden. I planen skall de omständigheter som ledde till att företaget hamnade i svårigheter beskrivas, för att göra det möjligt att bedöma om de föreslagna åtgärderna är lämpliga. Den gör det möjligt för företaget att övergå till en ny struktur som ger det utsikter till långsiktig lönsamhet och möjligheter att fungera med egna resurser, dvs. att det kan bära alla sina kostnader, inbegripet avskrivningar och finansiella kostnader, och uppnå en avkastning på eget kapital som är tillräcklig för att företaget skall vara i stånd att konkurrera på marknaden.

(173) Kommissionen har grundat sin bedömning på de uppgifter Tyskland lämnat, bl.a. de detaljerade planerna för de enskilda omstruktureringsåtgärderna, prognoserna för resultaträkningarna för omstruktureringsperioden 2001 — 2006 på grundval av ett optimistiskt, ett pessimistiskt respektive ett neutralt scenario, analysen av de strukturella brister som ligger bakom problemen och kostnaderna för de planerade omstruktureringsåtgärderna. För sin bedömning har kommissionen vidare stött sig på de uppgifter Tyskland lämnat om det pågående genomförandet av omstruktureringsplanen och om ändringar av enskilda åtgärder, inklusive tidsplanen för vissa avyttringar.

(174) Med tanke på att det ursprungliga försöket att privatisera banken misslyckats och på det stora underskott på omkring 700 miljoner euro som BGB uppvisade för 2002, ansåg kommissionen efter det att Tyskland meddelat om detta i slutet av mars 2003 att det var nödvändigt att till att börja med egna resurser göra en fördjupad undersökning av bankens livsduglighet. Om detta inte skulle leda till några entydiga slutsatser skulle kommissionen låta oberoende externa sakkunniga undersöka frågan. Kommissionens mål var att få tillräcklig visshet om att BGB i fortsättningen skulle vara i stånd att konkurrera på marknaden av egen kraft och utan ytterligare statligt stöd. Utan denna visshet, dvs. om tvivel fortfarande skulle finnas, skulle kommissionen vara tvungen att fatta ett negativt beslut om alla stödåtgärder inom ramen för den presenterade omstruktureringsplanen. Misslyckandet för privatiseringsförfarandet kastade särskilt tvivel över bärkraften i den kvarblivande verksamheten inom fastighetsfinansiering. Förlusten på omkring 700 miljoner euro (efter skatt) berodde visserligen till största delen på extraordinära effekter (- 593 miljoner euro), särskilt omfattande avskrivningar av Euro-Stoxx-andelar på 399 miljoner euro, medan rörelseresultatet efter avsättningar för kreditförluster var endast svagt negativt (- 23 miljoner euro)

och till och med översteg det planerade resultatet för 2002 (- 53 miljoner euro) med cirka 30 miljoner euro. Denna stora förlust hade dock en betydande negativ effekt på andelen kärnkapital som var tänkt som en buffert för eventuella ytterligare förluster och därför avgörande för bankens livsduglighet. Denna andel minskade till 5,6 % och låg därmed med nästan [...]* betydligt under det ursprungligen planerade värdet på [...]* för 2002.

(175) I detta sammanhang kan man notera att kommissionen redan i början av 2003 förde samtal med Tyskland om möjligheten till ytterligare uppvägande åtgärder på retailområdet. Tyskland kvantifierade effekterna av en separat avyttring av Berliner Bank enligt sakernas dåvarande läge så att kommissionen inte fick tillräcklig visshet om att den återstående koncernen i fortsättningen skulle kunna konkurrera på marknaden av egen kraft.

(176) Kommissionens undersökningar inriktades framför allt på kreditriskerna och avsättningarna för kreditförluster inom fastighetsfinansieringen och i mindre grad även på verksamheten på kapitalmarknaderna. Enligt kommissionens uppfattning skulle tvivlen på livsdugligheten ha kunnat skingras, om fastighetsfinansieringen eller åtminstone merparten av denna med dess risker hade isolerats effektivt från resten av koncernen, exempelvis genom en tidig separat försäljning av denna affärsverksamhet. Tyskland lade dock i juni 2003 fram siffror, som gav kommissionen uppfattningen att en sådan omedelbar isolering av detta område inte lät sig genomföras. Det huvudsakliga skälet uppgavs vara att försäljningen skulle ha lett till en omedelbar bokföringsmässig överföring av tillgångarna i fastighetsfinansieringsdelen (särskilt BGB: s andel i BerlinHyp med ett bokföringsmässigt värde på [...]* euro) från anläggningstillgångarna till omsättningstillgångarna. Detta skulle ha gjort det nödvändigt att värdera dessa tillgångar enligt deras aktuella marknadsvärde, [...]*. De extraordinära förluster som detta skulle ha medfört, skulle ha försvagat BGB: s kapitalbas i så hög grad att dess livsduglighet inte längre skulle ha bestått utan ytterligare statligt understöd.

(177) Då en kortfristig isolering av restkoncernen från riskerna på området för fastighetsfinansiering följaktligen inte tycktes möjlig, hade kommissionen inget annat val än att ge oberoende sakkunniga i uppdrag att undersöka BGB: s livsduglighet utgående från den befintliga omstruktureringsplanen. Särskilt viktig var frågan om avsättningarna för kreditförluster kunde anses vara adekvata med tanke på riskerna inom fastighetsfinansieringen. Det uppdrag som revisionsföretaget Mazars, som kommissionen den 14 juli 2003 valde till sin rådgivare, fick var dock omfattande och gällde även andra risker som hotade bankens livsduglighet (t.ex. verksamheten på kapitalmarknaden och området storkunder/utland).

(178) Utkastet till utlåtande lämnades enligt överenskommelse den 30 september 2003. De viktigaste resultaten diskuterades den 3 oktober 2003 med Tyskland. Den slutliga versionen av utlåtandet överlämnades till Tyskland den 20 november 2003. Med ledning av Mazars utlåtande och på grundval av den omstruktureringsplan som förelåg på sommaren 2003 — som därför inte innehöll den avstyckning av Berliner Bank som Tyskland gått med på först efter det att utlåtandet blev klart — kom kommissionen fram till de slutsatser som redovisas nedan beträffande bankens livsduglighet.

Analys av den marknadsundersökning kommissionen erhållit

(179) Tyskland lämnade tillsammans med anmälan i januari 2002 till kommissionen en detaljerad marknadsundersökning som gjorts av banken och Morgan Stanley. I undersökningen redogörs för det rådande och det förväntade läget på bankmarknaden i Tyskland och särskilt i Berlin. Kommissionen anser att marknadsundersökningen tillsammans med de upplysningar som lämnats efter inledandet av förfarandet är komplett och i sig övertygande. Beträffande de punkter som framhölls i beslutet om att inleda förfarandet, hänvisar kommissionen till skäl 58 ff ovan där de kompletterande redogörelserna från Tyskland återges.

(180) Framför allt visade Tyskland att BGB: s verksamhet inom retailbanking (privat- och företagskunder) är koncentrerad till delstaten Berlin och dess närområden. Detta är bankens geografiskt relevanta marknad. I de viktigaste marknadssegmenten, dvs. särskilt inlåning och utlåning, förblev BGB: s marknadsandelar under åren före krisen oförändrade eller utvecklades i svagt positiv eller negativ riktning. I Berlin betjänar varje bankfilial knappt 4 000 invånare, vilket är betydligt mer än det tyska ((1 300) eller europeiska genomsnittet ((1 800). I framtiden kommer antalet filialer att ytterligare minska något, då kunderna i högre grad sköter sina transaktioner över Internet. Inte heller i övrigt finns det i grunden någon överkapacitet, men konkurrensen är intensiv, vilket sätter ytterligare tryck på marginalerna och gör att man kan räkna med en fortsatt konsolidering.

(181) Inom fastighetsfinansieringen är den tyska hypoteksläneräntan i ett europeiskt perspektiv mycket låg och man kan observera en allt starkare koncentration bland hypotekslånegivare. På detta område har det under den senaste tiden inte heller förekommit några väsentliga nyetableringar. Den heterogena strukturen på utbudssidan ger upphov till en konkurrens, som är en viktig anledning till den bristfälliga lönsamheten inom hypoteksbranschen i Tyskland. Tidigare kunde marknadsaktörerna växa endast genom en mycket aggressiv prissättning, vilket dock i många fall senare framtvingade betydande nedskrivningar, som exemplen BerlinHyp och BGB visar. Den starka fragmenteringen av marknaden har lett till en intensiv konkurrens och en kraftig press på vinstmarginalerna. Medan efterfrågan ökar i västra Tyskland, fortsätter konsolideringen av hyror och priser i östra Tyskland. Totalt sett kan man under de närmaste åren anta en

växande efterfrågan på några områden på fastighetsmarknaden i Tyskland. På grund av den intensiva konkurrensen och ytterligare skärpta regleringar kan man dock inte räkna med någon betydande återhämtning på den tyska hypoteksmarknaden som helhet.

(182) Inom fastighetstjänstebranschen (fondförvaltning och byggnadsentreprenader/projektutveckling) kan man inte notera någon överkapacitet inom fondförvaltningen på nationell nivå. Det råder dock en intensiv, om än på längre sikt i stort sett oförändrad konkurrens. Här bör det påpekas att Tyskland under förfarandet gått med på att avstycka hela BGB: s fastighetstjänstedel.

(183) På kapitalmarknaderna ägnar sig BGB enligt Tyskland åt handel med aktier och obligationer (för egen och kundernas räkning), emissioner av och handel med derivatprodukter samt handel med valutor och andra penningmarknadsprodukter främst med tyska kunder. Krisen på kapitalmarknaderna har lett till en kraftig minskning av denna verksamhet. I nuläget går det inte att definitivt avgöra om överkapacitet föreligger. Man kan dock räkna med att konkurrensen skärps och att mindre konkurrenter som BGB i allt högre grad trängs undan till förmån för de större aktörerna.

(184) Kommissionens sammanfattande kommentar till Tysklands redogörelser är att den har en i grunden positiv uppfattning av den framtida utvecklingen av marknaden i allmänhet och BGB: s utsikter inom retailbanking och på kapitalmarknaden. Med tanke på att man enligt aktuella uppgifter kan förvänta en bättre ekonomisk utveckling under de närmaste åren torde relativt stabila intäkter kunna uppnås på dessa områden. Den avgörande faktorn för att framgångsrikt utveckla marknadsstrategierna ligger hos företaget självt. Däremot ter sig läget för fastighetsfinansieringen mindre gynnsamt, på grund av den uppenbarligen ännu inte avslutade konsolideringsprocessen. Därför torde banken vara tvungen att anpassa sin strategi till den framtida utvecklingen på detta område, eventuellt genom ytterligare målinriktade minskningar av verksamheten, om detta skulle visa sig nödvändigt. Då verksamheten på fastighetstjänsteområdet avstyckats från banken senast i slutet av 2005, kommer utvecklingen på denna marknad att vara av underordnad betydelse för banken.

Analys av de strukturella och operativa bristerna bakom problemen

(185) Kommissionen hänvisar i sin bedömning av de strukturella och operativa brister som ligger bakom bankens problem till Tysklands redogörelse. Kommissionen anser att analysen av de tidigare bristerna som helhet är adekvat och lämplig som utgångspunkt för att åtgärda dem och för att utarbeta omstruktureringsplanen.

(186) Av detta drar kommissionen slutsatsen att BGB: s kris berodde särskilt på kumuleringen av risker på området för fastighetstjänster genom att banken ständigt beviljade allt fler fleråriga hyres-, avkastnings- och saneringsgarantier, som ur företagsekonomisk synvinkel inte kunde anses vara vare sig kontrollerbara eller baserade på en korrekt avvägning mellan kostnad och nytta. De grundade sig tvärtom på fullständigt orealistiska uppskattningar av marknadsutvecklingen, som snarast kan beskrivas som önsketänkande. Detta gällde även fastighetsfinansieringen: en aggressiv prispolitik med sikte på större marknadsandelar, som inte gav tillräcklig täckning för riskerna i utlåningen, och säkerheter som felvärderades på grund av försumlighet ledde under den ekonomiska nedgången från slutet av 1990-talet till massiva kreditförluster.

(187) Dessutom förekom det såväl på fastighetstjänste- som fastighetsfinansieringsområdet inblandning i stor skala från en del delstatspolitiker, som inte tog någon hänsyn till bankens företagsekonomiska intressen eller som saknade nödvändiga ekonomiska kunskaper och i stället prioriterade förmenta delstatspolitiska utvecklingsmål. De rättsvårdande myndigheterna i Berlin undersöker om dessa ingrepp kan göras till föremål för straffrättsliga åtgärder. Dessa företagsekonomiskt oförsvarliga förfaringssätt underlättades av ett system för att identifiera och hantera risker som i bästa fall kan betecknas som rudimentärt och inte i något avseende levde upp till de marknadsmässiga kraven på en effektiv riskförvaltning. Vid denna tid kunde uppenbarligen varken styrelsen eller förvaltningsrådet i banken på adekvat sätt ta sitt ansvar för en vederbörlig ledning av företaget. Till detta bör dock tilläggas att även de dåvarande revisorerna och de behöriga tillsynsmyndigheterna alltför sent blev medvetna om den fortlöpande kumuleringen av risker som banken till slut inte längre kunde kontrollera och först strax innan krisen blev känd vidtog relevanta åtgärder.

(188) Att krisens utbrott kunde uppskjutas så länge berodde också på att Landesbank Berlin som en del av koncernen drog fördel av de omfattande statliga garantierna i form av institutionellt ansvar och garantiansvar och refinansierade hela koncernen till låga kostnader på kapitalmarknaderna oberoende av de verkliga riskerna. Dessutom utvidgades de ekonomiska verkningarna av det institutionella ansvaret och garantiansvaret genom privaträttsliga garantikonstruktioner till andra företag inom koncernen. Endast på detta sätt blev många för banken vansinniga affärer överhuvudtaget möjliga att genomföra. Då det institutionella ansvaret och garantiansvaret avskaffas i juli 2005 kommer man att ha en garanti för att en kris av dessa orsaker inte kan uppstå i framtiden, eller

att den upptäcks på ett tidigt stadium av marknaden, eller att skattebetalarna inte längre behöver ställa upp med miljardbelopp.

Noggrann beskrivning av den omstruktureringsplan som kommissionen hade tillgång till på sommaren 2003 och de nya affärsstrategierna

(189) Mazars undersökte den detaljerade omstruktureringsplan, som förelåg sommaren 2003 och därför ännu inte innehöll avstyckningen av Berliner Bank. Denna innehåller åtgärder som enligt kommissionens uppfattning och i överensstämmelse med Mazars uppskattning är lämpliga för att undanröja de strukturella och operativa brister som låg bakom de tidigare problemen och återställa företagets långsiktiga lönsamhet.

(190) Omstruktureringsplanen med målet att övervinna de strukturella och operativa bristerna i banken består dels av åtgärder avseende avyttring, sammanslagning eller likvidation av dotterföretag eller affärsområden för att banken i framtiden skall kunna koncentrera sig på sin kärnverksamhet, dels åtgärder för att öka effektiviteten och lönsamheten i själva kärnverksamheten (saneringsdelen) genom att sänka kostnaderna, koncentrera verksamheterna och minska riskexponeringarna. En del av omstruktureringsåtgärderna, såväl i som utanför kärnverksamheten, kan samtidigt anses vara uppvägande åtgärder till förmån för konkurrenterna i så måtto som de minskar bankens närvaro på marknaden. Omstruktureringsplanen sträcker sig över åren 2001—2006.

(191) Den struktur som eftersträvas med omstruktureringsplanen, sådan den förelåg för kommissionen sommaren 2003, är en regional bank med fokus på kärnverksamheten inom retailbanking (privat- och företagskunder under varumärkena Berliner Sparkasse och Berliner Bank), som kompletteras av den mer lönsamma verksamheten på kapitalmarknaden (BGB och LBB) och inom fastighetsfinansiering (BGB, LBB och BerlinHyp). Retailbanking skall enligt detta 2006 bidra med drygt [...]* % av koncernens intäkter (knappt [...]* euro), kapitalmarknaden med runt [...]* % (cirka [...]* euro) och fastighetsfinansieringen med cirka [...]* % (cirka [...]* euro). På grund av den relativt höga kostnadsandelen inom retailbanking skall dock denna och kapitalmarknaden bidra med [...]* till rörelseresultatet.

(192) Viktiga principer för omstruktureringen är att varaktigt återställa lönsamheten och sänka kostnaderna för banken och att minska dess risker till en marknadsmässig nivå för att på så sätt förbättra bankens förmåga att konkurrera på kapitalmarknaden. I konkreta termer skall rörelseresultatet efter avsättningar för kreditförluster under omstruktureringsperioden 2001 — 2006, enligt den plan som förelåg för kommissionen sommaren 2003, förbättras till klart över [...]* per år. För detta ändamål skall förvaltningskostnaderna minska mer än proportionellt, med drygt [...]*. De för beräkningen av kärnkapitalkvoten avgörande riskexponeringarna skall från 2001 till 2006 minska från knappt [...]* euro med runt [...]* % till drygt [...]* euro. Banken strävar till att på medellång sikt öka kärnkapitalkvoten till minst 7 %.

Analys av de strukturella och operativa åtgärderna på de enskilda affärsområdena

(193) Med tanke på huvudorsakerna till den misslyckade utveckling som skett i BGB anser kommissionen och dess rådgivare att nyckelåtgärder, som en radikal minskning av antalet anställda med mer än hälften (från cirka 15 000 till cirka 6 500) nedläggning, minskning eller ordnad avveckling av riskfyllda affärsområden och sådana som inte hör till en regional retailbanks kärnverksamhet, bättre interna kontrollmekanismer och smalare strukturer i den interna organisationen och i de delägda företagen, är förnuftiga för att på nytt göra företaget lönsamt och övervinna det förflutnas misstag. De operativa förbättringarna är resultatet av interna åtgärder och inbegriper nedläggning av förlustbringande verksamheter. Kommissionen anser i överensstämmelse med Mazars analys att de åtgärder som planeras i grunden är bärkraftiga. I hög utsträckning har sådana åtgärder redan genomförts eller planerats. På de enskilda områdena genomförs följande:

Retailbanking för privatkunder

(194) För retailverksamheten på privatkundsområdet bestod det ursprungliga omstruktureringsplanen i en fokusering på den regionala verksamheten under varumärkena Berliner Sparkasse och Berliner Bank (den sistnämnda skall nu, då Tyskland gått med på det, avstyckas) med en optimering av arbetsorganisationen och en betydande minskning av antalet anställda. Enligt den till stora delar redan genomförda planen skall de delägda företag som inte hör till den definierade regionala kärnverksamheten avyttras och filialer läggas ned. De totala intäkterna i saneringsdelen skall från 2001 till 2006 [...]*, medan de totala förvaltningskostnaderna under samma tid skall minska med mer än [...]* % och vinsten före skatt skall öka från minus [...]* euro till [...]* euro. Riskexponeringarna skall minska betydligt. Antalet anställda skall minskas från cirka 6 000 år 2001 till drygt [...]* 2006 i den sanerade koncernen. Förhållandet mellan kostnader och intäkter i privatkundsverksamheten skall förbättras från knappt [...]* % 2001 till knappt [...]* % 2006.

(195) Dessa åtgärder har redan till stor del genomförts ungefär enligt planen. Endast avyttringen av Weberbank med tillgångar på totalt 4,4 miljarder euro har blivit försenad, men man räknar med att kunna

genomföra den under 2004. I överensstämmelse med Mazars analys anser kommissionen att planen i denna fas är en lämplig grundval för att återställa den långsiktiga lönsamheten på privatkundsområdet.

Retailverksamheten på området för företagskunder och det som i framtiden återstår av affärsområdet offentlig sektor

(196) De åtgärder som enligt den ursprungliga planen vidtagits respektive planerats på privatkundsområdet får till största delen samtidiga effekter på området för företagskunder. Till det sistnämnda området förläggs i fortsättningen vad som återstår av affärsområdet offentlig sektor. Enligt planen skall verksamheten på företagskundsområdet utanför Berlin läggas ned. De totala intäkterna skall minska endast marginellt, medan de totala förvaltningskostnaderna samtidigt minskar med knappt [...]* % och vinsten före skatt ökar från [...]* euro till cirka [...]* euro. Riskexponeringarna skall likaså minska betydligt. Antalet anställda skall minska med mer än [...]* %. Förhållandet mellan kostnader och intäkter inom verksamheten för företagskunder skall förbättras från knappt [...]* % 2001 till drygt [...]* %.

(197) Som Mazars bekräftat har dessa åtgärder redan till stor del genomförts eller planenligt framskridit på alla punkter. Kommissionen håller det för sannolikt att åtgärderna i denna fas av planen resulterar i en tillfredsställande lönsamhet på området för företagskunder och den offentliga sektorn och att banken även på detta område begränsar sig till sin kärnverksamhet i regionen Berlin/Brandenburg.

Verksamheten på kapitalmarknaden

(198) Verksamheten på kapitalmarknaden skall omstrukturera i syfte att frigöra eget kapital genom en motsvarande minskning av riskexponeringarna och göra arbetsorganisationen mer effektiv. För detta ändamål skall den egna handeln (aktie- och ränteprodukter) paketeras och tydligt skiljas från handeln för kunders räkning och totalt sett minskas. Det skall ske en begräsning till marknaderna i Tyskland, Europa och Förenta staterna, medan handeln på tillväxtmarknaderna skall upphöra. Även innehaven av räntederivat skall klart minskas och begränsas till kundorienterade positioner. Å andra sidan skall den mindre riskfyllda kundhandeln framför allt med ränteprodukter och produkter baserade på eget kapital utökas. De totala intäkterna skall minska endast obetydligt från 2001 till 2006, medan de totala förvaltningskostnaderna under samma tid skall minska med cirka [...]* % och vinsten före skatt öka med cirka [...]* %. Riskexponeringarna skall liksom antalet anställda minska med cirka [...]* %. Målet är att förhållandet mellan kostnader och intäkter i kapitalmarknadsverksamheten skall förbättras från drygt [...]* % 2001 till cirka [...]* % 2006.

(199) De planerade åtgärderna har — som Mazars bekräftat — under tiden till stor del genomförts eller håller sig till tidsplanen. Kommissionen anser att detta är tillräckligt för att säkra intjäningsförmågan på detta område i framtiden och samtidigt begränsa bankens risker till hanterliga nivåer. Fokuseringen på kundhandeln och paketeringen och den organisatoriska separationen av den egna handeln ökar enligt kommissionen öppenheten, minskar riskerna och hjälper banken att bättre hantera dessa risker. Genom den klara minskningen av riskexponeringarna frigörs eget kapital som höjer kapitaltäckningsgraden och på så sätt säkrar bankens förmåga att verka på kapitalmarknaderna, vilket behövs då det institutionella ansvaret och garantiansvaret bortfaller.

Fastighetsfinansieringen

(200) Att minska riskerna har högsta prioritet på området för omstrukturering av verksamheten inom fastighetsfinansiering. För detta ändamål skall riskerna stegvis inventeras i syfte att eliminera de dåliga riskerna och begränsa nya affärer till kunder med låg risknivå. Området för riskförvaltning skall utvidgas. Arbetsorganisationen skall optimeras och riskkontrollen förbättras. Till kärnverksamheten skall framdeles höra finansiering av yrkesmässiga investerare och bostadsbyggnadsföretag främst i utvalda storstäder i Västtyskland som drabbats mindre av krisen på fastighetsmarknaden samt i viss utsträckning även fortsättningsvis i Berlin och Brandenburg. Finansieringen av yrkesmässiga investerare är en relativt stabil affärsverksamhet med låg risk. En överregional fokusering krävs för att sprida riskerna och garantera en adekvat portföljsammansättning och för att utnyttja regionala tillväxtpotentialer och befintlig regional marknadskunskap. Utan överregionala komponenter i fastighetsfinansieringen hotar en väsentlig försämring av rating och högre räntesatser vid refinansiering. Däremot skall riskfyllda segment i fastighetsverksamheten med otillfredsställande lönsamhet plockas bort. Banken anser att det är realistiskt att räkna med en resultatförbättring i den nya affärsverksamheten genom en förändrad inriktning av denna.

(201) För att förbättra resultatet i den befintliga affärsverksamheten skall riskspecialister anlitas i högre utsträckning för att ta hand om hotade exponeringar. Det skall göras en bearbetning och kritisk omvärdering av fastighetsbestånden, eventuellt med hjälp av externa experter, med direktiv från och tillsammans med bankens egna experter. Vidare skall de direkta material- och personalkostnaderna minska med cirka [...]* % till 2005. En viktig hävstång för att förbättra resultatet är även utarbetandet av saneringsstrategier för osäkra exponeringar och införandet av en koncernomfattande riskkontroll 2002, som tidigare endast fanns på enskilda områden, samt inrättande av lämpliga instrument för tidig varning.

(202) De totala intäkterna skall från 2001 till 2006 öka med drygt [...]* % till [...]*. De totala förvaltningskostnaderna skall däremot under samma tid minska med cirka [...]* %. Vinsten före skatt skall till 2006 öka från klart negativa tal till cirka [...]* euro. Riskexponeringarna skall minska med mer än [...]* % och förhållandet mellan kostnader och intäkter inom fastighetsfinansieringen skall förbättras från cirka [...]* % till drygt [...]* %, bl.a. på grund av de kostnadsintensiva åtgärder för att bygga upp en bättre riskförvaltning som beskrivits ovan.

(203) Dessa åtgärder har redan till stor del genomförts eller utvecklas enligt planen. Kommissionen uppfattar i princip de eftersträvade åtgärderna som steg i rätt riktning. Dock släpar enligt kommissionens och dess rådgivares uppfattning genomförandet av de eftersträvade förbättringarna av datakvaliteten fortfarande efter planmålen. Denna otillfredsställande situation kan eventuellt bli ett hinder för riskförvaltningssystemets funktionsduglighet.

(204) Dessutom ställde sig kommissionen, i överensstämmelse med Mazars analys, tvivlande till bankens möjligheter att i framtiden få en tillräckligt stor affärsverksamhet med den eftersträvade höga lönsamheten med kunder med låg riskprofil. Ty enligt Tysklands egna uppgifter präglas fastighetsfinansieringsmarknaden av skarp konkurrens och befinner sig för närvarande ännu i en konsolideringsfas. De målkunder som BGB tar sikte på uppvaktas även intensivt av de andra aktörerna på marknaden, eftersom de utgör det mest attraktiva segmentet på marknaden för fastighetsfinansiering . Om målet inte uppnås, skulle det inverka direkt på det framtida ränteöverskott som banken eftersträvar. Utgående från de siffror från sommaren 2003 som ställdes till förfogande för kommissionens rådgivare visade en extrapolering av den då rådande eftersläpningen i förhållande till målet för skapande av ny affärsverksamhet på ett betydande bortfall av ränteintäkter i framtiden. Om denna eftersläpning skulle förvärras framdeles, skulle på motsvarande sätt bortfallet av ränteintäkter bli större. Skapandet av en tillräcklig volym av ny affärsverksamhet beror i avgörande grad på marknadsutvecklingen i regionen Berlin/Brandenburg, där liksom tidigare tyngdpunkten för BGB: s affärsverksamhet ligger. Om banken inte blir tillräckligt framgångsrik på denna punkt, skulle det få varaktiga effekter särskilt på värdet av BGB: s ägarandel i BerlinHyp och nödvändiggöra ytterligare nedskrivningar det nuvarande bokföringsmässiga värdet på [...]* euro, vilket i sin tur skulle belasta resultatet och eventuellt även bankens kärnkapitalkvot. Denna fråga behandlas mer ingående nedan (skäl 249). Kommissionen anser dock liksom Mazars att bankens livsduglighet som helhet inte hotas av de bestående problemen inom fastighetsfinansieringen.

Likvidation av affärsområdet storkunder/utland

(205) Banken planerar att helt dra sig ur affärsområdet storkunder/utland, som även omfattar konsultverksamheten på området Mergers & Acquisitions och Structured Finance/projektfinansiering, och inte anses höra till dess kärnverksamhet. Därför görs redan sedan 2002 i princip inga nya affärer. På grund av långfristiga exponeringar, särskilt på området Structured Finance, kan affärsverksamheten dock inte upphöra omedelbart, utan till och med utgången av omstruktureringsperioden 2006 sker enbart en kraftig minskning på cirka [...]* % av riskexponeringarna. Resten av verksamheten upphör så snart som möjligt, med undantag för en begränsad affärsverksamhet i form av av exportkreditagenturer garanterade internationella exportfinansieringar samt medel- och långfristiga finansieringar av varutransaktioner i utvalda målländer i Central- och Östeuropa på grundval av påvisad landsexpertis, som skall bibehållas och införlivas i kapitalmarknadsverksamheten.

(206) De hittills genomförda minskningarna har i stort sett gått enligt planen. Enligt kommissionens och Mazars uppfattning är de lämpliga för att så snart som möjligt avveckla detta affärsområde i ordnade former och genom den kraftiga minskningen av riskexponeringarna i betydande utsträckning frigöra eget kapital för att garantera den framtida förmågan att konkurrera på kapitalmarknaden. Ett uppgivande av detta relativt riskfyllda område med stora enskilda finansieringsvolymer som inte hör till kärnverksamheten kommer även att i betydande grad avlasta företagsledningen så att den bättre kan uppfylla sina prioriterade uppgifter på nyckelområdena. Den ursprungliga minskningsplanen ändrades dock i juni 2003 för att ta hänsyn till de ogynnsamma marknadsbetingelserna under 2002. Detta kan medföra en viss, totalt dock inte väsentlig fördröjning av minskningen av riskexponeringarna.

Minskning och överföring av verksamheten på området för fastighetstjänster

(207) Som tillägg till anmälan erbjöd Tyskland i sitt svar på kommissionens beslut om att inleda förfarandet som ytterligare uppvägande åtgärd utöver minskningen av fastighetstjänsteområdet att till utgången av 2005 fullständigt — bortsett från några få, ännu ej specificerade företag som kan avyttras på marknaden — avstycka och till delstaten Berlin överlåta detta område. Denna åtgärd blev därmed en del av omstruktureringsplanen. Den gäller alla de företag på fastighetstjänsteområdet, som omfattas av riskgarantin från april 2002, framför allt IBAG, Bavaria, IBV, IBG och LPFV.

(208) Riskgarantin från 2002 täcker samtliga risker inom bankens gamla affärer på området för fastighetstjänster som ingicks före de relevanta frister som

nämnts ovan. Detta medför att banken på affärsområdet fastighetstjänster endast har risker i samband med nya affärer, som gjorts efter dessa frister. Eftersom marknaden för fastighetstjänster fortfarande måste anses vara problemfylld och kännetecknas av stor osäkerhet med avseende på prognoserna, anser kommissionen — vilket bekräftats av dess rådgivare Mazars — att den fortlöpande betydande minskningen av nya fastighetstjänsteaffärer ger ett viktigt bidrag för att återställa en regional banks långsiktiga lönsamhet och koncentration på kärnverksamheten. Överlåtelsen av den gamla affärsverksamheten, som täcks av riskgarantin, till delstaten Berlin till marknadsmässiga priser gör det möjligt för banken att frigöra medel som tidigare varit bundna utanför kärnverksamheten, även om denna överlåtelse av den redan garanterade gamla affärsverksamheten som sådan inte torde få någon större effekt på bankens risksituation.

(209) Kommissionen anser liksom Mazars att det fullständiga uppgivandet av affärsområdet fastighetstjänster är en tydlig och ekonomiskt ändamålsenlig operation, som kommer att bidra till att stabilisera bankens resultat på lång sikt. Denna åtgärd kommer därför sannolikt att uppfattas som positiv även på kapitalmarknaderna och underlätta den privatisering av banken som planeras.

Personal

(210) Den planerade personalminskningen under omstruktureringsperioden 2001 — 2006 uppgår för hela koncernen till cirka 8 500 anställda, dvs. en minskning med nästan 60 %, från mer än 15 000 till drygt 6 600. Till och med den 30 september 2003 hade man uppnått en nivå på omkring 10 000 anställda, dvs. en minskning med nästan 5 200 eller cirka 35 %. Dessa siffror överensstämmer i stort sett med planen.

Analys av de finansiella åtgärderna

(211) De finansiella åtgärderna anser kommissionen liksom dess rådgivare Mazars vara nödvändiga och lämpliga för att återställa BGB: s finansiella stabilitet med avseende på likviditet och kapitalbas, säkra bankens refinansiering på kapitalmarknaden och finansiera dess omstrukturering. De finansiella åtgärderna gäller såväl eget som främmande kapital. På de enskilda områdena skall följande genomföras:

(212) Kommissionen anser att försäljningen av tillgångar och ägarandelar kommer att förse banken med likviditet och minska riskexponeringarna utanför kärnverksamheten. Det är dock inte uppenbart att man på detta sätt kan totalt sett kan uppnå betydande bokföringsmässiga vinster.

(213) Bankens refinansiering vilar på tre huvudpelare: sparinlåning (cirka en tredjedel), bankinlåning (cirka en tredjedel) och skuldebrev (cirka en fjärdedel). De konsoliderade skulderna minskade med 32 miljarder euro från 185 miljarder i slutet av 2001 till 153 miljarder i mitten av 2003. Detta överträffade tydligt planmålet för 2003 på drygt 160 miljoner euro. Till 2006 skall dessa skulder minska ytterligare, till knappt [...]* euro.

(214) För att förbereda bortfallet av de statliga garantierna strävar banken till att omvandla sitt hittills relativt stora bestånd av kortfristiga skulder till medel- och långfristiga skulder och att återinträda på kapitalmarknaden på området lån utan säkerhet. För detta ändamål har banken utarbetat mål för uppläggning av lån med eller utan säkerhet och försöker på så sätt återställa sitt förtroende på kapitalmarknaden och utvidga sin investerarbas. Banken har fört samtal med kreditvärderingsföretag om den rating som realistiskt kan förväntas om omstruktureringsplanen genomförs framgångsrikt enligt det neutrala scenariot (”A” eller ”A3”). [...]*. Inalles antas refinansieringskostnaderna därefter stiga med i genomsnitt [...]* räntepunkter, vilket beror på bortfallet av de statliga garantierna i mitten av 2005.

(215) Kommissionen anser — vilket bekräftats av Mazars — att bankens refinansieringsstrategi, särskilt det neutrala scenario som utarbetats, och kalkylen av de i enlighet härmed ökade refinansieringskostnaderna i grunden är trovärdig. En osäker faktor för bankens framtida refinansiering är dock en eventuell återhållsamhet från marknadsaktörernas sida, som i synnerhet kunde aktualiseras om bankens resultat understiger förväntningarna. I ett sådant fall måste man räkna med ytterligare ökande refinansieringskostnader. Vidare är det i nuläget inte helt möjligt att avgöra i vilken mån mättnadseffekter uppstår på marknaden i mitten av 2005 då alla offentligt ägda banker i Tyskland förlorar sina statliga garantier. Placeringen av vissa värdepapper kan då åtminstone försvåras.

(216) Därför anser kommissionen att en ytterligare minskning av riskexponeringarna är en väsentlig förutsättning för att omstruktureringsplanen skall kunna genomföras framgångsrikt. Om de problem som beskrivits skulle börja uppträda i framtiden, kunde banken motverka dem genom ökade insatser för att minska riskexponeringarna och på så sätt påverka kapitalmarknadernas förtroende för banken i positiv riktning.

(217) En annan väsentlig förutsättning för att säkra förtroendet på kapitalmarknaderna är att banken kan uppnå en tillräcklig andel kärnkapital, som kan fungera som buffert för eventuella förluster. Andelen kärnkapital beror på dels omfattningen av riskexponeringarna, dels storleken av kärnkapitalet självt. Bankens mål är att kärnkapitalkvoten efter omstruktureringsperioden skall vara högre än 7 %. Före privatiseringen i slutet av 2007 kan man i alla fall

inte räkna med något ytterligare kapitaltillskott utöver det i augusti 2001 från de andra delägarna för att förstärka bankens kapitalbas. För att höja kärnkapitalkvoten måste banken därför framför allt minska riskexponeringarna eller sälja ut tillgångar.

(218) Kommissionen är medveten om att den lagstadgade miniminivån för kärnkapitalkvoten på 4 % inte räcker till för att ge en bank det spelrum den behöver i den dagliga verksamheten. I sitt beslut om undsättningsstödet av den 25 juli 2001 accepterade därför kommissionen en nivå för kärnkapitalkvoten på 5 % som nödvändig för en banks fortlevnad. Denna ståndpunkt grundade sig till stor del på en skrivelse från dåtida BAKred. Kommissionen är dessutom medveten om att man på de finansiella marknaderna — vilket bekräftas av Mazars — vanligtvis anger en kärnkapitalkvot på 6 % som tröskelvärde: om kvoten sjunker under detta värde ifrågasätts finansinstitutets soliditet och förtroendet på finansmarknaderna minskar. Enligt Mazars tenderar kreditvärderingsföretagen att se andelen kärnkapital som ett uttryck för en banks finansiella styrka. Därför ser kreditinstituten i allmänhet till att de har en starkare kapitalbas än vad som anges i lagen för att på så sätt skaffa sig en motsvarande rating, som är en förutsättning för att få tillgång till de internationella kapitalmarknaderna på rimliga villkor. En högre kapitalkvot än 6 % kan också vara motiverad med tanke på reformen av de internationella överenskommelserna inom ramen för Basel II och bortfallet av de statliga garantierna, för att uppfylla marknadens förväntningar på en förbättrad soliditet hos delstatsbankerna och därför eftersträva en bättre rating. Banken har som mål att uppnå rating A och anser att en kärnkapitalkvot på 7 % krävs för detta. Utgående från jämförbara marknadsdata (enligt vilka den genomsnittliga kärnkapitalkvoten i sektorn på 6 % i Tyskland är ganska låg i internationell jämförelse och medelvärdet på europeisk nivå för renommerade kreditinstitut ligger på 8 % och högre) anser kommissionens rådgivare Mazars att en kärnkapitalkvot på ungefär 6—7 % är nödvändig.

(219) I överensstämmelse med Mazars anser kommissionen att en höjning av kärnkapitalkvoten till över 6 % på medellång sikt är ändamålsenlig. En ytterligare höjning, över 6 %, ligger dock enligt kommissionens uppfattning helt inom ramen för bankens affärsintresse och ansvar och kan inte finansieras med statligt stöd. Bankens konkurrenter står nämligen inför samma marknadssituation, men de är tvungna att öka sina respektive kärnkapitalkvoter av egen kraft utan statligt understöd. Att godkänna en ökning av kärnkapitalkvoten utöver 6 % med statliga medel skulle därför orättvist försätta banken i ett bättre läge än dess konkurrenter, utan att detta vid tiden för beslutet skulle vara absolut nödvändigt för överlevnad. Stödet skulle då inte längre vara begränsat till det absolut nödvändiga.

(220) Av denna anledning har kommissionen beträffande avtalet mellan delstaten Berlin och banken av den 26 december 2002 om behandlingen av eventuella krav från delstatens sida på återbetalning på grund av kommissionens beslut i stödförfarandet C 48/2002 hållit fast vid att endast så mycket av det belopp som eventuellt skall återbetalas skall stå kvar i banken i form av en insättning som krävs för att uppnå en kärnkapitalkvot på 6,0 % (respektive en total kapitaltäckningsgrad på 9,7 %, som godtogs redan i beslutet om undsättningsstöd) enligt årsredovisningen för 2002. Detta avtal kan dock endast godkännas av kommissionen om det på så sätt fastställda beloppet också per den 1 januari 2004 och därmed på grundval av de siffror som gäller vid tiden för kommissionens beslut inte leder till att kärnkapitalkvoten på 6,0 % i BGB-koncernen (med beaktande av den avstyckning av IBB som Tyskland gått med på och som beskrivs i skäl 279) överskrids.

(221) Av samma skäl har kommissionen yrkat på att Tyskland åtar sig att i samband med avyttringen av investeringsverksamheten 2005 låta IBB-reserven stå kvar i banken endast till den del som krävs för att bevara en kärnkapitalkvot på 6 % per den 1 januari 2004. Denna åtgärd bör ses som en del av de uppvägande åtgärder, som banken skall vidta i konkurrenternas intresse för att begränsa de snedvridande effekterna på konkurrensen av stödet. Genom att återlämna den ovan nämnda delen av IBB-reserven garanteras att banken i samband med avyttringen av investeringsverksamheten inte uppnår en högre kärnkapitalkvot än vad som är absolut nödvändigt för bankens överlevnad på lång sikt och som den kunde utnyttja för att bedriva en expansiv affärsstrategi som skadar dess konkurrenter. Om banken längre fram siktar på att uppnå en högre kärnkapitalkvot, måste den göra det genom att göra motsvarande ändringar av risktillgångarna, genom att bygga upp reserver av egen kraft eller genom att vid eller efter privatiseringen skaffa mer egna medel på marknaden.

(222) Sammanfattningsvis antar kommissionen i överensstämmelse med Mazars att banken av omsorg om sitt eget affärsintresse på lång sikt kommer att göra allt den kan för att bygga upp en kärnkapitalkvot som ger en tillfredsställande rating. Enligt uppgifter från banken ligger denna nivå på minst 7 %. Banken har således tre år på sig till utgången av omstruktureringsperioden 2006 för att av egen kraft höja kärnkapitalkvoten från [...]* % till 7 % eller mer. Kommissionen anser att det är realistiskt att förvänta sig att åtgärderna för att inom denna tidsperiod ytterligare höja kärnkapitalkvoten kan genomföras framgångsrikt.

Kvantifiering och sannolikheter för att de befintliga riskerna förverkligas och analys av avsättningarna för kreditförluster

(223) Då kommissionen på våren 2003 genom sin egen analys fann att den inte kunde skingra de tvivel på bankens livsduglighet, som det misslyckade privatiseringsförfarandet och det kraftigt negativa totalresultatet för 2002 väckt, och då det enligt Tyskland inte verkade möjligt att effektivt isolera kreditriskerna inom framför allt fastighetsfinansieringen utan ytterligare stöd, förvissade sig kommissionen med hjälp av oberoende sakkunniga om att banken, förutom på en del punkter, hade gjort tillräckliga avsättningar för de befintliga kreditriskerna. Kommissionens rådgivare, Mazars, har rekommenderat åtgärder för dessa punkter för att anpassa omstruktureringsplanen, sådan den förelåg för kommissionen sommaren 2003. På kommissionens initiativ infördes dessa åtgärder i omstruktureringsplanen. Den 29 januari 2004 lämnades den omarbetade planen till kommissionen. På de enskilda områdena genomförs följande:

Kreditrisker

(224) På grundval av en analys av ett lämpligt stickprov av bankens låneportfölj har kommissionens rådgivare rekommenderat att avsättningarna för kreditförluster ökas stegvis till utgången av omstruktureringsperioden, i det neutrala scenariot med [...]* euro och i det pessimistiska scenariot med [...]* euro. Dessutom fann man en lucka i det pessimistiska scenariot, som måste fyllas genom en extra avsättning på [...]* euro. Denna avsättning fördelar sig på [...]* euro 2003, [...]* euro 2004, [...]* euro 2005 och [...]* euro 2006. I övrigt kan avsättningarna för kreditförluster anses vara adekvata. Dock skulle bortfallet av en enda stor kredit eventuellt leda till att avsättningarna för kreditförluster överskreds. Detta gäller särskilt finansieringar av projekt inom luftfart, energi och telekommunikationer. I det pessimistiska scenariot finns [...]* euro extra avsatt för en sådan eventualitet. Med tanke på det relativt omfattande beståndet av stora exponeringar är kommissionen medveten — vilket bekräftas av Mazars — om att det i princip är möjligt att bortfallet av en stor kredit kan leda till att avsättningarna för kreditförluster överskrids med minst [...]* euro. Om konkreta, ännu inte befintliga tecken på ett sådant bortfall skulle visa sig, måste banken öka sina avsättningar för kreditförluster i motsvarande grad. Kommissionen utgår, mot bakgrund av Mazars analys, från att banken kan klara en sådan åtgärd med egna krafter.

(225) Efter det att omstruktureringsplanen förbättrats genom att de åtgärder som kommissionens rådgivare Mazars föreslagit infogats i den anser kommissionen att avsättningarna för kreditförluster med anknytning till de kända riskerna är tillräckliga. I detta sammanhang noterar kommissionen att bankledningen som helhet vidtagit lämpliga åtgärder för att bygga upp ett adekvat riskkontrollsystem. Denna uppbyggnad är på god väg, men ännu inte avslutad. Kommissionen förlitar sig på att banken av eget intresse fortsätter denna process lika beslutsamt som hittills. Kommissionen är medveten om att bankens framtida lönsamhet i hög grad är beroende av den fortsatta ekonomiska utvecklingen i framför allt Berlin och de fem nya tyska delstaterna. De risker detta innebär kan dock enligt kommissionens uppfattning inte uppskattas på ett tillförlitligt sätt i dagens läge och drabbar i olika grad alla företag som verkar i denna region. Kommissionen anser att de åtgärder som ingår i omstruktureringsplanen och som åtminstone går i rätt riktning är tillräckliga. Absolut säkerhet om ekonomiska processer kan naturligtvis aldrig uppnås.

Kapitalmarknadsrisker

(226) Bankens verksamhet på kapitalmarknaderna bidrar under omstruktureringsperioden med cirka [...]* % av rörelseresultatet. Av detta framgår att denna verksamhet är väsentlig för bankens lönsamhet. Det är uppenbart att det för bankens livsduglighets skull måste finnas en adekvat kontroll av riskerna på detta område. Detta åstadkommer man för det första genom att förskjuta affärsverksamhetens tyngdpunkt från handel i egna papper till kundrelaterade verksamheter. Bankens riskexponeringar skall i detta sammanhang 2002—2006 minskas [...]*, medan målet är att uppnå intäkter på i genomsnitt [...]* euro. För det andra kontrolleras riskerna med hjälp av ett system för riskhantering, som kommissionens rådgivare i sina undersökningar som helhet funnit vara adekvat. Dock råder de banken att minska sin känslighet för ränteförändringar genom att minska sina kontanttillgångar. Med förbehåll för denna rekommendation anser kommissionen därför att riskerna med anknytning till verksamheten på kapitalmarknaderna är kontrollerbara och att bärkraften för detta affärsområde är säkrad.

Risker vid värderingen av BGB: s innehav i BerlinHyp

(227) Kommissionens rådgivare Mazars har noggrant undersökt problemet med risker vid värderingen av BGB: s innehav i BerlinHyp. Det bokföringsmässiga värdet av innehavet i BerlinHyp är [...]* euro. Om BerlinHyp t. ex. på grund av en ytterligare försämring av läget på fastighetsmarknaden inte uppfyller de uppställda

målen, måste affärsplanen omarbetas. På grund av eventuellt ökade risker i ett sådant fall måste då även diskonteringsfaktorn justeras och extra riskpremier kan krävas. Ett sådant scenario kunde till och med leda till ett marknadspris på BerlinHyp på [...]*, [...]*.

(228) Skillnaden mellan det bokföringsmässiga värdet av innehavet på [...]* euro och det egna nettokapitalet på cirka [...]* euro utgör värdeminskningsrisken i ett neutralt scenario. Denna skillnad uppgår således till cirka [...]* euro. I en justerad, mer konservativ affärsplan skulle denna värdeminskningsrisk beaktas och redovisas i boksluten för 2003 och 2004. På begäran av kommissionen har omstruktureringsplanen omarbetats och riskerna för värdeminskning beaktats enligt det ovanstående. Samtidigt höjdes även, som kommissionens rådgivare rekommenderat, den maximala värdeminskningsrisken i det pessimistiska scenariot med [...]* euro. Detta har dock ingen avgörande betydelse för kommissionens helhetsbedömning.

(229) För att begränsa riskerna och på grund av den osäkra framtida utvecklingen för fastighetsfinansieringsverksamheten ansåg kommissionen att koncernen med tanke på bankens långsiktiga livsduglighet borde lägga ned eller minska åtminstone merparten av denna verksamhet. För detta ändamål råder kommissionen Tyskland att avyttra BerlinHyp separat för att på så sätt förbättra möjligheterna att privatisera återstoden av koncernen. BerlinHyp står för omkring två tredjedelar av hela koncernens fastighetsfinansiering och kan tekniskt relativt enkelt avyttras genom att sälja andelarna i företaget. Den återstående tredjedelen är koncentrerad till BGB och LBB och skall enligt den strategi som banken utarbetat för verksamheten inom fastighetsfinansiering omstruktureras. På så sätt skulle de framtida riskerna för resten av koncernen minskas med långt mer än hälften av den totala volymen.

(230) Tyskland har dock lämnat upplysningar till kommissionen, som visar att en omedelbar försäljning av BerlinHyp skulle kunna få oacceptabla konsekvenser för banken. Kommissionen uppmanar därför Tyskland att längre fram undersöka om och när en separat försäljning av BerlinHyp kunde ske med realistiska förväntningar på att lyckas och på villkor som banken kan godta, dvs. till ett pris som ungefär motsvarar nettovärdet av BerlinHyps eget kapital. I ett sådant fall kunde man begränsa de eventuella förlusterna på grund av nedskrivningar av det bokföringsmässiga värdet, och banken skulle på samma gång tillföras likvida medel och frigöra eget kapital. Tyskland har i enlighet härmed underrättat kommissionen om sin avsikt att avyttra BerlinHyp antingen separat eller inom ramen för hela privatiseringen.

Risker i samband med värderingen av BGB: s vinst- och likvidationsanspråk (24,99 %) med avseende på LBB

(231) BGB har gentemot delstaten Berlin rätt till 24,99 % av LBB: s vinst, inbegripet motsvarande behållning av en likvidation av LBB, och dessutom en andel på 75,01 % av LBB i form av passivt delägande.

(232) Kommissionens rådgivare Mazars anser att värderingen av denna rätt i BGB: s bokslut bör kontrolleras, eftersom det värde av LBB som ligger till grund för denna värdering torde ha minskat sedan det relevanta året 1998. En eventuell nedskrivning av värdet skulle belasta koncernens konsoliderade resultat före skatt som en engångseffekt 2005 med cirka [...]* euro i det pessimistiska scenariot och med [...]* euro i det optimistiska.

(233) I enlighet med sina rådgivares rekommendationer anser kommissionen därför att denna värdesänkande effekt måste beaktas på lämpligt sätt i omstruktureringsplanen, nämligen genom en värdenedskrivning på [...]* euro i det neutrala scenariot och en extra nedskrivning på [...]* euro utöver den tidigare på [...]* euro i det pessimistiska scenariot. Dessa preliminärt uppskattade justeringar är beroende av en noggrann företagsvärdering för LBB: s del och bör göras slutgiltigt så snart en sådan värdering har gjorts efter konkretisering av de ännu oklara punkterna (den exakta storleken på den del av IBB-reserven som blir kvar efter avyttringen av IBB, kommissionens beslut om ersättningen för IBB: s investeringstillgångar). Kommissionen tror dock inte att den effekt detta får på bankens konsoliderade kärnkapital kan äventyra koncernens livsduglighet, eftersom banken med en kärnkapitalkvot på [...]* % eller till och med ännu högre kan absorbera verkningarna.

Risker på grund av införandet av IFRS (IAS)

(234) Ändringen av BGB: s räkenskaper för att anpassa dem till IFRS (International Financial Reporting Standards) 2005 kräver bl.a. en ny värdering av pensionsavsättningarna. Detta skulle enligt kommissionens rådgivare Mazars kunna få en negativ effekt på det konsoliderade egna kapitalet på ungefär [...]* euro. Man måste dock tänka på att införandet av IFRS också kan få motsatta effekter då andra poster i balansräkningen justeras. I nuläget kan dock dessa enligt kommissionens och dess rådgivares uppfattning inte uppskattas tillförlitligt. Även om den samlade effekten av dessa justeringar på balansräkningen skulle bli negativ, är det inte troligt att de skulle kunna skada bankens livsduglighet. Införandet av IFRS medför endast en delvis omvärdering av redan kända förhållanden, inte till upptäckt av nya risker. Dessutom drabbas alla europeiska företag som gör justeringar på grund av

IFRS och måste lösa eventuella övergångsproblem i samarbete med de behöriga tillsynsmyndigheterna. Bankens livsduglighet beror snarare på dess ekonomiska kapacitet och förmåga att bemästra sina risker, som skall bedömas för sig.

Förmåga att skapa ny affärsverksamhet

(235) Bankens förmåga att skapa ny affärsverksamhet på sina olika verksamhetsområden är den avgörande faktorn för dess livsduglighet och utsikterna för en privatisering av banken. Banken har gjort undersökningar av sin ställning och framtida chanser på marknaden, som legat till grund för dess affärsstrategi för framtiden.

(236) Av dessa framgår att planerna och strategierna på de flesta affärsområdena är realistiska. Banken har för avsikt att införa nya produkter och försäljningskanaler. De kvalitativa och kvantitativa målen och strategin för fastighetsfinansieringsområdet anser dock kommissionen, som redan nämndes ovan, vara för optimistiska. [...]*. Avgörande för detta är i första hand den allmänna ekonomiska utvecklingen, men även bankens förmåga att reagera på ändringar av marknadsläget och kundernas behov. Därför kan kommissionen i dagens läge inte göra en definitiv bedömning. Om banken inte varaktigt lyckas nå sina uppställda mål, ter sig dess livsduglighet hotad, i synnerhet om verksamheten inom fastighetsfinansieringen kvarstår med nuvarande omfång. Om dessa mål inte kan förverkligas med en betydligt minskad verksamhet inom fastighetsfinansieringen, skulle även de kvantitativa verkningarna bli betydligt mindre och lättare absorberas av bankens andra affärsområden.

Kommissionens krav på hösten 2003 på ytterligare uppvägande åtgärder och motsvarande omarbetning av bankens omstruktureringsplan på vintern 2003/2004

(237) Först då kommissionen på hösten 2003 genom utlåtandet från sin rådgivare Mazars om den presenterade omstruktureringsplanen blivit tillräckligt förvissad om att banken var livsduglig och i synnerhet att avsättningarna för kreditförluster i princip var adekvata kunde den överhuvudtaget överväga ett positivt beslut om de anmälda stödåtgärderna, och då endast under förutsättning av att de uppvägande åtgärder som erbjöds kunde anses vara tillräckliga. Som förklaras nedan (se skälen 257 ff) hyste kommissionen i detta avseende liksom tidigare betydande tvivel, särskilt i fråga om verksamheten inom retailbanking, därför att banken har en framträdande ställning på regionalmarknaden i Berlin, men även beträffande fastighetsfinansieringsverksamheten, som likaså klart gynnades av stödet. På det sistnämnda området tillkommer att även kommissionens sakkunniga uttryckt betänkligheter beträffande bankens förmåga att i framtiden på detta område utveckla tillräckligt lönsamma nya verksamheter. Följaktligen skulle enligt kommissionens uppfattning en separat avyttring av åtminstone en betydande del av fastighetsfinansieringsverksamheten som kompensation för konkurrenterna i princip även förbättra den resterande koncernens livsduglighet och privatiseringsutsikter.

(238) Utgående från den omstruktureringsplan som hittills förelegat och slutsatserna från sina rådgivare bad kommissionen på hösten 2003 därför Tyskland att lämna kvantitativa uppgifter om effekterna av en separat avyttring på medellång sikt av Berliner Bank (mellan en tredjedel och en fjärdedel av affärsvolymen i BGB: s retailbanking) till utgången av 2005 och BerlinHyp (ungefär två tredjedelar av BGB: s fastighetsfinansieringsverksamhet) till utgången av 2006. Kommissionen skall kunna avgöra om sådana ytterligare uppvägande åtgärder inte i sin tur skulle äventyra den livsduglighet för banken som bekräftats på basen av den hittills gällande omstruktureringsplanen.

(239) Tyskland och banken sammanfattade först utgångsläget. Utgående från planen på medellång sikt av den 24 juni 2003 kvantifierades de förväntade extra kostnader, som uppstår genom infogandet av förslagen från kommissionens rådgivare, den redan accepterade avskiljningen av fastighetsfinansieringsverksamheten och avstyckningen av IBB. Sammanlagt skulle dessa tre åtgärder under perioden 2003 — 2006 enligt det neutrala scenariot ge engångskostnader på [...]* euro, varav [...]* euro för de ökade avsättningarna för kreditförluster och [...]* euro för den negativa försäljningsintäkten respektive nedskrivningen av de bokföringsmässiga värdena på ägarandelar samt andra följder av transaktionerna i samband med avskiljningen av dotterföretagen IBG och IBAG på fastighetstjänsteområdet. Effekterna på medellång- och lång sikt av de tre nämnda åtgärderna är dock små. Sålunda skulle det planerade resultatet före skatt för 2006 endast försämras minimalt, med [...]* euro, dvs. från [...]* euro (enligt planen på medellång sikt av den 24 juni 2003) till [...]* euro (enligt den nya kalkylen), vilket banken som helhet kan klara utan väsentliga ändringar av de hittillsvarande planvärdena. Planen på medellång sikt av den 24 juni 2003 grundar sig på en avsedd rating på [...]* för koncernen och en eftersträvad avkastning på eget kapital på [...]* % 2006.

(240) Däremot skulle enligt Tyskland och banken en avyttring av Berliner Bank till utgången av 2005 få negativa effekter på koncernens planering på medellång sikt. Sammanfattningsvis uppstår engångseffekter under åren 2003—2005 på [...]* euro, varav [...]* i extraordinära kostnader för försäljningen och resten i form av reserveringar för personal, IT, byggnader och extra omstruktureringskostnader. På medellång och

lång sikt minskar det planerade resultatet före skatt 2006 på [...]* euro (enligt den på grundval av de tre åtgärder som nämns ovan omarbetade planen på medellång sikt) med omkring [...]* euro till [...]* euro. Av denna minskning beror omkring hälften på att Berliner Banks bidrag till koncernresultatet bortfaller, medan resten hänförs till förseningar i personalminskningen, bortfallet av den planerade ökningen av provisionsintäkterna och kvarblivande (fasta) kostnader (framför allt på grund av minskade skalfördelar i backoffice-verksamheten). Denna kalkyl bygger dock på antagandet att Berliner Bank för att få största möjliga antal budgivare skulle avyttras som självständig bank, vilket medför högre kostnader. Den förväntade intäkten av försäljningen av Berliner Bank på [...]*—[...]* euro är redan inräknad i engångseffekten av de extraordinära kostnaderna för försäljningen. Denna intäkt räcker dock enligt banken inte ens till för att täcka den nödvändiga kapitalbasen för Berliner Bank på [...]* % av riskexponeringarna på [...]*euro, vilket ger en negativ sluteffekt på [...]*—[...]* euro. Vidare medför avstyckningen av Berliner Bank att retailverksamhetens resultatandel av BGB: s hela affärsverksamhet minskar från drygt [...]* % till omkring [...]* % och andelen av kapitalmarknadsverksamheten ökar i motsvarande mån från drygt [...]* % till cirka [...]* %. Med en given kärnkapitalkvot hotas banken därför av en sämre rating, eftersom kapitalmarknaden anses vara mer riskfylld än retailbanking. Detta påverkar refinansieringen negativt, vilket innebär att en avyttring av Berliner Bank även leder till operativa problem under omstruktureringsfasen. En avyttring av Berliner Bank skulle minska avkastningen på eget kapital med cirka [...]* %, från [...]* % för 2006 enligt planen på medellång sikt av den 24 juni 2003 till cirka [...]* %.

(241) Kommissionen har noggrant analyserat de argument som Tyskland och banken framfört. Enligt kommissionens åsikt innehåller de dock inga oöverstigliga hinder för den avstyckning av Berliner Bank som erbjudits av konkurrensskäl.

(242) Banken kan nämligen om den så önskar utjämna den relativa minskning av retailverksamhetens resultatbidrag till bankens totala resultat, som hotar genom avyttringen av Berliner Bank, genom att proportionellt minska de andra affärsområdena, dvs. kapitalmarknad och fastighetsfinansiering. På så sätt skulle bankens struktur och kraven på kärnkapitalkvoten förbli oförändrade. Tvärtom skulle sådana minskningar av riskexponeringarna frigöra mer eget kapital, som skulle bidra till att ytterligare höja kärnkapitalkvoten. Som alternativ till sådana minskningar kan banken höja kärnkapitalkvoten för att uppväga den ökade risken, antingen genom ytterligare egna ansträngningar för att minska vissa riskexponeringar mer än vad som hittills planerats och på så sätt frigöra kärnkapital eller på medellång sikt skaffa nytt kapital på kapitalmarknaden. På detta sätt kan man slippa en större negativ effekt på ratingen och därmed även på villkoren för refinansiering, så att banken även driftsmässigt kan klara av avstyckningen.

(243) Tyskland och banken antog vid beräkningen av engångseffekterna av avstyckningen av Berliner Bank att denna skulle avyttras som en självständig bank för att maximera antalet budgivare. Eftersom Berliner Bank idag är integrerad i Landesbank Berlin som osjälvständigt affärsområde respektive filial, måste den för avyttringen avskiljas som en oberoende juridisk enhet. Enligt banken kräver detta en kärnkapitalkvot på [...]* % av riskexponeringarna, dvs. ett kärnkapital på cirka [...]* euro, som BGB måste anskaffa som friskt kapital. Trots ett kärnkapital på [...]* euro räknar banken dock med en försäljningsintäkt på [...]*—[...]* euro. Kommissionen anser att denna uppskattning är mycket försiktig. Det egna nettokapitalet tjänar i allmänhet som ett av flera kriterier för att uppskatta värdet av ett företag. Om Berliner Bank skall ha ett kärnkapital på cirka [...]* euro, anser kommissionen det vara ganska osannolikt att man endast kan få en försäljningsintäkt på [...]*—[...]* euro. Med tanke på att Berliner Banks varumärke och kundbas är väletablerade, borde försäljningsintäkten i princip uppnå eller till och med överstiga värdet av kärnkapitalet, som banken betraktar som en kostnad, och därför minska kostnaden för BGB i väsentligt större utsträckning. Men även om det i det här fallet av för kommissionen outgrundliga skäl undantagsvis skulle förhålla sig annorlunda, skulle det vara oförnuftigt för BGB att avyttra Berliner Bank som en självständig bank. Varumärket, kunderna, andra tillgångar i den löpande affärsverksamheten och ytterligare egna medel har alla ett positivt värde. Om BGB tror att man vid försäljningen inte ens kan få tillbaka det nya kärnkapital som banken ställer till förfogande, är det naturligtvis möjligt att avyttra Berliner Banks tillgångar inom ramen för en s.k. asset-deal (överlåtelse av tillgångar), som åtminstone skulle ge en positiv försäljningsintäkt, som skulle utesluta en extraordinär förlust för BGB på försäljningen av Berliner Bank. Den negativa engångseffekten på [...]* euro skulle på så sätt bli betydligt mindre.

(244) Den återkommande negativa effekten på avkastningen på det egna kapitalet kan enligt kommissionen likaså bli betydligt mindre än de [...]* % som hävdats, eftersom avyttringen sträcker sig över mer än ett år.

(245) Med beaktande av kommissionens analys har Tyskland slutligen instämt i att BGB är livsdugligt även vid en separat försäljning av Berliner Bank. Tyskland har därefter förklarat sig redo att sälja Berliner Bank separat med reell verkan per den 1 februari 2007. Avyttringsförfarandet skall inledas 2005 och ett avtal

skall vara klart senast den 1 oktober 2006. Det formella åtagandet lämnades till kommissionen den 6 februari 2004.

(246) På så sätt får BGB för det första ännu ta hand om hela resultatet från 2006 och för det andra kan anpassningskostnaderna fördelas över en längre tid samtidigt som man lättare kan vidta motverkande åtgärder, exempelvis en till dess ännu större minskning av de kortfristiga fasta kostnaderna för IT, backoffice-personal och byggnader. Enligt BGB: s egna uppgifter skulle de negativa effekterna av bortfallet av den planerade ökningen av LBB: s provisionsintäkter på grund av omorganisation, osäkerhet för anställda och bindning av ledningsresurser på [...]* euro, av fördröjningen av minskningen av antalet anställda på [...]* euro och av de kvarblivande kostnaderna på grund av skalnackdelar på [...]* euro delvis ändå inte bli bestående. Kommissionen är av samma uppfattning.

(247) Kommissionens uppfattning bekräftas av analysen av engångseffekterna av de bestående effekterna på avkastningen på eget kapital. De siffror som Tyskland och banken uppgett kommer sannolikt att i verkligheten bli betydligt mindre. Om detta på grund av en kombination av olyckliga omständigheter eller en ogynnsam utveckling på marknaden inte skulle lyckas, skulle inte ens en avkastning på eget kapital på [...]* % för 2007 (en avkastning på eget kapital på [...]* % enligt planen på medellång sikt av den 24 juni 2003 minus [...]* % på grund av avstyckningen av Berliner Bank) enligt kommissionens bedömning leda till att den återstående koncernen återigen skulle bli beroende av offentligt stöd, som på grund av den stödrättsliga ”one time-last time”-principen inte längre skulle kunna beviljas. Det ligger i bankens intresse att av egen kraft ytterligare stabilisera sin verksamhet genom att höja kärnkapitalkvoten till 7 % eller mer. Detta skulle påverka ratingen positivt och ur driftssynvinkel garantera tillräckligt goda refinansieringsvillkor. Visserligen ligger den för 2006 under ogynnsamma omständigheter förväntade avkastningen på eget kapital på [...]*—[...]* % enligt kommissionens uppfattning också i den nu rådande besvärliga situationen i den tyska kreditsektorn snarast i undre delen av det spektrum, som på marknaden anses behövlig för en banks långsiktiga livsduglighet. Kommissionen räknar dock med att den till år 2007 utlovade privatiseringen skall stärka banken ytterligare. I den mån den nya investeraren anser att den avkastning på eget kapital eller den kapitalbas som banken då har inte är tillfredsställande, kan man räkna med att denne i eget intresse företar ytterligare saneringsåtgärder, t.ex. minskning av olönsamma affärsområden eller kapitaltillskott, som skulle förbättra ratingen och refinansieringssituationen i den grad som krävs.

(248) Däremot delar kommissionen Tysklands och bankens uppfattning att man i dagens perspektiv inte med tillräcklig säkerhet kan utesluta att en strikt förpliktelse att på medellång sikt avyttra även BerlinHyp kan bli en för stor belastning på bankens livsduglighet. Kommissionen hyser dock — vilket bekräftas av dess oberoende rådgivare — liksom tidigare vissa tvivel på att banken kommer att lyckas att på området för fastighetsfinansiering utveckla ny affärsverksamhet med högre lönsamhet i den utsträckning som planeras. Av detta skäl ansåg kommissionen att det för att förbättra den långsiktiga lönsamheten i grunden skulle vara positivt om banken drog sig ur fastighetsfinansieringen i högre grad än vad som dittills planerats. Detta kunde framför allt göras genom en separat försäljning av BerlinHyp, som därför granskades ingående av kommissionen.

(249) Ett bindande åtagande att på medellång sikt sälja BerlinHyp för sig skulle enligt Tyskland och banken få följande negativa effekter på den resterande koncernen och skulle medföra följande krav, som köparen kanske inte skulle kunna uppfylla: Köparen måste till största delen överta den koncerninterna refinansieringen (för närvarande [...]* euro) på jämförbara villkor, dvs. ha ett minst lika bra kreditbetyg som Landesbank Berlin, och även överta BGB: s borgensåtagande för BerlinHyp, för att undgå att de behandlas som stora exponeringar (enligt nuvarande uppskattning cirka [...]* euro). Vidare måste köparen erbjuda sig att betala åtminstone det bokföringsmässiga värdet av BerlinHyp, i annat fall skulle betydande nedskrivningar av bokförda värden kunna följa, [...]*. Också om anbudsförfarandet ger ett negativt resultat skulle det finnas en risk för ytterligare nedskrivningar av bokförda värden. Vidare skulle en avyttring endast kunna ske utan att allvarligt skada omstruktureringsplanen om försäljningssamarbetet mellan BerlinHyp och koncernen kunde kvarstå. Skyldigheten till separat avyttring skulle kräva en engångsnedskrivning av det aktuella bokföringsvärdet på [...]* euro med [...]* euro av bokföringsvärdet av BerlinHyps eget kapital på 519 miljoner euro. Det förväntade resultatet före skatt för 2006 för resten av koncernen skulle minska med ytterligare ungefär [...]* euro (skillnaden mellan bortfallet av BerlinHyps planerade resultat på cirka [...]* euro och räntan på den förväntade köpesumman på omkring [...]* euro). Detta skulle — tillsammans med den separata försäljningen av Berliner Bank — leda till en ytterligare sänkning av den avkastning på eget kapital för resten av koncernen som eftersträvas för 2006 med omkring [...]* % till totalt drygt [...]* % och en kärnkapitalkvot som endast knappt överstiger [...]* %.

(250) Eftersom ett bindande åtagande till separat avyttring av BerlinHyp skulle kunna medföra betydande risker för livsdugligheten för den resterande koncernen, anser kommissionen att detta i dagens perspektiv varken skulle vara en lämplig åtgärd för att förbättra den långsiktiga lönsamheten eller en lämplig uppvägande åtgärd, som beslutet skulle vara beroende av.

Kommissionen noterar därför Tysklands avsikt att på nytt undersöka om en separat försäljning av BerlinHyp vid en senare tidpunkt skulle kunna genomföras med tanke på privatiseringen av återstoden av koncernen, och att BerlinHyp — beroende på vilket alternativ som är gynnsammast för privatiseringsmöjligheterna — antingen avyttras genom ett transparent, öppet och icke-diskriminerande förfarande tillsammans med resten av koncernen eller separat till utgången av 2007 Kommissionen ser det som en realistisk möjlighet att BerlinHyp åtminstone från och med 2006 återigen skulle kunna vara av intresse för en strategisk investerare. Också i affärsplanen för BerlinHyp utgår man från att det allmänna läget på marknaden för fastighetsfinansiering kommer att förbättras till dess. Därför anser kommissionen att möjligheterna till en separat försäljning bör undersökas 2006. Vidare förväntar sig kommissionen att banken — i överensstämmelse med rådgivarnas rekommendationer och den på denna grundval omarbetade omstruktureringsplanen — kommer att företa [...]* så snart detta visar sig påkallat på grund av en sämre affärsutveckling än vad banken hittills räknat med. Genom denna åtgärd skulle man naturligtvis minimera den potentiella risk, som nödvändigheten av en ytterligare värdenedskrivning skulle kunna innebära, [...]*. Sådana åtgärder skulle enligt kommissionen inverka positivt på den resterande koncernens livsduglighet på lång sikt liksom på privatiseringsmöjligheterna.

(251) Den 29 januari 2004 överlämnade Tyskland den nu gällande omstruktureringsplanen, inklusive den finansiella planen som grundar sig på uppgifter från mitten av januari 2004. Denna plan aktualiserar den tidigare gällande versionen från juni 2003, som låg till grund för kommissionens och dess rådgivares, Mazars, bedömning av livsdugligheten, och beaktar exempelvis Mazars rekommendationer beträffande avsättningarna för kreditförluster. Vad gäller avstyckningen av Berliner Bank, som inte ingår i den senaste finansiella planen på medellång sikt, har Tyskland överlämnat en uppskattning som bygger på den analys som presenterades i december 2003. Sifferuppgifterna i den aktuella planen skiljer sig inte väsentligt från dem i versionen från juni 2003 och kan därför inte ändra på kommissionens bedömning av BGB: s livsduglighet.

Kommissionens sammanfattande slutsatser om livsduglighet på lång sikt och utsikterna för en privatisering

(252) Kommissionen anser att omstruktureringsplanen, efter infogande av rekommendationerna från kommissionens rådgivare Mazars, trots de oklarheter som beskrivits ovan, som fortfarande kvarstår beträffande den framtida utvecklingen, som helhet är trovärdig och fullständig. De operativa, funktionella och finansiella åtgärder som redan genomförts eller planeras anser kommissionen vara lämpliga för att återställa bankens långsiktiga livsduglighet. Kommissionen anser att de avvikelser från målen som hittills förekommit totalt sett inte ger anledning till bestående betänkligheter beträffande omstruktureringsplanens bärkraft. En del åtgärder sackar efter de mål som anges i planen. Detta kompenseras dock delvis av överuppfyllda planmål på andra områden.

(253) Utsikterna för livsdugligheten är i betydande grad beroende av de framtida vinsterna och förstärkningen av kärnkapitalet, särskilt av bankens förmåga att skapa ny affärsverksamhet och fullständigt genomföra omstruktureringsplanen. Framför allt under omstruktureringsperioden kommer banken i hög grad att vara beroende av intäkter från verksamheten på kapitalmarknaderna. Strategin på fastighetsfinansieringsområdet är anspråksfull och riskerar att bli efter planmålen. En ytterligare försämring av fastighetsmarknaden i Berlinområdet och bruttonationalprodukten skulle hota bankens livsduglighet. För att minska risken för detta ansåg kommissionen att en avstyckning av större delen av fastighetsfinansieringsverksamheten genom en separat försäljning av BerlinHyp i princip skulle vara önskvärd, och förväntar sig att Tyskland noga skall undersöka denna möjlighet. Eventuella förluster inom den mindre del av fastighetsfinansieringsverksamheten som blir kvar hos BGB/LBB skulle banken då lättare kunna kompensera genom de positiva bidrag från verksamheten inom retailbanking och på kapitalmarknaderna som kan förväntas.

(254) Banken har idag inga dolda reserver eller andra finansiella resurser för att klara av större förluster under omstruktureringsperioden. Med hänsyn till detta anser kommissionen att en kärnkapitalkvot på 6,0 % är det för livsdugligheten absolut nödvändiga och därmed även det maximum som kan finansieras med statligt stöd. Kommissionen förväntar att banken gör allt den kan för att av egen kraft öka kärnkapitalkvoten till omkring 7,0 % eller mera genom att ytterligare minska risktillgångarna eller skaffa nytt kapital på marknaden. Bankens förmåga att verka på kapitalmarknaderna och utsikterna för att privatisera den skulle på så sätt ytterligare förbättras.

(255) Den sänkning av avkastningen på eget kapital från omkring [...]*—[...]* % till cirka [...]*—[...]* % som den extra uppvägande åtgärden i form av en avstyckning av Berliner Bank maximalt skulle leda till hotar enligt kommissionens uppfattning inte bankens långsiktiga livsduglighet. Kommissionen utgår från att en investerare efter privatiseringen av banken kommer att vidta alla nödvändiga åtgärder för att återställa en lönsamhet för banken som är acceptabel för en privat investerare i en marknadsekonomi.

(256) Kommissionen antar vidare att det finns tillräckliga möjligheter för en privatisering av banken då omstruktureringen är avslutad. Tyskland har åtagit sig att inleda privatiseringsförfarandet så snart bokslutet för 2005 är klart och att avsluta det till utgången av 2007. Kommissionen anser att denna tidsplan är realistisk. I detta förutsätter kommissionen att Tyskland och banken till dess gör allt de kan för att undanröja de svårigheter som ännu finns med

avseende på privatiseringen. Till dessa hör koncernens fortfarande mycket komplexa struktur, som under den ännu fortgående omstruktureringen måste förenklas, liksom det ännu alltför vildvuxna produktsortimentet måste koncentreras och den företagsinterna transparensen förbättras. En annan negativ inverkan på försäljningspriset kommer av den omständigheten att banken för en betydande del av sina affärslokaler betalar hyror som ligger över marknadsnivån. Enligt beräkningar som kommissionens rådgivare gjort ligger kontantvärdet av denna nackdel 2006 mellan [...]* euro och [...]* euro, vilket man kan förvänta att en investerare beaktar då han lägger sitt bud. Den planerade privatiseringen sker ett till två år efter det att de statliga garantierna i form av institutionellt ansvar och garantiansvar utlöpt. Det är enligt kommissionens uppfattning tillräckligt lång tid för att en potentiell investerare skall ha möjlighet att observera banken i drift på marknaden efter bortfallet av de statliga garantierna i juli 2005 och analysera dess verksamhet för att kunna fastställa sitt prisanbud.

Förhindrande av otillbörlig snedvridning av konkurrensen

(257) Undantagsbestämmelsen i artikel 87.3 c i EG-fördraget är förenad med villkoret att stödet inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset. I punkterna 35 — 39 i riktlinjerna anges att åtgärder måste vidtas för att i största möjliga mån mildra de negativa följderna av stödet för konkurrenterna. Dessa uppvägande åtgärder tar sig vanligtvis uttryck i att företaget måste begränsa eller minska sin närvaro på den eller de relevanta marknaderna när omstruktureringsperioden är slut. Enligt punkt 37 skall begränsningen eller minskningen stå i proportion till de snedvridande effekterna av stödet och särskilt till företagets relativa betydelse på sin marknad eller sina marknader. Kravet på uppvägande åtgärder kan enligt punkt 38 i riktlinjerna mildras endast om det finns en risk för att minskningen eller begränsningen av närvaron på marknaden skulle kunna medföra en tydlig försämring av marknadsstrukturen genom att exempelvis indirekt ge upphov till monopol eller oligopol med mycket få företag. Som redan förklarades ovan i fall av en hypotetisk insolvens för banken, kan det på grund av de relevanta marknadernas struktur och BGB: s ställning på respektive marknad uteslutas att en begränsning eller minskning av dess närvaro skulle ge upphov till monopol eller oligopol med mycket få företag (se även nedan).

(258) De uppvägande åtgärderna kan åstadkommas på olika sätt, t.ex. genom avyttring av produktionsanläggningar eller dotterföretag eller genom nedskärning av verksamheter. Om det råder strukturell överkapacitet på en marknad som berörs av stödet skall, enligt punkt 39 i i riktlinjerna, de uppvägande åtgärderna bidra till en sanering av denna marknad genom att oåterkalleligt minska produktionskapaciteten. En minskning av produktionskapaciteten anses enligt punkt 39 i vara oåterkallelig när de berörda tillgångarna förändras så att deras kapacitet varaktigt blir lägre eller varaktigt ställs om för annan användning.

(259) Marknaderna för finansiella tjänster kännetecknas inte av strukturell överkapacitet i den mening som avses i punkt 39 i i riktlinjerna, som i detta avseende gäller produktionsanläggningar och därför snarare berör producerande branscher än tjänstesektorerna, där kapaciteten i princip mycket lättare kan anpassas till marknadsförhållandena. När man i banksektorn talar om överkapacitet, exempelvis i fråga om filialtätheten, handlar det mindre om strukturell överkapacitet, dvs. en överkapacitet som förorsakats av en varaktig minskning av efterfrågan, utan om personal- och därför kostnadsintensiva områden, som i första hand skärs ned på grund av lönsamhetsöverväganden.

(260) Men även om det skulle finnas överkapacitet i sektorn för finansiella tjänster, kan denna inte ”oåterkalleligt” undanröjas eller ställas om för annan användning. Kapacitetsresurserna för att tillhandahålla tjänster i banksektorn — framför allt personal, filialer, rådgivningscenter, backoffices och dator- och telekommunikationssystem — kännetecknas av en hög grad av anpassningsbarhet och kan utan betydande kostnader åter sysselsättas, hyras ut eller på annat sätt användas på marknaden. En oåterkallelig kapacitetsminskning är följaktligen omöjlig i det föreliggande ärendet och kan inte göras till föremål för undersökning.

(261) I det följande skall därför undersökas om de uppvägande åtgärder som erbjudits i form av avyttringar, nedläggningar och nedskärningar av dotterföretag och tillgångar och/eller affärsområden är tillräckliga enligt punkt 39 ii för att mildra stödåtgärdernas snedvridande effekter på konkurrensen.

(262) Ursprungligen erbjöd Tyskland följande åtgärder som delar av omstruktureringsplanen, som här återges i kort sammanfattning:

— Avyttring av dotterföretag och innehav: De viktigaste avyttringarna inom retailbanking gäller den i hela Tyskland representerade Allbank (redan såld), Weberbank i Berlin (ännu inte såld), Živnostenská Banka a.s. i Tjeckien (såld) och BG Polska SA (retailverksamheten och Internetområdet ”Inteligo” sålda, resten i likvidation).

— Nedläggning av verksamhetsställen: Stängning av cirka 90 filialer på affärsområdet privat- och företagskunder i Berlin/Brandenburg (till övervägande delen i Berlin), sex kundcentra i Tysk-

land, sex inhemska och tre utländska verksamhetsställen för fastighetsfinansiering, tre utländska verksamhetsställen på kapitalmarknadsområdet och 14 representationskontor i utlandet på affärsområdet storkunder/utland.

— Nedläggning av affärsområden och affärsverksamheter: Reträtt på lång sikt från affärsområdena storkunder/utland (t.ex. kreditaffärer med utländska banker, rådgivning för stora kunder, privatiseringar, finansiering av flygplan).

— Minskningsåtgärder: Inom kapitalmarknadsverksamheten minskning av risktillgångar med [...] * % och av området Debt Finance med [...]* %, inom fastighetsverksamheten minskning av fondtillgångarna med mer än [...]* % (cirka [...] * euro) och av projektutvecklingen med [...]* % (cirka [...]* euro) samt stängning av filialer och personalminskning med 50 %, nedskärning av det lilla självständiga området offentlig sektor och integrering av den kvarblivande verksamheten i området företagskunder.

(263) Tyskland har förklarat att dessa åtgärder leder till en sammanlagd minskning av antalet anställda med 50 % (från omkring 15 000 till 7 500) och en minskning av balansomslutningen från ungefär 190 miljarder till 140 miljarder euro.

(264) Kommissionen förklarade i beslutet om att inleda förfarandet att den i brist på tillräckligt detaljerade uppgifter inte kunde ge en adekvat bedömning av effekterna av dessa delvis endast vagt beskrivna åtgärder — som helhet och även med avseende på BGB: s enskilda affärsområden och ställning på de olika marknaderna — och bad om kompletterande upplysningar. Tyskland lämnade därefter kompletterande upplysningar om effekterna på de enskilda affärsområdena och marknaderna (se skälen 291 ff) och beskrev i detalj den sammanlagda verkan: minskning av de totala tidigare tillgångarna med 51,5 miljarder euro eller 25 %, av de totala tidigare skulderna med 57,8 miljarder euro eller 27 % och av den konsoliderade balansomslutningen med 50,2 miljarder euro eller knappt 27 % ([25]).

(265) Kommissionen hade dock redan i beslutet om att inleda förfarandet uttryckt tvivel på att de uppvägande åtgärder som planerades var tillräckliga. Det kunde ifrågasättas om den planerade minskningen av balansomslutningen kunde anses vara tillräcklig med tanke på det avsevärda stödbeloppet och kommissionens praxis för omstruktureringsstöd till banker ([26]). I detta sammanhang hänvisade kommissionen även till de lagstadgade bestämmelserna om minimikvoter för kapitaltäckningen, som i fråga om kapitaltillskotten skulle kunna ge en ungefärlig referenspunkt för att bedöma de uppvägande åtgärderna i banksektorn. För detta spelar följande överläggning en roll: För att kunna upprätthålla sin verksamhet måste en underkapitaliserad bank antingen minska sina risktillgångar, dvs. sin affärsverksamhet (med maximalt en faktor på 25 om man t.ex. utgår från det lagstadgade minimikravet på en kärnkapitalkvot på 4 % i förhållande till de riskjusterade tillgångarna), eller försöka få ett kapitaltillskott. I det sistnämnda fallet undviker banken den minskning som annars skulle krävas. Denna överläggning om en ”opportunitetsminskning” kan åskådliggöra den snedvridning av marknaden som ett kapitaltillskott medför och därför också erbjuda en ungefärlig referenspunkt för uppvägande åtgärder. Kommissionen framhöll dock att det inte handlade om en mekaniskt tillämpbar regel och att man i enskilda, konkreta fall måste ta hänsyn till de ekonomiska omständigheterna, framför allt företagets livsduglighet och konkurrenssituationen på dess marknader.

(266) Tyskland har beträffande de sammanlagda effekterna förklarat att det inte ankommer bara på kärnkapitalkvoten utan även på garantikapitalet, som består av kärnkapitalet plus det supplementära kapitalet (lagstadgad minimikvot 8 %). Följaktligen måste man för att bedöma den utökning eller förhindrade minskning av affärsverksamheten som stödet möjliggör kalkylera med maximalt faktorn 12,5 och inte 25. Endast om supplementärt kapital tillförs samtidigt som kärnkapitalet ökar skulle en bank i realiteten kunna öka sina riskjusterade tillgångar med ett 25-faldigt belopp. Till och med om banken skulle förfoga över supplementärt kapital som tidigare inte kunnat räknas till garantikapitalet ([27]), skulle det inte vara korrekt att beakta en utvidgning av affärsverksamheten som blir möjlig först genom detta supplementära kapital som redan fanns i banken. För övrigt har Tyskland visat att de kapitalkvoter som faktiskt krävs på marknaden — en kärnkapitalkvot på minst 6 % och en total kapitaltäckningsgrad på omkring 10 % — ligger klart högre än de lagstadgade minimikvoterna. BAFin har bekräftat denna uppfattning och motiverat den utförligt genom jämförelser med medelvärdet för tyska banker (cirka 6 %—7 % kärnkapital, 9 %—11 % total kapitaltäckning, varav privata banker 10 %—11 %) och europeiska storbanker, för vilka medelvärdet ligger betydligt högre (8,5 % kärnkapital). Tyskland har utgående från detta kommit fram till att den ekonomiska verkan av kapitaltillskottet på

([25]) I denna siffra ingår även avstyckningen IBB: s investeringsverksamhet.

([26]) Se t.ex. beslut 98/490/EG.

([27]) Vid fastställande av kapitaltäckningsgraden får supplementärt kapital endast medräknas till samma belopp som det befintliga kärnkapitalet.

omkring 1,8 miljarder euro på marknaden kan uppskattas till omkring 18 miljarder euro. Kommissionen instämmer i denna argumentation.

(267) Beträffande riskgarantin fanns det då beslutet om att inleda förfarandet fattades ännu oklarheter om det ekonomiska värdet av detta stöd. Sedan dess har Tyskland förklarat att detta värde kan uppskattas till drygt 6 miljarder euro (se skäl 138). Vidare har Tyskland förklarat att kapitaltäckningsreglerna inte gäller fastighetstjänsteverksamheten, vilket innebär att den förhindrade minskningen av affärsverksamheten inte har något samband med kapitaltäckningen. Vidare förklarades att riskgarantin till största delen gäller den gamla affärsverksamheten på området för fastighetstjänster. Gentemot detta kunde man visserligen hävda att den nya affärsverksamheten under IBAG: s omstruktureringsfas möjliggjordes genom risktäckningen. Men snedvridningen av marknaden kan dock uppgå endast till värdet av den nya affärsverksamheten (som under omstruktureringsfasen uppskattas till totalt omkring [...]* euro, se skäl 90) eller som mest värdet av hela riskgarantin (6,1 miljarder euro).

(268) Kommissionen delar inte denna syn. Utan riskgarantin eller alternativt ett kapitaltillskott på ungefär 6 miljarder euro skulle BGB nämligen på grund av den interna sammanflätningen av riskerna inte ha kunnat fortsätta sin affärsverksamhet överhuvudtaget. Såtillvida kan effekten av riskgarantin likställas med ett hypotetiskt kapitaltillskott på ungefär 6 miljarder euro. Detsamma gäller insättningen enligt avtalet om återbetalning, som vid ett beslut från kommissionen om krav på återbetalning skall värderas till högst 1,8 miljarder euro ([28]).

(269) Om man utgår från ett sammanlagt ekonomiskt värde av stödåtgärderna på 9,7 miljarder euro och en faktor 10 med tanke på den kapitaltäckningsgrad som i praktiken krävs får man som referensvärde för snedvridningen av marknaden och ungefärlig riktlinje för de uppvägande åtgärderna en minskning av balansomslutningen på knappt 100 miljarder euro, från 190 miljarder.

([28]) Detta teoretiska och avrundade högsta belopp erhålls genom tillämpning av den metod som användes i kommissionens beslut i ärendet WestLB av den 8 juli 1999 för att beräkna en marknadsmässig ersättning med beaktande av förstainstansrättens dom av den 6 mars 2003 samt de för LBB relevanta uppgifterna plus ränta på ränta.

(270) Detta visar på gränserna för tillämpligheten av en sådan ”opportunitetsansats”. En omedelbar minskning av denna storlek är endast möjlig genom insolvens. Utan stöden skulle därför en nedläggning av BGB: s affärsverksamhet ha varit den enda möjligheten, vilket i direkt omvänd slutledning betyder att den enda uppvägande åtgärd som kan komma i fråga är insolvens för BGB. Men även inom tidsramen för en normal omstrukturering är det, med tanke på den ovan beskrivna storleken av beloppen, svårt att på kort eller medellång sikt genomföra uppvägande åtgärder utan att varaktigt äventyra eller sannolikt omöjliggöra företagets fortbestånd, eller så kan de endast genomföras med betydande förluster på försäljning av företagsdelar och uppsägning respektive upplösning av långfristiga avtal och positioner. Ett sådant resultat skulle för det första knappast vara förenligt med målet och bedömningskriteriet för omstruktureringsstöd, nämligen att återställa det gynnade företagets långsiktiga lönsamhet. För det andra framstår det som oproportionerligt med tanke på de olika stödåtgärdernas verkningsgrad på enskilda affärsområden och marknader. Därför kan man inte tillämpa denna opportunitetsansats mekaniskt med avseende på den totala minskning av balansomslutningen som krävs.

(271) Mot denna bakgrund har kommissionen haft som mål att åstadkomma en i enlighet med dess hittillsvarande praxis lämplig minskning av den totala affärsverksamheten, men framför allt att med beaktande av effekterna av de åtgärder som planeras på de enskilda affärsområdena garantera en effektiv minskning av bankens närvaro på marknaderna.

(272) BGB bedriver främst verksamhet på områdena för privat- och företagskunder (retailbanking), fastighetsfinansiering (kommersiell fastighetsfinansiering), fastighetstjänster (fond- och projektverksamhet) och kapitalmarknadsverksamhet (valuta- och värdepappershandel).

(273) De övriga affärsområdena har på grund av sin låga omsättning mindre betydelse och skall skäras ned eller avvecklas helt; för den följande bedömningen spelar de ingen roll. Detta gäller segmentet offentlig sektor (kreditgivning), som skall minskas betydligt och i framtiden räknas till företagskundsverksamheten, och området storkunder/utland (t.ex. projekt- och exportfinansiering), som skall avvecklas. Verksamheten inom investmentbanking har endast bestått av aktie- och obligationsemissioner i relativt begränsad omfattning och kommer i framtiden inte att ha någon självständig funktion. Vidare kommer IBB: s investeringsverksamhet att avstyckas från LBB då det institutionella ansvaret och garantiansvaret för den senare bortfaller 2005.

(274) Det verksamhetsområde som i beslutet om att inleda förfarandet på grund av de upplysningar som Tyskland lämnat ännu som helhet betecknades som fastighetsverksamhet måste i den fortsatta granskningen av de uppvägande åtgärderna på grund av de olikartade utbuds- och efterfrågestrukturerna delas upp i fastighetsfinansiering respektive fastighetstjänster. Affärsområdet fastighetsfinansiering omfattar enligt BGB: s interna definition den mer storskaliga finansieringen (mer än 5 miljoner euro) och därmed främst kommersiell fastighetsfinansiering (t.ex. bostadsbyggande och köpcentra). Detta område sköts främst av dotterföretaget BerlinHyp (ungefär två tredjedelar av affärsvolymen), men även av LBB och BGB själva. Den privata fastighetsfinansieringen hör till allra största delen till koncernens privatkundsverksamhet.

(275) Affärsområdet fastighetstjänster omfattar huvudsakligen fondförvaltningen och byggentreprenadverksamheten. Tidigare sköttes detta område av IBB, medan den nya affärsverksamheten på området leds av koncernföretaget IBAG, ett helägt dotterföretag till BGB.

(276) I verksamheten på fastighetstjänsteområdet fanns de främsta orsakerna till krisen och det omstruktureringsstöd som här skall bedömas. Det var också det område som gynnades mest av riskgarantin, den stödåtgärd som stod för det största stödbeloppet. Därför fanns redan från början betänkligheter beträffande en fortsatt verksamhet på detta affärsområde.

(277) Mot denna bakgrund erbjöd Tyskland redan sommaren 2002 att fastighetstjänsterna avstyckas från BGB och överförs till delstaten Berlin. Denna allmänt formulerade avsikt förklarades i detalj i det åtagande som Tyskland överlämnade i januari 2004. Enligt detta åtar sig Tyskland att se till att BGB med effekt på balansräkningen senast den 31 december 2005 avyttrar eller likviderar alla ägarandelar i fastighetstjänsteföretag som omfattas av riskgarantin.

(278) I de detaljerade bestämmelserna anges att delstaten och banken senast den 31 december 2004 definitivt skall bestämma vilka innehav som kan anses lämpliga för avyttring till tredje part genom ett öppet, transparent och icke-diskriminerande anbudsförfarande. Enligt Tyskland kommer en rationell bedömning att visa att det rör sig om ett litet antal innehav. I stort sett endast ett betydande företag med cirka 160 anställda berörs. Detta företag omfattas av garantin om bokfört värde i riskgarantin, vilket betyder att en eventuell realisationsvinst enligt bestämmelserna i det detaljerade avtalet skall betalas till delstaten. Vid en avyttring till tredje part omfattas företaget i fråga inte längre av riskgarantin. Alla innehav som per den 31 december 2005 inte avyttrats eller likviderats skall förvärvas av delstaten Berlin på marknadsmässiga villkor. Priset skall sättas av en av delstaten utsedd revisor och, efter granskning av en av banken utsedd revisor, i förekommande fall fastställas genom skiljedomsförfarande. Delstaten har redan enligt bestämmelserna i det detaljerade avtalet särskilda rättigheter rörande medgivande, information och kontroll på området för fastighetstjänster, som utövas genom det delstatsägda Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH (”BCIA”).

(279) Tyskland tillkännagav likaså i en tidigare fas av förfarandet sin avsikt att avstycka IBB: s investeringsverksamhet och åtminstone en del av IBB: s särskilda reserv som nu står till förfogande för LBB som kärnkapital. Denna avsikt förklarades även i detalj i det åtagande som Tyskland överlämnade i januari 2004. Enligt detta åtar sig Tyskland att se till att IBB: s investeringsverksamhet senast den 1 januari 2005 överförs till en nybildad, självständig investeringsbank i delstaten Berlins ägo, och att IBB: s särskilda reserv i samband med detta lyfts ut ur LBB och används som kapitalbas i den nya investeringsbanken, i den utsträckning detta är möjligt utan att kärnkapitalkvoten i LBB per den 1 januari 2004 underskrider 6,0 %. Den del av IBB: s särskilda reserv som ytterligare behövs för BGB: s kapitalbas tillskjuts av delstaten i form av ett eller flera passiva innehav i LBB till marknadsmässig ränta. För detta ändamål fastställs vid undertecknandet av de passiva bolagsavtalen på grundval av LBB: s långfristiga kreditvärdering och med beaktande av bortfallet av det institutionella ansvaret och garantiansvaret och även av den avtalsmässiga utformningen av de passiva innehaven ett påslag på en referensräntesats, som bestäms av jämförbara kärnkapitalinstrument som handlas på marknaden. Jämförbarheten mellan kärnkapitalinstrumenten fastställs med hjälp av de avtalsenliga bestämmelserna för dessa instrument och respektive emittents riskprofil.

(280) I tabellen nedan ges en aktualiserad helhetsbild av de åtgärder som Tyskland på hösten 2003 planerat för att minska affärsverksamheten (mätt som tillgångsposter) på de enskilda affärsområdena under tiden 2001 (bokslutsuppgifter) till 2006 (planerad balansräkning respektive resultaträkning).

Minskning av tillgångarna och balansomslutningen ([29])

(miljarder euro)

Affärsområde	Segmenttillgångar		
	Bokslut	Plan	Förändring
	2001	2006	
Retailbanking	20,0	[...]*	[...]*
— Privatkunder	12,2	[...]*	[...]*
— Företagskunder	7,8	[...]*	[...]*
Offentlig sektor	11,0	[...]*	[...]*
Kapitalmarknad	109,7	[...]*	[...]*
Storkunder/utland	10,8	[...]*	[...]*
Fastighetsfinansiering	31,2	[...]*	[...]*
Fastighetstjänster	3,2	[...]*	[...]*
Delsumma	**185,9**	[...]*	[...]*
Räntenetto och konsolidering	-16,8	[...]*	[...]*
Tillgångar totalt (utan IBB)	**169,1**	[...]*	[...]*
IBB	20,1	[...]*	[...]*
Balansomslutning	**189,2**	[...]*	[...]*

(281) De åtgärder som Tyskland planerar på detta stadium skulle totalt leda till en minskning av balansomslutningen på omkring 30 %. Det uppnås genom avyttringar (t.ex. omkring 6 miljarder euro inom retailbanking genom avyttring av Allbank, BG Polska, Živnostenská Banka och Weberbank), nedläggningar (t.ex. av 90 filialer och 6 kundcentra) och minskning av tillgångar. På affärsområdena storkunder/utland och fastighetstjänster, som skall avvecklas eller avstyckas, blir en del restenheter kvar efter 2006, som måste avvecklas gradvis. Området offentlig sektor skärs ned kraftigt. Bankens huvudpelare efter omstruktureringen blir därmed retailverksamheten i Berlinområdet, fastighetsfinansieringen och kapitalmarknadsverksamheten.

([29]) Differenser på grund av avrundning kan förekomma.

(282) Även om man inte kan betrakta avstyckningen av IBB:s investeringsverksamhet som en uppvägande åtgärd, eftersom denna tillvaratar delstaten Berlins offentliga uppgifter och därför inte är någon affärsmässig verksamhet ([30]), bör man dock notera att en total minskning på omkring en fjärdedel (exklusive IBB) eller drygt 40 miljarder euro i princip ligger inom ramen för kommissionens praxis i liknande fall inom sektorn för finansiella tjänster. Det bör dock påpekas att minskningen av tillgångs- eller balansräkningsposter i första hand syftar till att åskådliggöra en totaleffekt, och inte generellt kan likställas med en effektiv minskning av affärsverksamheten eller än mindre närvaron på marknaden. Detta gäller framför allt för de tre kvarblivande viktigaste affärsområdena. Inom retailverksamheten exempelvis har banken sålt eller kommer att sälja innehav (Polska, Živnostenská, Allbank, Weberbank) och filialer har stängts eller kommer att stängas, men enligt den till hösten 2003 gällande omstruktureringsplanen planerade banken att behålla en oförändrad närvaro på marknaden i Berlin och i vissa segment till och med utöka den något. På detta affärsområde bör åtgärderna följaktligen i huvudsak uppfattas som åtgärder för att förverkliga målet om koncentration på den regionala kärnverksamheten och minska kostnaderna genom stängning av filialer. Också på området för fastighetsfinansiering måste den planerade minskningen ses som relativt anspråkslös i förhållande till den totala affärsverksamheten. För verksamheten på kapitalmarknaderna kan man visserligen notera en betydande nedskärning av positionerna, men ändå kvarstår en avsevärd affärsvolym.

(283) Tyskland och BGB har förklarat att det är svårt att göra någon ytterligare nedskärning och än svårare att fullständigt lämna ytterligare något affärsområde och att detta skulle hota bankens livsduglighet. Fastighetsfinansieringsverksamheten i BerlinHyp, LBB och BGB kan under nu rådande marknadsförhållanden och på grund av den ännu inte helt avslutade omstruktureringen av detta affärsområde på kort sikt inte säljas utan att realisera betydande bokföringsmässiga förluster. Dessutom planerar man att redan före avslutningen av hela omstruktureringen uppnå positiva resultatbidrag från detta affärsområde, som behövs senast från 2004 för att nå de planenliga totalresultaten.

(284) Kommissionen har granskat dessa argument liksom de tillhörande upplysningar som lämnats och funnit att en avyttring på kort sikt av fastighetsfinansieringsverksamheten faktiskt skulle hota bankens livsduglig-

([30]) Utvecklingsverksamheten är enligt överenskommelsen om de tyska utvecklingsbankerna ett offentligt uppdrag och är följaktligen ingen relevant affärsmässig verksamhet, och kan därför inte heller godtas som uppvägande åtgärd. Det institutionella ansvaret och garantiansvaret för utvecklingsverksamheten kan kvarstå endast om dessa avstyckas till en självständig utvecklingsbank.

het (se skäl 230). Vidare visade en analys av konkurrensläget på den tyska marknaden för fastighetsfinansiering att BGB inte hör till de ledande aktörerna. Visserligen var BGB enligt de ursprungliga uppgifterna i anmälan ännu år 2000 på tredje plats med en andel på cirka 5 %. Enligt mer aktuella uppgifter som Tyskland lämnat och som rensats för kommunala krediter hade dock banken år 2000 de facto en marknadsandel på endast cirka 3 %, som förmodligen kommer att sjunka till 2 % till och med 2006. Detta överensstämmer med andra informationskällor, enligt vilka BGB år 2001 varken uppnådde den tredje plats som ursprungligen uppgetts eller 5 % av vare sig den totala hypotekslånemarknaden eller de olika segmenten ([31]). Mot denna bakgrund framstår inte en minskning av BGB: s marknadsnärvaro på detta område som ett nödvändigt villkor för att förhindra snedvridningar av konkurrensen.

(285) Ändå vore det att föredra att BGB-koncernen gav upp detta affärsområde i stället för att bli kvar, eftersom en fortsatt verksamhet för koncernen på marknaderna för fastighetsfinansiering redan i sig leder till snedvridningar av konkurrensen, om än inte i någon betydande omfattning. Detta gäller dock endast under förutsättning att återställandet av den långsiktiga lönsamheten inte skulle riskeras. Såtillvida noterar kommissionen i positiv anda den avsikt som Tyskland och delstaten Berlin uttryckt, nämligen att avyttra affärsområdet fastighetsfinansiering, separat eller inom ramen för privatiseringen av hela BGB.

(286) Verksamheten på kapitalmarknaderna, vars tillgångar redan minskats med knappt 20 %, förtecknade 2002 som enda affärsområde ett nämnvärt positivt resultat- och vinstbidrag, dvs. en vinst på flera hundra miljoner euro. Då omstruktureringen är avslutad 2006 skall detta område tillsammans med retailbanking bilda en av de två huvudpelarna för koncernens resultat och vinst. Verksamheten på kapitalmarknaden är därmed för det första av väsentlig betydelse för att återställa BGB: s lönsamhet och kan inte minskas i någon större utsträckning än vad som redan skett. För det andra måste BGB: s betydelse för konkurrensen på de nationella, men allt mer globaliserade och europeiserade, marknaderna för valuta- och värdepappershandel betecknas som anspråkslös, dvs. ännu mindre än på de nationella marknaderna för fastighetsfinansiering.

(287) Kommissionen har ändå undersökt om ytterligare minskningar kan göras, om än i begränsad omfattning. Med tanke på att det allmänna målet för omstruktureringsstödet är att åter göra BGB till en regional bank, har kommissionen i första hand övervägt avyttring eller nedläggning av ytterligare dotterföretag i utlandet. Efter de nedläggningar och avyttringar som redan gjorts fanns det dock endast på tre orter — London, Luxemburg och Dublin — kvar dotterföretag, som Tyskland ursprungligen förklarade var absolut nödvändiga för bankens retailverksamhet respektive refinansiering. Slutligen gick dock Tyskland med på att avstå från BGB Ireland plc. i Dublin. Kommissionen har av de skäl som anges i skäl 286 avstått från ytterligare åtgärder inom verksamheten på kapitalmarknaderna.

(288) Enligt punkt 37 i riktlinjerna beror bedömningen av de uppvägande åtgärderna på deras förhållande ”i synnerhet till det inflytande företaget har på marknaden”. Ur konkurrenssynvinkel är därför verksamheten för privat- och företagskunder (retailbanking) den klart mest problematiska. Redan i beslutet om att inleda förfarandet motiverade kommissionen sina tvivel på de uppvägande åtgärdernas lämplighet främst med hänvisning till BGB: s starka ställning regionalt och lokalt på denna marknad.

(289) Visserligen har BGB genom att avyttra dotterföretag och andra tillgångar och lägga ned filialer och andra verksamhetsställen redan betydligt minskat den del av segmenttillgångarna som kan hänföras till detta affärsområde. Den minskning av segmenttillgångarna på 43 % som ursprungligen var tänkt att genomföras till 2006 (se tabellen i skäl 280) har därmed nästan uppnåtts, och i stort sett återstår endast att sälja Weberbank. Ändå konstaterade kommissionen redan i beslutet om att inleda förfarandet ”att BGB på de lokala och regionala marknaderna för banktjänster till privat- och företagskunder har en extremt stark ställning, med uppgivna andelar mellan 30 % och 57 % i de enskilda segmenten på lokal nivå och mellan 23 % och 46 % på regional nivå, och med ett väldigt avstånd till de närmaste konkurrenterna, som — enligt vad som framgår av tillgängliga upplysningar — endast har hälften, en tredjedel eller en fjärdedel av BGB: s andelar.” Kommissionen gav redan i detta sammanhang uttryck för tvivel på att den minskning på området för privat- och företagskunder som eftersträvas genom de planerade avyttringarna skulle räcka för att mildra stödets snedvridande effekter på konkurrensen i Berlinområdet.

(290) Här måste man notera att de avyttringar som redan gjorts eller som planeras inom retailverksamheten, med undantag för den lilla, på förmögna privatkunder inriktade Weberbank, knappast eller överhuvudtaget inte minskar BGB: s närvaro på marknaden i Berlin. Allbank verkar på nationell nivå och har i Berlin endast ett fåtal filialer, medan BG Polska och Živnostenská Banka har sin verksamhet i utlandet.

([31]) Enligt Bundeskartellamts beslut ”Eurohypo” av den 19 juni 2002 var det nybildade företaget Eurohypo, Hypovereinsbankgruppe, Depfa-koncernen, BHF-koncernen och BayLB ledande på de olika delmarknaderna inom fastighetsfinansiering, med avseende på både kreditstocken och nya låneavtal under 2001. Även Deutsche Bank själv (dvs. exklusive dess marknadsandel genom Eurohypo) ligger enligt detta före BGB, som i detta beslut inte räknas till de ledande konkurrenterna med marknadsandelar på eller större än 5 %.

Visserligen har 40 — 50 filialer inom privat- respektive företagskundsverksamheten i Berlin stängts, men nedläggning av filialer i en storstad med hög filialtäthet tjänar dock främst till att minska kostnaderna och leder även enligt Tysklands redogörelse endast i ringa grad till att kunderna byter bank ([32]). Dessutom visar de ytterligare upplysningar som Tyskland lämnat, och som redan nämnts, att avsikten inte var att få till stånd en märkbar minskning av närvaron på marknaden i Berlin, utan att bankens ställning i de enskilda segmenten skulle bevaras ungefär oförändrad eller stärkas något.

(291) Tyskland hävdade med avseende på kommissionens tvivel på denna punkt att de beräkningar av BGB: s volymmässiga andelar av de enskilda marknadssegmenten i Berlin som ursprungligen inlämnades var för höga. Detta beror på att de uppgifter som BGB lämnat till Landeszentralbank Berlin gällde hela koncernen utan avgränsning av de olika marknaderna enligt affärsområde och utan differentiering enligt region. Exempelvis ingår uppgifter om ut- och inlåningsvolymer i fastighetsfinansierings- och kapitalmarknadsverksamheterna utanför Berlin i siffrorna för den lokala privat- och företagskundsverksamheten. Därför hade man rensat uppgifterna om BGB: s ut- och inlåningsvolymer och om den hithörande totala marknadsvolymen för Berlin för denna regionalt och med avseende på område främmande ut- och inlåning. Detta ger till resultat att BGB: s marknadsandelar av inlåning/transaktioner för privatkunder under åren 2000 och 2001 uppgår till cirka 43 %—45 % och av utlåningen till cirka 22 %. Av inlåningen/transaktionerna för företagskunder hade BGB 2000 och 2001 marknadsandelar på cirka 25—26 % och av utlåningen cirka 23 %—25 %. I förhållande till de uppgifter som Tyskland ursprungligen lämnade med anmälan minskade på så sätt BGB: s marknadsandelar i de enskilda segmenten, framför allt på området företagskunder, med delvis nästan hälften.

(292) För de tre konkurrenter som följer efter BGB på retailmarknaden i Berlin — Berliner Volksbank, Dresdner Bank och Deutsche Bank (Gruppe) — lämnade Tyskland uppgifter om uppskattade ungefärliga marknadsandelar för 2001 på 11 %—13 % av utlåningen till privatkunder, 8 %—14 % av inlåningen från privatkunder, 5 %—16 % av utlåningen till företagskunder och 9 %—18 % av inlåningen från företagskunder. Enligt Volksbanks uppskattningar har BGB betydligt större marknadsandelar, mer än 50 % i privatkundsverksamheten (50 %—60 % i segmenten inlåning och transaktioner och runt 50 % av utlåningen) och knappt 60 % i företagskundsverksamheten (över 40 % av inlåning och transaktioner och omkring 50 — 60 % av utlåningen). Sina egna marknadsandelar uppskattar Volksbank till omkring 6 %—10 % i privatkundssegmenten och omkring 4 % —10 % i företagskundssegmenten.

(293) De korrigerade uppgifter om marknadsandelar inom privat- och företagskundsverksamheterna som Tyskland lämnade i sitt svar gällde enbart Berlin, eftersom det är den relevanta regionen och retailbanking är en regional affärsverksamhet ([33]).

(294) Också Berliner Volksbank förklarade i sina synpunkter att Berlin är den geografiskt relevanta marknaden för bedömningen av stödåtgärderna i retailverksamheten. Detta överensstämmer även med kommissionens gängse kriterier för att avgränsa den geografiska marknaden vid koncentrationskontroller. I beslut från koncentrationskontroller som rör banksektorn nämns exempelvis indikatorer som bankkundernas generella preferens för lokala leverantörer, betydelsen av ett finmaskigt filialnät och kravet på att den anlitade banken skall vara fysiskt närvarande på kort avstånd för kunden ([34]). Då kommissionen ändå vid koncentrationskontroller på området för finansiella tjänster hittills i allmänhet utgått från nationella marknader, så beror detta på att det i brist på betänkligheter beträffande konkurrensen (indikatorer på dominerande ställning på marknaden) inte behövts någon noggrann analys av området för retailbanking. Det skulle dock inte vara korrekt att göra en nationell avgränsning för granskningen av de snedvridande effekterna på konkurrensen inom retailbanking i Berlin av de stödåtgärder som här är aktuella. Det är just på detta område som BGB på grund av sin framstående ställning på marknaden måste erbjuda uppvägande åtgärder för att minska sin närvaro på marknaden. BGB: s ställning på marknaden är, bl.a. på grund av bankens strategi att verka med två varumärken, betydligt starkare än vad som normalt gäller för regionalt starka sparbanker i tyska städer. Denna koncentration gör det svårare för potentiella konkurrenter att gå in på marknaden och har lett till att de utländska bankerna har endast försumbara marknadsandelar i Berlin.

(295) Kommissionen har för detta beslut ingen anledning att avvika från Tysklands och Berliner Volksbanks redogörelser beträffande den geografiska begränsningen till Berlin inom retailbanking. Som kommissionen förklarade i sitt beslut om att inleda förfarandet har man vid koncentrationskontroller visserligen

([32]) I Berlin får en bank vid stängning av filialer behålla 75 %—90 % av de kunder som berörs.

([33]) Enbart för fullständighetens skull lämnades senare uppgifter om marknadsandelarna för regionen Berlin/Brandenburg (omkring 14 — 27 % för privatkunder och 18 — 21 % för företagskunder). Dessa betydligt lägre andelar förklaras av att BGB redan före de senaste omstruktureringsåtgärderna genom avyttringar och nedläggningar av verksamhetsställen hade minskat sin närvaro i Brandenburg. Aktuella uppgifter om andelar på förbundsnivå lämnades inte längre.

([34]) Kommissionens beslut av den 11 mars 1997 om att förklara en företagskoncentration förenlig med den gemensamma marknaden (ärende IV/M.873 — Bank Austria/Creditanstalt) på grundval av rådets förordning (EEG) nr 4064/89 (EGT C 160, 27.5.1997, s. 4).

hittills i allmänhet antagit att marknaderna i den finansiella sektorn — med undantag för valuta- och värdepappershandeln — är nationella till sin omfattning. Men detta har ingalunda uteslutit att regionala hänsyn kan tas på området för privat- och företagskunder ([35]). Betydelsen av filialnätet och bankens lokala fysiska närvaro i retailverksamheten talar för att det är marknaden i Berlin som skall undersökas. Detta visas även av kundernas beteendemönster: då filialer stängs eller avyttras i en storstad som Berlin övergår de, om de överhuvudtaget byter bank, trots ökande telebanking i allmänhet till ett annat kreditinstitut med lokal representation. Såtillvida framstår det som överdrivet att inkludera Brandenburg, med undantag för Berlins närområden, vilket även BGB: s reträtt från delstaten Brandenburg och koncentration på kärnregionen tyder på.

(296) För detta beslut är dock en exakt avgränsning av den geografiska marknaden irrelevant, eftersom det inte är fråga om att påvisa någon dominerande ställning, utan att avgöra om de åtgärder som erbjudits räcker för att uppväga de snedvridande effekterna på konkurrensen av stödet genom att minska bankens närvaro på marknaden. Att stödåtgärderna hjälpt banken att bli kvar på de olika marknaderna och därvid också att bevara sin starka ställning på retailmarknaden i Berlin är obestridligt.

(297) Vad gäller de nedåt korrigerade uppskattningar av marknadsandelarna som Tyskland lämnat tvivlar kommissionen på att de rensade siffrorna är tillförlitliga, för det första därför att liknande individuella rapporteringsproblem förmodligen även förekommer hos konkurrenterna men knappast har beaktats i de uppgivna marknadsvolymerna. För det andra har oberoende parter, som under förfarandet lämnat synpunkter och som tillfrågats om sina uppskattningar i stort sett bekräftat de ursprungliga uppgifterna. Det måste dock påpekas att det inte finns några oberoende beräkningar av marknadsandelarna med en kontrollerbar uppdelning per region och segment. Som framgått av förfrågningar har hittills varken Bundesbank/Landeszentralbank eller Bundeskartellamt eller kommissionen på området för kartellagstiftning och koncentrationskontroll gjort någon analys av detta. På själva området för stödpolitik har kommissionen inte de undersökningsbefogenheter som krävs och som kunde genomdrivas gentemot konkurrenterna.

(298) Men för detta beslut behövs ingen noggrann analys av marknadsandelarna, eftersom bedömningen av stödet, som redan förklarats ovan, inte är beroende av påvisande av en dominerande ställning. Att de stödåtgärder som här skall granskas snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen och att en betydande snedvridning föreligger på framför allt de marknader där BGB har en stark ställning kan inte betvivlas. Denna marknadsstyrka återspeglas även i BGB: s uppfattning av sig själv som den ledande banken på retailområdet i Berlin. Detta motsägs inte av de nedåt korrigerade uppgifterna om marknadsandelar varierande från drygt 20 % till över 40 % i de olika segmenten, även om de skulle vara korrekta, vilket kan betvivlas. I detta sammanhang bör det vidare erinras om att BGB: s andel respektive marknadspenetration, mätt som det primära girokontot för privatkunder, 2002 enligt de upplysningar Tyskland lämnat uppgick till 48 % och att banken, enligt dess styrelseordförande, tillsammans med Berliner Sparkasse och Berliner Bank har en marknadsandel som delvis överstiger 50 % ([36]).

(299) Det råder därför inget tvivel om BGB: s starka ställning på marknaden och dess position som ledande inom retailbanking i Berlinområdet, som har omkring 4 miljoner invånare. BGB: s ställning på marknaden har sedan banken grundades 1994, då ”Berliner Bank” och ”Berliner Sparkasse” (som vid den tiden redan omfattade sparbankerna i stadens västra och östra del, där den i östdelen hade en närapå monopolartad ställning) slogs samman, inte förändrats i någon avgörande grad — och inte heller sedan krisen började 2001. Denna ”stabilitet” kan följaktligen fungera som indikator på BGB: s relativa marknadsmakt visavi sina aktuella och potentiella konkurrenter.

(300) Mot denna bakgrund har kommissionen gjort klart att ett godkännande av omstruktureringsstödet på grundval av uppvägande åtgärder, som knappast påverkar BGB: s ställning på marknaden för retailbanking i Berlin, inte är förenligt med gemenskapens stödregler. Tyskland måste dock ta hänsyn till bankens argumentation beträffande hotet mot dess livsduglighet.

(301) Efter intensiva förhandlingar den 18 december 2003 med företrädare för Tyskland och delstaten Berlin gick Tyskland slutligen med på att som en extra uppvägande åtgärd avyttra Berliner Bank för att stödåtgärderna skulle kunna godkännas och för att avvärja andra uppvägande åtgärder som kommissionen annars skulle begära. Enligt detta åtagande skall Tyskland se till att bankkoncernen senast per den 1 oktober 2006 (closing per den 1 februari 2007) genom ett öppet, transparent och icke-diskrimine-

([35]) Kommissionens beslut av den 11 mars 1997 (ärende IV/M.873 — Bank Austria/Creditanstalt); kommissionens beslut av den 25 september 1995 om att inte motsätta sig en anmäld koncentration (ärende IV/M.628 — Generale Bank/Crédit Lyonnais Bank Nederland) på grundval av rådets förordning (EEG) nr 4064/89 (EGT C 289, 31.10.1995, s. 10).

([36]) Tal vid bolagsstämman den 4 juli 2003.

rande förfarande avyttrar avdelningen ”Berliner Bank” som ekonomisk enhet, inbegripet åtminstone varumärket, samtliga kundförbindelser i förbindelse med detta varumärke, filialer och tillhörig personal. Med avseende på antalet kunder, filialer och försäljningspersonal skall dessa åtgärder vara genomförda den 31 december 2003, med undantag för det planenliga genomförandet av den till kommissionen anmälda omstruktureringsplanen och naturliga fluktuationer i affärsverksamheten, dvs. ökningar och minskningar av kunder, personal och tillgångar och skulder, som beror på enskilda beslut (t.ex. kunder eller anställda som flyttar, eller missnöje med den tidigare banken eller arbetsgivaren) som banken inte påverkar. Det betyder framför allt att BGB inte får vidta några åtgärder för att få Berliner Banks kunder att övergå till andra företag eller områden inom BGB. En förvaltare, som utses av Tyskland (delstaten Berlin) och som skall godkännas av kommissionen, skall se till att banken fortsättningsvis på ett affärsmässigt rationellt sätt omstrukturerar och investerar i Berliner Bank och inte företar sig något som minskar värdet av denna bank, särskilt genom omflyttning av privat- eller företagskunder eller av försäljningspersonal till Berliner Sparkasse eller andra delar av bankkoncernen.

(302) Genom avyttringen av Berliner Bank kommer segmenttillgångarna på området retailbanking till 2006 ([37]) att minska med ytterligare [...]* euro (dvs. tillsammans med de hittills planerade och godkända åtgärder som redan beskrivits med totalt cirka [...]* euro). BGB: s marknadsandelar i de enskilda segmenten av retailverksamheten i Berlin kommer genom avyttringen att minska med omkring en tredjedel till en sjättedel. Sammanlagt minskas balansomslutningen från cirka 189 miljarder euro till cirka 124 miljarder.

(303) Enligt kommissionens uppfattning är de avyttringar, nedläggningar och minskningar av annat slag, som redan genomförts, planerats och åtagits, sammantaget tillräckliga för att uppväga de snedvridande effekterna på konkurrensen av stödåtgärderna i fråga.

(304) Avslutningsvis kan det nämnas att Tyskland i den ursprungliga anmälan uppgett att Berlin är en region i den mening som avses i artikel 87.3 c i EG-fördraget och därmed skulle vara berättigad till regionalstöd. I detta sammanhang hänvisade Tyskland till punkterna 53 och 54 i riktlinjerna och framhöll att de bör beaktas vid bedömningen av de uppvägande åtgärderna, dock utan att utveckla detta vidare eller lyfta fram några konkreta aspekter. I punkterna 53 och 54 sägs att bedömningskriterierna i riktlinjerna även gäller regionala stödområden, men att de kapacitetsnedskärningar som krävs på marknader med strukturell överkapacitet kan vara mindre omfattande. Kommissionen konstaterade i beslutet om att inleda förfarandet att den i brist på konkreta uppgifter inte kunde bedöma tillämpligheten av detta kriterium. Eftersom Tyskland under förfarandets gång inte tagit upp denna fråga på nytt och då det dessutom ovan visades att det i banksektorn inte handlar om marknader med strukturell överkapacitet, bör punkterna 53 och 54 i riktlinjerna inte anses vara tillämpliga i det föreliggande ärendet.

Stöd begränsat till det absolut nödvändiga

(305) Tyskland har enligt kommissionens uppfattning tillfredsställande visat att storleken av de tre stödåtgärder som beviljats — kapitaltillskottet, riskgarantin och avtalet om behandlingen av delstaten Berlins eventuella krav på återbetalning från banken — är begränsad till det för omstruktureringen absolut nödvändiga med hänsyn till de finansiella medel som banken och dess ägare har till sitt förfogande. Banken får inget överskott av likvida medel eller egna medel, som den skulle kunna använda för att orättvist utvidga affärsverksamheten till nackdel för sina konkurrenter.

(306) Storleken av det i augusti 2001 först som undsättningsstöd beviljade kapitaltillskottet på 1,755 miljarder euro beräknades så att det skulle säkra banken en kärnkapitalkvot på 5,0 % och en total kapitaltäckningsgrad på 9,7 %. Som förklarades ovan anser kommissionen att dessa värden är absolut nödvändiga för en banks överlevnad. Banken lyckades i fortsättningen genom egna ansträngningar, särskilt genom att minska sina riskexponeringar, att höja sin kärnkapitalkvot över 5 %. Vid årsslutet 2003 uppgår denna kvot till cirka 6 %. Mot bakgrund av rådande praxis på finansmarknaderna och de motsvarande förväntningarna från kreditvärderingsföretagens och marknadsaktörernas sida anser kommissionen att en kärnkapitalkvot på 6,0 % på längre sikt är absolut nödvändig för att säkra bankens förmåga att konkurrera på kapitalmarknaderna. Kapitaltillskottet från 2001 är absolut nödvändigt för att bevara bankens kärnkapitalkvot på denna nivå och kan därför även inom ramen för bedömningen av det som omstruktureringsstöd i sin helhet anses vara begränsat till det absolut nödvändiga och följaktligen godkännas. Fastmera ser sig banken — som redan förklarats ovan — med tanke på bortfallet av de statliga garantierna, införandet av IAS och avtalet inom ramen för Basel II tvungen att genom ytterligare egna ansträngningar höja sin kärnkapitalkvot till minst 7 % för att säkra den rating som krävs för att få ur driftssynvinkel acceptabla refinansieringsvillkor. Kommissionen välkomnar dessa åtgärder som planeras för att ytterligare stabilisera banken.

([37]) Avyttringen av Berliner Bank skall ha trätt i kraft senast den 1 februari 2007. Därför är det möjligt att effekten visar sig först i balansräkningen för 2007.

(307) Riskgarantin med ett nominellt värde på 21,6 miljarder euro har, som förklarades i skäl 138, för bedömningen som statligt stöd ett ekonomiskt värde på 6,1 miljarder euro. Berliner Volksbank anser dock att delstatens riskgaranti snarare motsvarar en obegränsad skyldighet, eftersom delstaten Berlins täckningsåtagande för närvarande inte kan uppskattas och följaktligen motsvarar en ”blankocheck” för framtida förluster. Den är oproportionerlig i fråga om storlek och varaktighet, ger banken praktiskt taget obegränsad kreditvärdighet, innehåller ett ”fribrev” för banken att lämna anbud på godtyckliga villkor och kan på grund av omöjligheten att fastställa täckningsåtagandets omfattning inte godkännas. Kommissionen anser att denna argumentation är felaktig och instämmer i stället i Tysklands förklaringar. Konstruktionen av riskgarantin är — tvärtemot vad Berliner Volksbank tror — just sådan att det inte är möjligt för banken att utvidga bankverksamheten eller någon annan affärsverksamhet. Naturligtvis ser den till att banken inte försvinner helt från marknaden. Men den begränsar sig till att skydda banken mot riskerna i den tidigare verksamheten. Som sådan kan den inte användas för att skapa nya affärsverksamheter. Ny affärsverksamhet möjliggör riskgarantin på sin höjd genom att de skyddade företagen på området för fastighetstjänster i synnerhet och banken i allmänhet överhuvudtaget finns kvar på marknaden. Detta är dock bara en indirekt följd av varje stödåtgärd och kan inte användas som måttstock för att avgöra om stödet i sig till sitt omfång är strikt begränsat till det som krävs för företagets fortlevnad. Riskgarantin förser inte banken med likviditet, utan befriar den endast från de ihållande förlusterna från affärer på fastighetstjänsteområdet, som banken inte skulle kunna klara av egen kraft. Utbetalningar från delstaten görs endast i efterhand och med belopp som motsvarar fordringsägarnas faktiska krav med stöd av ett rättsanspråk. Dessutom har delstaten enligt det detaljerade avtalet genom sitt företag för att kontrollera riskerna omfattande rättigheter med avseende på granskning och medgivande. För en närmare beskrivning av mekanismen i det detaljerade avtalet hänvisar kommissionen till Tysklands redogörelse. Kommissionen anser därför att även riskgarantin i sin helhet är begränsad till det absolut nödvändiga.

(308) Även stödet med ett högsta ekonomiskt värde på 1,8 miljarder euro, som ingår i avtalet mellan delstaten Berlin och banken om behandlingen av eventuella krav från delstaten på Landesbank Berlin på grund av ett beslut i förfarandet C 48/2002, är enligt kommissionens uppfattning begränsat till det absolut nödvändiga. Utan detta avtal hade banken på begäran av revisorerna varit tvungen att i årsredovisningen för 2002 göra avsättningar på flera hundra miljoner euro för hotande skulder. Detta skulle ha negativt påverkat resultatet för 2002 och bankens eget kapital. Banken hade dock då bokslutet för 2002 gjordes och även därefter en kärnkapitalkvot på högst 6 % och delvis även lägre. I denna fas av omstruktureringen skulle banken inte ha klarat av ytterligare en belastning på denna kvot. Som förklarats ovan anser kommissionen att en långsiktig kärnkapitalkvot på 6,0 % är absolut nödvändig. Om kommissionen i sitt beslut i förfarandet C 48/2002 skulle ålägga delstaten Berlin att kräva att banken återbetalar ett stöd som är oförenligt med den gemensamma marknaden, skall delstaten Berlin låta detta belopp kvarstå som inlåning i banken. Detta skulle dock endast ske till den del som krävs för att per den 1 januari 2004 bevara en kärnkapitalkvot på 6,0 %, och motsvarar därför enligt kommissionens uppfattning det absolut nödvändiga minimum som krävs. Kommissionens godkännande av avtalet om återbetalning med ett största ekonomiskt värde på 1,8 miljarder euro är begränsat till undantagsfall som detta, dvs. då och endast till den del som återbetalningskravets storlek oundvikligen skulle äventyra företagets livsduglighet och omstruktureringsplanen i övrigt kan godkännas. Avtalet om återbetalning utgör i detta sammanhang ett extra omstruktureringsstöd och kräver följaktligen mer uppvägande åtgärder, som Tyskland slutligen åtagit sig, särskilt åtagandet att se till att Berliner Bank avyttras.

Slutsatser

(309) Stödet med ett totalt belopp av 9,7 miljarder euro består av tre åtgärder: för det första delstaten Berlins kapitaltillskott på 1,755 miljarder euro till förmån för BGB i augusti 2001, för det andra den riskgaranti med ett största nominellt värde på 21,6 miljarder euro och ett ekonomiskt värde på 6,1 miljarder euro som delstaten Berlin i december 2001/april 2002 gav BGB, och för det tredje ett avtal om återbetalning, som ingicks av delstaten Berlin och BGB i december 2002, avseende ett eventuellt slutligt beslut av kommissionen i förfarandet C 48/2002 (Landesbank Berlin — Girozentrale) om krav på återbetalning med ett ekonomiskt värde på upp till 1,8 miljarder euro.

(310) Alla förutsättningar för förekomsten av statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget föreligger: statliga medel, gynnande av ett visst företag, snedvridning av konkurrensen och påverkan på handeln mellan medlemsstaterna. Av bestämmelserna om undantag från principen om statligt stöds oförenlighet med den gemensamma marknaden kan endast bestämmelsen i artikel 87.3 c i EG-fördraget tillsammans med gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter tillämpas.

(311) I sin bedömning — och enligt kriterierna i riktlinjerna — har kommissionen kommit fram till att de redan genomförda och de planerade omstruktureringsåtgärderna är förnuftiga, konsekventa och i princip lämpliga för att göra det möjligt att återställa BGB: s lönsamhet på lång sikt.

(312) Enligt kommissionens uppfattning är de avyttringar, nedläggningar och minskningar, som redan genomförts, planerats och åtagits, sammantaget tillräckliga för att uppväga de snedvridande effekterna på konkurrensen av stödåtgärderna i fråga.

(313) De tre beviljade stöden — kapitaltillskottet, riskgarantin och avtalet om behandlingen av eventuella krav på banken på återbetalning från delstaten Berlins sida — begränsar sig enligt kommissionens uppfattning till det absolut nödvändiga med tanke på de finansiella medel som banken och dess ägare har till sitt förfogande. Banken får följaktligen inget överskott av likvida medel eller egna medel, som den skulle kunna använda för att orättvist utvidga affärsverksamheten till nackdel för konkurrenterna.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

1. Följande åtgärder till förmån för koncernen Bankgesellschaft Berlin AG (”BGB”) utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget:

a) Delstaten Berlins kapitaltillskott på 1,755 miljarder euro i augusti 2001.

b) De garantier (”riskgaranti”) med ett högsta nominellt belopp på 21,6 miljarder euro, som delstaten Berlin beviljade den 20 december 2001 och den 16 april 2002.

c) Avtalet av den 26 december 2002 mellan delstaten Berlin och Landesbank Berlin (”LBB”) om behandlingen av eventuella krav från delstaten Berlin på LBB efter kommissionens slutliga beslut i det pågående förfarandet C 48/2002.

2. De i punkt 1 nämnda stöden är förenliga med den gemensamma marknaden, om Tyskland fullständigt uppfyller de åtaganden som förbundsregeringen meddelat om i en skrivelse av den 6 februari 2004 och som sammanfattas i artikel 2.1 och i bilagan till detta beslut, och om det i artikel 1 c nämnda stödet inte leder till att kapitaltäckningsgraden för BGB-koncernen den 1 januari 2004 överstiger 6,0 % (med beaktande av avstyckningen av IBB enligt artikel 2.1 d).

Artikel 2

1. Tyskland åtar sig att se till att

a) den anmälda omstruktureringsplanen genomförs enligt tidtabellen och i enlighet med de villkor som anges i bilagan,

b) delstaten Berlin avyttrar sin ägarandel i BGB i enlighet med de i bilagan angivna villkoren,

c) BGB-koncernen i enlighet med de villkor som anges i bilagan avyttrar eller likviderar alla ägarandelar i företag inom fastighetstjänstesektorn som omfattas av riskgarantin av den 16 april 2002,

d) IBB: s särskilda reserv (Zweckrücklage) lyfts ut ur LBB, i enlighet med de villkor som anges i bilagan,

e) BGB-koncernen avyttrar LBB: s avdelning ”Berliner Bank”, i enlighet med de villkor som anges i bilagan,

f) BGB-koncernen senast den 31 december 2005 likviderar sin ägarandel i BGB Ireland plc.

2. Kommissionen kan efter anmälan och en tillräckligt motiverad ansökan från Tyskland

a) bevilja en förlängning av de frister som anges i åtagandena, eller

b) under exceptionella förhållanden upphäva, ändra eller ersätta ett eller flera av åliggandena och villkoren i dessa åtaganden.

Om Tyskland anhåller om förlängning av en frist, skall en tillräckligt motiverad ansökan lämnas till kommissionen senast en månad innan fristen i fråga löper ut.

Artikel 3

Tyskland skall inom två månader från dagen för delgivningen av detta beslut underrätta kommissionen om de åtgärder som har vidtagits och som kommer att vidtas för att följa detta beslut.

Artikel 4

Detta beslut riktar sig till Förbundsrepubliken Tyskland.

Tyskland uppmanas att omedelbart översända en kopia av detta beslut till stödmottagaren.

Bryssel den 18 februari 2004.

På kommissionens vägnar

Mario MONTI

Ledamot av kommissionen

BILAGA ([1])

Till artikel 2.1 a

Tyskland skall se till att den anmälda omstruktureringsplanen, som senast ändrades genom förbundsregeringens skrivelse av den 29 januari 2004, inbegripet alla åtaganden i artikel 2.1, genomförs fullständigt i enlighet med den angivna tidsplanen. Om ingen tidsfrist angetts för vissa delar av omstruktureringsplanen, skall de genomföras omedelbart eller åtminstone i så god tid att de fastslagna tidsfristerna hålls.

Till artikel 2.1 b

Tyskland skall se till att delstaten Berlin inleder ett öppet, transparent och icke-diskriminerande avyttringsförfarande så snart som koncernbokslutet för Bankgesellschaft Berlin AG för år 2005 godkänts, och avslutar detta förfarande senast den 31 december 2007.

Förvärvaren skall

— vara oberoende av delstaten och får inte ha någon anknytning till BGB AG eller Berliner Bank i den mening som avses i artikel 11 i kommissionens förordning (EG) nr 2790/1999 ([2]),

— rimligtvis vara i stånd att av de behöriga konkurrensmyndigheterna och andra myndigheter få alla tillstånd som behövs för att förvärva ägarandelen i BGB AG, och

— genom sin finansiella styrka, särskilt sin kreditvärdering, vara lämpad att varaktigt säkerställa bankens soliditet.

Då kommissionen tillämpar översynsklausulen i artikel 2.2 på åtagandet om avyttring skall den på lämpligt sätt beakta anbudsvillkoren och läget på kapitalmarknaderna.

Till artikel 2.1 c

Tyskland skall se till att BGB-koncernen med effekt på balansräkningen senast den 31 december 2005 avyttrar eller likviderar alla ägarandelar i fastighetstjänsteföretag som omfattas av riskgarantin av den 16 april 2002, enligt de villkor som anges nedan.

Senast den 31 december 2004 skall delstaten och banken slutligt fastställa vilka innehav i fastighetstjänsteföretag som anses lämpliga att avyttra till tredje part. Dessa ägarandelar skall avyttras genom ett öppet, transparent och icke-diskriminerande anbudsförfarande.

Innehav i fastighetstjänsteföretag, som då den redovisningsmässiga fristen löper ut den 31 december 2005 varken likviderats eller avyttrats till tredje part, skall på marknadsmässiga villkor förvärvas av delstaten Berlin. Priset skall bestämmas senast den 31 mars 2005 på grundval av en värdering av en av delstaten utsedd oberoende revisor som skall kontrolleras av en av banken utsedd oberoende revisor. Detta skall göras enligt allmänt accepterade värderingsförfaranden. Om dessa båda värderingar skiljer sig åt och avtalsparterna inte kan enas om värderingen skall denna fastställas av en oberoende expert, som skall utses av Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V. De oberoende utlåtandena om värdet skall senast den 31 juli 2005 lämnas till kommissionen.

([1]) I denna bilaga sammanfattas innehållet i de åtaganden som Tyskland gjort enligt förbundsregeringens meddelande av den 6 februari 2004. För detta beslut är den tyska originaltexten i detta meddelande giltig.

([2]) EGT L 336, 29.12.1999, s. 21.

affärsverksamheten i de fastighetstjänsteföretag som skall överföras till delstaten eller likvideras skall begränsas till vederbörlig förvaltning för att avveckla de risker som täcks genom det detaljerade avtalet. banken skall investera i dessa företag i den utsträckning som krävs för denna verksamhet.

För att undvika betydande skatter i samband med markköp kan bankkoncernen behålla ett restinnehav på högst 6 % i Immobilien- und Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH ("IBG"). Detta innehav skall dock inte ge bankkoncernen något inflytande på IBG: s företagsledning. IBAG Immobilien und Beteiligungen Aktiengesellschaft ("IBAG") kan dessutom kvarstå i bankkoncernen, efter att ha bytt firmanamn och fått en ny inriktning som *Work-out-Competence Center* och holdingföretag för de företag på de s.k. negativlistorna ([3]) som inte omfattas av riskgarantin och som bankkoncernen äger andelar i. Genom sin funktion som holdingföretag för företagen på de s.k. negativlistorna, för att vederbörligen förvalta och avveckla riskerna i dessa företag, och som *Work-out-Competence Center* skall IBAG dock, förutom i samband med avvecklingen av fastighetsfinansieringar, inte längre bedriva någon verksamhet på området fastighetstjänster.

Till artikel 2.1 d

Tyskland skall se till att investeringsverksamheten i Investitionsbank Berlin ("IBB"), en icke rättskapabel institution, som hittills drivits som en avdelning av Landesbank Berlin ("LBB"), överförs till en nybildad, självständig investeringsbank i delstaten Berlins ägo.

IBB: s särskilda reserv (*Zweckrücklage*) i Landesbank Berlin lyfts ut ur denna bank och används som kapitalbas i den nya investeringsbanken till den del detta låter sig göras per den 1 januari 2004 utan att kapitaltäckningsgraden (*tier one*) på 6,0 % i bankkoncernen (efter avstyckningen av IBB) underskrids, varvid dock högst 1,1 miljarder euro skall kvarstå i Landesbank Berlin.

Den del av IBB: s särskilda reserv som efter den ovan nämnda avsättningen krävs för bankkoncernens kapitalbas, dock högst 1,1 miljarder euro, skall delstaten Berlin direkt eller indirekt i form av apportegendom använda för ett eller flera passiva innehav som kan fungera som kärnkapital i LBB. För detta kan exempelvis ett krav från delstaten Berlin på LBB om överföring av den motsvarande delen av IBB: s särskilda reserv motiveras och detta krav sedan läggas till de passiva innehaven.

De passiva innehaven förräntas på marknadsmässiga villkor. För detta ändamål fastställs för dagen för undertecknandet av de passiva bolagsavtalen, på grundval av LBB: s långfristiga rating och med beaktande av bortfallet av det institutionella ansvaret och garantiansvaret och även av den avtalsmässiga utformningen av de passiva innehaven, ett påslag på en referensräntesats, som bestäms av jämförbara kärnkapitalinstrument som handlas på marknaden. Jämförbarheten mellan kärnkapitalinstrumenten fastställs med hjälp av de avtalsenliga bestämmelserna för dessa instrument och respektive emittents rating.

Till artikel 2.1 e

Tyskland skall se till att bankkoncernen avyttrar LBB: s avdelning "Berliner Bank", inklusive varumärket (och alla därmed förbundna immateriella äganderätter), alla privatkunder, företagskunder och andra kunder, som hör till den affärsverksamhet som bedrivits under varumärket Berliner Bank, filialerna och försäljningspersonalen (*front-office*). med avseende på antalet kunder, filialer och försäljningspersonal skall dessa åtgärder vara genomförda den 31 december 2003, med undantag för det planenliga genomförandet av den till kommissionen anmälda omstruktureringsplanen enligt artikel 2.1 a och naturliga fluktuationer i affärsverksamheten, dvs. ökningar och minskningar av kunder, personal och tillgångar och skulder, som beror på enskilda beslut (t.ex. kunder eller anställda som flyttar, eller missnöje med den tidigare banken eller arbetsgivaren) som banken inte kan styra. Andra tillgångar eller anställda kan i lämplig utsträckning tas med i avyttringen. En förvaltare skall noga övervaka att dessa bestämmelser uppfylls. avyttringsförfarandet skall vara öppet, transparent och icke-diskriminerande och inledas 2005. Det skall vara avslutat senast den 1 oktober 2006, så att avyttringen träder i kraft (*closing*) senast den 1 februari 2007.

([3]) Bilagorna 4.1, 11.1, 22.1, 29.1, 37.1.2, 44.1 till det detaljerade avtalet av den 16 april 2002; bilaga 25 till anmälan.

Tyskland skall inom tre månader efter mottagandet av detta beslut föreslå ett lämpligt förvaltarskap och en oberoende förvaltare med till yrket knuten lagstadgad tystnadsplikt, som på Tysklands bekostnad skall övervaka att avyttringsprocessen sker som sig bör och särskilt se till att banken fortsättningsvis på ett affärsmässigt rationellt sätt omstrukturerar och investerar i Berliner Bank och inte företar sig något som minskar värdet av denna bank, särskilt genom omflyttning av privat- eller företagskunder eller av försäljningspersonal till Berliner Sparkasse eller andra delar av bankkoncernen. Förvaltaren skall omedelbart efter utnämnandet påbörja sitt arbete. Om förvaltaren upptäcker oegentligheter skall dessa omedelbart rapporteras till kommissionen.

Köparen skall vara oberoende av Bankgesellschaft Berlin och ha de finansiella resurser, påvisade fackkunskaper och incitament som krävs för att bevara och utveckla ”Berliner Bank” som en livsduglig och aktiv aktör i konkurrens med Bankgesellschaft Berlin och andra konkurrenter. Detta utesluter inte att ”Berliner Bank” integreras i köparens företag och företagsidentitet.

De ändringar av den finansiella planen från den 29 januari 2004 som krävs för att genomföra detta åtagande skall Tyskland omedelbart lämna till kommissionen för godkännande.

Allmänna villkor för genomförande och rapportering

a) Tyskland får inte ändra den anmälda omstruktureringsplanen av den 29 januari 2004, som beaktar alla åtaganden i artikel 2.1, utan föregående godkännande av kommissionen.

b) Tyskland skall se till att de avyttringar och försäljningar som avses i artikel 2.1 b, c och e sker genom transparenta förfaranden som står öppna för alla potentiella köpare i och utanför Tyskland. försäljningsvillkoren får inte innehålla någon klausul som på olämpligt sätt begränsar antalet potentiella förvärvare eller är speciellt anpassad för en viss potentiell förvärvare. Tyskland skall se till att dessa avyttringar och försäljningar tillkännages på ett tillfredsställande sätt. Detta sker, med undantag för avyttringarna enligt artikel 2.1 c, genom offentliggörande i minst en internationell tidning eller tidskrift som kan erhållas på engelska i hela gemenskapen. Anbudsgivarna skall, i den utsträckning det är tillåtet enligt lag, ha direkt tillgång till alla nödvändiga upplysningar i *due diligence*-förfarandena. köpare skall väljas enligt ekonomiska kriterier. Intäkterna av bankens försäljningar skall i sin helhet användas för att finansiera omstruktureringsplanen, om de inte enligt det detaljerade avtalet av den 16 april 2002 (bilaga 25 till anmälan) tillkommer delstaten Berlin.

c) Tyskland skall se till att genomförandet av alla åtaganden till dess att de uppfyllts vid varje tidpunkt kan granskas av kommissionen eller av en sakkunnig som handlar på kommissionens vägnar. Tyskland skall ge kommissionen obegränsad tillgång till alla upplysningar som behövs för att övervaka genomförandet av detta beslut. Kommissionen kan med Tysklands medgivande begära förklaringar och klargöranden direkt av banken. Tyskland och banken skall samarbeta i full utsträckning med kommissionen, eller med en rådgivare som handlar på kommissionens vägnar, vid alla förfrågningar i samband med övervakningen och genomförandet av detta beslut.

d) Tyskland skall till och med 2007 årligen överlämna en rapport om genomförandet. Rapporten skall innehålla en sammanfattning av hur genomförandet av omstruktureringsplanen framskrider och uppgifter om försäljningar och nedläggningar av dotterföretag och avdelningar enligt artikel 2.1 i detta beslut, inbegripet datum för försäljningen eller nedläggningen, det bokföringsmässiga värdet per den 31 december 2003, köpesumman, alla vinster och förluster i samband med försäljningen eller nedläggningen och uppgifter om åtgärder som ännu återstår för att genomföra omstruktureringsplanen. Rapporten skall överlämnas inom en månad efter det att förvaltningsrådet för Bankgesellschaft Berlin AG godkänt koncernbokslutet för BGB-koncernen, dock senast den 31 maj respektive år.